

**MASAL TÜRÜNÜN ÇOCUKTAKİ KAVRAM
GELİŞİMİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(CAHİT ZARİFOĞLU ÖRNEĞİ)**

Seher İŞNAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. M. Hilmi UÇAN

2011-AFYONKARAHİSAR

T.C.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MASAL TÜRÜNÜN ÇOCUKTAKİ KAVRAM GELİŞİMİNE
ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(CAHİT ZARİFOĞLU ÖRNEĞİ)

Hazırlayan

Seher İŞNAS

Danışman

Doç. Dr. M. Hilmi UÇAN

AFYONKARAHİSAR 2011

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Cahit Zarifoğlu Örneği)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10.06.2011

Seher İŞNAS

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. M. Hilmi UÇAN

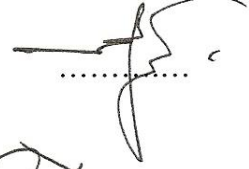
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Celal DEMİR

: Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİNKAYA

: Yrd. Doç. Dr. Mahmut BABACAN

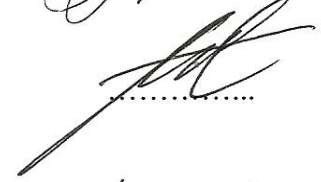
: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Kahraman MUTLU

İMZA

.....

.....

.....

.....

.....

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Seher İŞNAS'ın “Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Cahit Zarifoğlu Örneği)” başlıklı tezini değerlendirmek üzere 10.06.2011 tarihinde, saat 14:00'de toplanmıştır. Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından adı geçen tez değerlendirilmiş ve kabulüne karar verilmiştir.

Prof.Dr.Mehmet KARAKAŞ

MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ
MASAL TÜRÜNÜN ÇOCUKTAKİ KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (CAHİT ZARİFOĞLU ÖRNEĞİ)

Seher İŞNAS

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
2011

TEZ DANIŞMANI: Doç. Dr. M. Hilmi UÇAN

İnsan hayatının en kısa ama en önemli dönemlerinden biri olan çocukluk, edebiyat açısından önceleri göz ardı edilse de son yıllarda edebiyatın öznesi konumuna getirilmiştir. Çocuk edebiyatı kavramının yeni yeni önem kazandığı ülkemizde, bu edebiyat alanında ortaya konmuş olan yazınsal ürünlerin en eskisi şüphesiz ki masallardır.

Masalların insanın hayatına yön veren, kişiliğinin oluşumuna yardımcı olan, insanı eğiten ve eğlendiren, okuma zevki ve edebî haz kazandıran bir tür olması onun çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda değerini artırmaktadır. Bu durum aynı zamanda masal okurunu sadece çocukların değil yetişkinlerin de olmasını sağlamıştır.

Çocuk edebiyatı edebî türlerinden olan masal türünün çocuğun kavram gelişimini ne yönde etkilediğinin incelenmesi bu araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. İşlenen bu konu, çocuk edebiyatı alanında önemli yazınsal eserler vermiş ve bu alanın oluşmasında emeği sinmiş yazarlarımızdan biri olan Cahit Zarifoğlu' nun masalları üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatı Türleri, Masal Türü, Kavram, Kavram Gelişimi, Cahit Zarifoğlu

ABSTRACT

AN INVESTIGATION INTO THE EFFECT OF TALES ON NOTION IMPROVEMENT OF CHILD (CAHİT ZARİFOĞLU SAMPLE)

Seher İŞNAS

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH EDUCATION
TURKISH EDUCATION PROGRAM
2011**

Doç. Dr. M. Hilmi UÇAN

Although childhood, one of the shortest but most important period of human's life, was initially ignored in terms of literature, has recently been the subject of it. In our country, where the notion of child literature has just gained importance, the oldest of the literary products put forward in this literary field is undisputedly tale.

The fact that tale is a kind which steers people's lives, helps form their personalities, educates and entertains them, makes them gain the habit of reading and gives them literary delight increases its value on the subject of child development and education. This situation also enables that readers of tale are not only children but also adults.

The investigation into what aspect tale, a literary kind of child literature effects the notion development of a child constitutes the main topic of this research. This studied topic has been tried to be examined over the tales of Cahit Zarifoğlu, one of our writers who wrote significant literary works in the field of child literature and laboured at forming of this field.

Key Words: child, child literature, kinds of child literature, kind of tale, notion, development of notion, Cahit Zarifoğlu

ÖNSÖZ

Çocukluk; her insanın yetişkinlikten önceki içinde bulunduğu dönemi kapsar. Bu dönem insan hayatının, insanın hayata bakış açısının ve kişiliğinin oluşumunda en önemli dönemdir. Bu dönemdeki yaşantıların niteliği, çocuğun ruhsal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, çocuğun dilsel, fiziksel, ruhsal, ahlaki ve zihinsel gelişimini olumlu yönde tamamlaması onun ileride kendini gerçekleştirmeyi başarmış bir birey olarak toplumda yer almasını sağlayacaktır. Çocuk maddi ihtiyaçlarını karşılayarak fiziksel ve psikomotor gelişimini sağlarken, ruhsal ihtiyaçlarını karşılayarak da ahlaki ve dilsel gelişimini sağlamaktadır.

Çevresini ve kendisini keşfetmeye başlayan çocuk, çevresine büyük bir ilgi ve merak duyar. Aynı şekilde hayal gücünün de en üst düzeyde olduğu dönem çocukluk dönemidir. Çocukların hayal dünyasına en çok hitap eden türün masal olması onların ilgi odağında masal türünün yer almasını sağlamıştır. Çocukların edebî tür olarak karşılaştıkları ilk metinler masallardır. İlk defa edebî tür, kitap, okuma, anlama-anlatma becerisi, dinleme becerisi vb. kavramlarla karşılaşan çocuğun kavram gelişimi masalın ne olduğunu öğrenmekle başlar ve masaldaki karşılaştığı kavramları kendi hayatında işleyerek devam eder.

Araştırmamızın konusu çocukların kavram gelişiminde masal türünün etkisinin ne olduğunu Cahit Zarifoğlu'nun masalları örneği ile ele almaktır. Edebî türler içinde çocuk ruhunu en çok etkileyen ve çocuğun dünyasına en etkili şekilde hitap edebilen tür masaldır. Bu nedenle Cahit Zarifoğlu'nun masalları üzerinden kavram gelişimi incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma ve inceleme alanı olarak Cahit Zarifoğlu'nun masallarının seçilme sebebi yazarın çocuk edebiyatına katkılarının önemi ve kaleme almış olduğu masalların eğitimsel açıdan son derece değerli olmasıdır.

Tezin giriş bölümünde üzerinde araştırma yapılacak olan Cahit Zarifoğlu'nun masallarından yola çıkıp masal türünün çocuktaki kavram gelişimine etkisinin ne ölçüde olduğu görüşü ortaya konacaktır. Altı bölümden oluşacak olan tezin birinci bölümünde; problem durumu, problem tümcesi ve alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar, yöntem, araştırmanın evreni, araştırmanın örnekleme, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi hakkında bilgiler yer

almaktadır. Çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı türleri ve bu türler içerisinde masalın ne olduğu ve özellikleri ile masalın eğitimsel yönü üzerinde ikinci bölümde durulacaktır.

Cahit Zarioğlu'nun hayatı, sanatı, kişiliği, Türk çocuk edebiyatındaki yeri ve masalları hakkındaki bilgilere ile masallarının özetlerine üçüncü bölümde yer verilecektir. Dördüncü bölümde ise; kavram gelişimi, kavram gelişiminin nasıl sağlanacağı ve hangi kavramların geliştirilmesinin amaçlandığı masallardaki ilgili kavramın alıntılarıyla birlikte ele alınacaktır.

İlk aşamada, çocukların mevcut kavram bilgilerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmış olan kavram gelişimi soruları ile tutum ölçeği araştırma örneklemini üzerinde uygulanacaktır. Ardından Cahit Zarifoğlu'nun masalları çocuklara okutulacak ve araştırma başında uygulanmış olan test ve ölçekler yeniden uygulanacaktır. Ön test ve son test uygulaması sonrasında elde edilen verilerin analiz ve değerlendirmesi yapılacaktır.

Beşinci bölümde; elde edilecek verilerin analiz edilmesiyle ulaşılabacak sonuçların tablolarına ve tabloların yorumlamalarına yer verilecektir.

Altıncı bölüm olan sonuç ve öneriler bölümünde ise elde edilen bulgulara dayanarak masal türünün çocuğun kavram gelişimine hangi yönde ve ne derece katkıda bulunduğu hakkında çıkarımlarda bulunulacaktır. Ayrıca yapılan araştırmadan elde edilen bilgiler ve çıkarımlar doğrultusunda bazı önerilerde bulunulacaktır.

Kaynakça bölümünde araştırma süresince verileri toplarken ve bilgilerin taranmasında yararlandığım eserlerin adları yer bulunmaktadır. Ekler kısmında ise uygulamış olduğum testler ve ölçeklerin örnekleri yer almaktadır.

Cahit Zarifoğlu'nun masallarından yola çıkılarak hazırlanan bu araştırmada, masalların çocuğun davranışlar üzerindeki etkisi gözler önüne serilecektir. Ele alınan konu Cahit Zarifoğlu'nun *Ağaçkakanlar*, *Katıraslan*, *Kuşların Dili*, *Küçük Şehzade*, *Motorlu Kuş*, *Serçekuş*, *Yürekdede ile Padişah* adlı masallarını kapsamaktadır. Çalışmamızda bu masallarda yer alan kavramların, çocukların gelişimi üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bana yol gösteren, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım danışman hocam sayın Doç. Dr. M. Hilmi UÇAN'a, uygulanan testlerin analiz ve değerlendirme çalışmalarında benden yardımlarını esirgemeyen hocam sayın Yard. Doç. Dr. Şenay YAPICI 'ya ve yüksek lisans eğitimim süresince emeği geçen tüm hocalarıma yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Seher İŞNAS

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1. 1. PROBLEM DURUMU	1
1. 2. PROBLEM TÖMCESİ	2
1. 3. ALT PROBLEMLER	2
1. 4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1. 5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
1. 6. SINIRLILIKLAR	3
1. 7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	3
1. 8. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	4
1. 9. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	4
1. 10. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	4
1. 11. VERİLERİN ANALİZİ	4

İKİNCİ BÖLÜM

CAHİT ZARİFOĞLU

1. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN HAYATI	5
2. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN KİŞİLİĞİ	8
3. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN SANATI	10

4. CAHİT ZARİFOĞLU’NUN TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ YERİ	12
5. CAHİT ZARİFOĞLU’NUN MASALLARI ÜZERİNE	14
6. CAHİT ZARİFOĞLU MASALLARININ ÖZETİ	16
6. 1. AĞAÇKAKANLAR	16
6. 2. KATIRASLAN	17
6. 3. KUŞLARIN DİLİ	19
6. 4. KÜÇÜK ŞEHZADE	20
6. 5. MOTORLU KUŞ	21
6. 6. SERÇEKUŞ	23
6. 7. YÜREKDEDE İLE PADİŞAH	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ VE MASAL

1. ÇOCUK EDEBİYATI KAVRAMI	26
2. ÇOCUK VE EDEBİYAT EĞİTİMİ	31
3. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ	35
3. 1. FABL	36
3. 2. DESTAN	37
3. 3. EFSANE	38
3. 4. ŞİİR	38
3. 5. HİKÂYE - ROMAN	39
3. 6. BİYOGRAFİ	41
3. 7. GEZİ YAZISI	42
3. 8. ANI (HATIRA)	42
3. 9. DRAMATİZASYON	43
3. 10. BİLMECE, TEKERLEME	43
3. 11. ÇOCUK GAZETESİ, ÇOCUK DERGİLERİ	44
4. MASAL TÜRÜ VE ÖZELLİKLERİ	44
4. 1. MASALIN TANIMI	44
4. 2. MASALIN KAYNAKLARI	46

4. 3. MASALIN TÜRLERİ	48
4. 3. 1. Hayvan Masalları	49
4. 3. 2. Olağanüstü Masallar	49
4. 3. 3. Gerçekçi Masallar.....	49
4. 3. 4. Güldürücü Masallar	50
4. 3. 5. Zincirlemeli Masallar	50
4. 4. MASALDA OLAY	50
4. 5. MASAL KİŞİLERİ.....	51
4. 6. MASALDA YER VE ZAMAN	52
4. 7. MASAL ÜSLUBU VE ANLATIM	52
4. 8. ÇOCUK MASALLARININ TAŞIMASI GEREKEN ÖZELLİKLER	52
5. ÇOCUK EDEBİYATI - MASAL İLİŞKİSİ.....	53
6. MASALIN EĞİTİCİ YÖNÜ	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM GELİŞİMİ

1. KAVRAM GELİŞİMİ NEDİR?	62
2. KAVRAM GELİŞİMİ NASIL SAĞLANIR?	64
3. KAZANDIRILMASI AMAÇLANAN KAVRAMLAR	66
3. 1. SABIR, KARARLILIK	66
3. 2. İNANÇ	67
3. 3. ALLAH İNANCI	67
3. 4. ÖZGÜVEN (KENDİNE GÜVENME)	70
3. 5. ÖZDİSİPLİN (DUYGU VE DAVRANIŞLARINI KONTROL EDEBİLME)	71
3. 6. ÇALIŞKANLIK, ZAMANI VERİMLİ KULLANMA	72
3. 7. DOSTLUK VE VEFA	73
3. 8. HOŞGÖRÜ, MERHAMET	74
3. 9. ALÇAKGÖNÜLLÜLÜK	76
3. 10. DUYARLILIK (HASSASİYET)	77
3. 11. SORUMLULUK	77
3. 12. DÜRÜSTLÜK, GÜVENİRLİK	78

3. 13. YARDIMSEVERLİK, PAYLAŞMA	79
3. 14. KANAATKÂRLIK (SAHİP OLDUKLARIYLA YETİNME)	81
3. 15. DOĞA SEVGİSİ	83
3. 16. HAYVAN SEVGİSİ	84
3. 17. YAŞAMAYI SEVME, YAŞAMA SEVİNCİ	85
3. 18. DUA	86
3. 19. ÖĞÜT	88
3. 20. AİLE BAĞI	89
3. 21. EĞİTİM-BİLGİ	90
3. 22. ÖRNEK OLMA.....	92
3. 23. TOPLU YAŞAMA	92
3. 24. YEMİN	93
3. 25. ŞÜKÜR	94
3. 26. BAŞKA HAYATA ÖZLEM	94
3. 27. SUÇ VE CEZA	96
3. 28. ÖLÜM	96
3. 29. UĞURSUZLUK	97

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR	98
1. TUTUM ÖLÇEĞİNDEKİ MADDELERİN ONE SAMPLE TEST ANALİZ SONUÇLARI	103
2. KAVRAM GELİŞİMİ ÖLÇEĞİNDEKİ KAVRAMLARIN FREKANS VE YÜZDE DAĞILIMLARI	112

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. SONUÇLAR	129
2. ÖNERİLER	134

KAYNAKÇA

1. YAZARIN İNCELENEN MASALLARI	135
2. YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	135

3. MAKALELER	137
4. ELEKTRONİK KAYNAKLAR	138

EKLER

EK 1: KAVRAM GELİŞİMİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ	139
EK 2: KAVRAM GELİŞİMİNE YÖNELİK AÇIK UÇLU SORULAR	140

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 5. 1. Ön Teste ve Test Maddelerine Ait Güvenirlik Analizi	99
Tablo 5. 2. Son Test ve Testin Maddelerine Ait Güvenirlik Analizi	99
Tablo 5. 3. Ön Test Tutum Ölçeği Maddeleri Frekans ve Yüzde Dağılımı	100
Tablo 5. 4. Son Test Tutum Ölçeği Maddeleri Frekans ve Yüzde Dağılımı	101
Tablo 5. 5. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.1.).....	102
Tablo 5. 6. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.2).....	103
Tablo 5. 7. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.3)	104
Tablo 5. 8. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.4)	104
Tablo 5. 9. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.5)	105
Tablo 5. 10. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.6).....	106
Tablo 5. 11. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.7)	106
Tablo 5. 12. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.8)	107
Tablo 5. 13. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.9)	108
Tablo 5. 14. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.10).....	108
Tablo 5. 15. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.11)	109
Tablo 5. 16. One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması (md.12)	110

Tablo 5. 17. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Hoşgörü Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	111
Tablo 5. 18. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Hoşgörü Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	111
Tablo 5. 19. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Merhamet Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	112
Tablo 5. 20. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Merhamet Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	112
Tablo 5. 21. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Dostluk Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	114
Tablo 5. 22. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Dostluk Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	114
Tablo 5. 23. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Yaşama Sevinci Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	116
Tablo 5. 24. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Yaşama Sevinci Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	116
Tablo 5. 25. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Doğa ve Hayvanseverlik Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	118
Tablo 5. 26. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Doğa ve Hayvanseverlik Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	118
Tablo 5. 27. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Zamanı Verimli Kullanma Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	120
Tablo 5. 28. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Zamanı Verimli Kullanma Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	120
Tablo 5. 29. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Yardımsever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	122
Tablo 5. 30. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Yardımsever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	122
Tablo 5. 31. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği İyiliksever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	123
Tablo 5. 32. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği İyiliksever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	123

Tablo 5. 33. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Çalışkan Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	125
Tablo 5. 34. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Çalışkan Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı	125

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz: Bakınız

C: Cilt

Çev: Çeviren

et: Erişim Tarihi

Hzl: Hazırlayan

Md: Madde

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

No: Numara

s: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

vb: Ve Benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1. 1. PROBLEM DURUMU

Edebiyatın alt dallarından birisi olan çocuk edebiyatının varlığı ve ortaya çıkışı yıllardır üzerinde tartışılmalagelen bir konu olmuştur. Çocuk edebiyatı alanının varlığını ispatlamaya çalışan ve bu alanın oluşumunda mücadele eden yazar ve şairler birçok noktada eleştiri almışlardır.

Bunlardan birisi; çocukluk döneminin bebeklik ile yetişkinlik arasında kalmış ve çabuk geçecek bir yaş dönemi olarak kabul edilmesi ve bu alanda eser vermenin boşa harcanan bir zaman olduğudur. Ne var ki çocukluk kısa olduğu kadar insan hayatının temelini oluşturan yaşantıların yer aldığı önemli bir yaş dönemidir.

Bir diğler eleştiri konusu ise; 'küçük adam' olarak nitelendirilen çocukların yetişkin insanların küçültölmüş hali olarak kabul edilmesidir. Bu durumun gerçekliğinden yola çıkarak yetişkinler için yazılmış olan yazınsal türlerin sadeleştirme ve kısaltma çalışmalarından sonra çocukların okumasına sunulup onların kütüphanesinin bu eserlerden oluşturulabileceği görüşüdür. Bu görüşlerden her ikisi de çocukların kendilerine ait bir dünyaları olduğu ve her çocuğun hayata farklı bakış açısı ile baktığı gerçeğini göz ardı etmektedir.

Yukarıdaki eleştirilerde bulunan edebiyatçılar, çocuk edebiyatı ürünlerinin pedagojik ve ahlaki gelişim yönünün daha yoğun olmasını, kitapların çocukları

eğitmede amaç olarak kullanılması gerektiğini savunmuşlar ve eğitimin çocuk kitaplarında amaç değil araç olması gerektiği düşüncesini arka plana atmışlardır.

Ülkemizde çocuk ve çocuk edebiyatı kavramına 1960'lı yıllardan itibaren önem verilmeye başlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; Tanzimat döneminde bu alandaki eksikliği gidermek adına yapılan çeviri eserler dışında çocuk edebiyatının hemen her alanında eserler ortaya konmuştur.

Bu eserlerden ilk olarak ortaya çıkan ve var olduğu sürece birçok fonksiyonu üzerinde taşıyan edebî tür masaldır. Masalların çocuk eğitimi ve gelişimi alanında kullanılıp kullanılmayacağı görüşü üzerinde de birçok yorum yapılmıştır.

Masalların okutulması gerektiğini “İnsanı, hayvandan ayıran tebessümden ziyade hayaldir.” (Temizyürek, 2007: 51) sözüyle savunan Anatole France masalların eğitici yönüne dikkat çekerken; J.J.Rousseau “Masalların çocukları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırarak yanlış inançlara sürükleyeceği, doğru ve mantıklı düşünme alışkanlığının gelişmesini engelleyeceği” (Temizyürek, 2007: 52) düşüncesini savunmuştur.

“*Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Cahit Zarifoğlu Örneği)*” adlı çalışmamız, hem çocuk edebiyatı hem de masal konusundaki bu eleştirilere karşıt düşünce ortaya koymaktadır. Çocuk edebiyatının çocuk eğitimi açısından ne kadar önemli bir alan olduğu ve masal türünün bu edebiyat alanı içinde işlevselliğinin önemini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

1. 2. PROBLEM TÖMCESİ:

Masal türünün çocuktaki kavram gelişimine etkisi var mıdır?

1. 3. ALT PROBLEMLER:

- Çocuklardaki kavram gelişimi ifadesi ile anlatılmak istenen nedir? Kavram gelişimi nasıl sağlanabilir?
- Masallar çocukların kavram gelişimi ne yönde etkilemektedir?
- Cahit Zarifoğlu'nun çocuk edebiyatındaki yeri ve önemi nedir?
- Cahit Zarifoğlu'nun masalları çocuklarda hangi kavramların gelişimini sağlamaktadır?

1. 4. ARAŞTIRMANIN AMACI:

Bu araştırmanın amacı ocuk edebiyatı ürünlerinden olan masal türünün çocukların ne derece ilgisini çektiği ve onda nasıl bir etki bıraktığı gerçeğini ortaya çıkarmaktır. Masal okuyan ya da dinleyen bir çocuğun kavram gelişiminin olumlu yönde olması düşüncesini n varsayım olarak kabul ediyoruz. Bu alıŐmada Cahit Zarifoğlu masallarının çocuktaki kavram gelişimi üzerine etkisine yer verilecektir.

1. 5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ:

Masal türünün eğitimsel yönünün daha çok vurgulanması, Cahit Zarifoğlu'nun ocuk edebiyatı içerisindeki önemi ve eğitim-öğretimde onun masallarının etkili Şekilde kullanılması yönündeki gerekliliğe değinilecektir. Kavram gelişimini sağlama, öğrencideki kelime hazinesini geniŐletme, dili kullanma becerisi ile Türkçe dersinin dört temel dayanağı olan okuma, konuşma, yazma ve dinleme becerilerini geliştirmede masalların daha etkin bir biçimde kullanımına dikkat çekilmek istenmiŐtir.

1. 6. SINIRLILIKLAR:

- Bu araştırmada Cahit Zarifoğlu'nun ocuk edebiyatı alanında vermiş olduğu eserler arasından; *Ağaçkakanlar*, *Katıraslan*, *Kuşların Dili*, *Küçük Şehzade*, *Motorlu Kuş*, *Serçekuş*, *Yürekdede ile Padişah* adlı masalları ele alınacaktır.

- Veri toplarken ocuk edebiyatı, masal türü ve Cahit Zarifoğlu ile ilgili materyaller taranacaktır.

- Kavram gelişimini belirlemek amaçlı hazırlanmış olan ölçeklerde llmesi hedeflenen kavramlar Şunlardır: 'zgven, zdisiplin, Kanaatkârlık, Vefa, Duyarlılık, Sorumluluk, Hoşgörü, Merhamet, Dostluk, Yaşama Sevinci, Doğa ve Hayvanseverlik, Zamanı Verimli Kullanma, Yardımseverlik, İyilikseverlik ve alıŐkanlık'tır.

1. 7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ:

Bu araştırmada kullanılan yöntemler:

- Nitel araştırma tekniklerinden tarama modeli,
- Veri toplarken fiŐleme yöntemi,

- Tutum ölçeği uygulama,
- Kavram gelişimi ölçeği uygulama ve
- Elde edilen verilerin değerlendirilmesi yöntemidir.

1. 8. ARAŞTIRMANIN EVRENİ:

Araştırmanın evreni, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı dönemine devam eden ilköğretim ikinci kademe öğrencileri olarak belirlenmiştir.

1. 9. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ:

Araştırmamızda Köprülü İlköğretim Okulu 8.sınıf öğrencileri ile Cahit Zarifoğlu'nun yedi masalı örneklem olarak seçilmiştir. 8.sınıf öğrencilerinin tercih edilme sebebi; örneklem olarak seçilen masalların içeriğinin ve masallarda yer alan kavram ve karakterlerin bu sınıfta eğitim gören öğrencilerin seviyesine uygun olmasıdır. Örnekleme oluşturan masalların, masal türünün ortak kurgu ve özellikleri ile çocuklardaki geliştirilmesi beklenen ortak kavramları temsil ettiği düşünölmektedir.

1. 10. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ:

Araştırmamızda veri toplama aracı olarak likert tipi tutum ölçeği ile açık uçlu sorulardan oluşan kavram gelişimi ölçeği kullanılmıştır. Örneklem grubunun masallarda geçen ve ölçölmesi amaçlanan kavramlara yönelik tutumunu belirlemek amacıyla 12 soruluk tutum ölçeği ve 9 soruluk kavram gelişimi ölçeği hazırlanarak, 20 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Ön test ve son test uygulamalarının güvenilirlik derecesi, güvenilirlik analizi ile belirlenmiş ve alpha katsayısı ile sınıanmıştır (bkz.Tablo1-2).

1. 11. VERİLERİN ANALİZİ:

Öğrencilerden elde edilen veriler bilgisayar paket programı SPSS 16. 0 kullanılarak analiz edilmiştir. Tutum ölçeğindeki olumlu tutum maddeleri için verilen cevaplar "Tamamen Katılıyorum: 5, Katılıyorum: 4, Kararsızım: 3, Katılmıyorum: 2, Hiç Katılmıyorum: 1" şeklinde; olumsuz tutum maddeleri için verilen cevaplar tam tersi olarak ifade edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

CAHİT ZARİFOĞLU

1. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN HAYATI

Cahit Zarifoğlu 1 Temmuz 1940' ta Ankara'da, memur bir babanın ve ev hanımı bir annenin dört çocuğundan ikincisi olarak dünyaya geldi. Babası Niyazi Bey'in Maraşlı Zarifzadelerden, annesi Şerife Hanım'ın da Maraşlı Evliyazadelerden olması, Zarifoğlu'nun aslen Kahramanmaraşlı olduğunu göstermektedir. Asıl adı Abdurrahman Cahit Zarifoğlu'dur. Allah karşısında sadece bağışlanması gereken bir aciz kul olduğunu ve bunu kendi isminin baş harflerinde -ACZ- taşıdığını şöyle yorumlamaktadır:

“ACZ ŞERHİ

Sultan

Seçkin bir kimse değilim

İsmimin baş harfleri acz tutuyor

Bağışlamamı dilerim

Sana zorsa bırak yanayım

Kolaysa esirgeme

Hayat boş bir rüyaymış

Geçen ibadetler özürlü

Eski günahlar dipdiri
Seçkin bir kimse değilim
İsmimin baş harflerinde kimliğim

Sana zorsa yanmaya razıyım
Kolaysa affi esirgeme
Hayat boş geçti
Geri kalan korkulu
Her adımım dolu olsa
İşe yaramaz katında
Biliyorum
Bağışlamamı diliyorum” (Günaydın, 2007: 82)

İlkokula 1947 yılında, babasının hâkimlik görevi icabıyla buldukları Siverek’te başlamıştır. Ancak öğrenimini memleketi Maraş’ta tamamlamıştır. Babasının memur olması nedeniyle sık sık değiştirdikleri şehir demek, Cahit Zarifoğlu için de sık sık değişen eğitim-öğretim kurumu demektir.

“Cahit ilkokula Siverek’te başlamış, ikinci sınıfta Maraş’a nakledilmiş, 3.4.ve 5. sınıfları ise Ankara’da İsmetpaşa ve Necatibey ilkokullarında okumuş, ortaokula Ankara Kızılcahamam’da başlayıp 2. ve 3. sınıfları Maraş lisesi orta kısmında tamamlayarak liseye de orada girmişti.” (Özdenören, 2007: 15)

Lisede eğitim-öğretim görürken sınıf arkadaşları arasında Rasim Özdenören, Alaattin Özdenören, Erdem Bayazıt, Mehmet Akif İnan’ın yer alması ondaki edebî zevkin oluşmasını sağlaması açısından önem arz eder. Bu grup yıllar sonra İstanbul’da bir araya gelecek ve bağlarını koparmayacaklardır. Maraş Lisesi’nin edebiyat ve sanat dergisi olarak yayınlanmış ancak yayın hayatına ara vermiş olan ‘*Hamle*’nin 1958 yılında yeniden çıkmasını sağlayan da yine bu gruptur. Grubun çalışmaları sadece okul dergisi ile kalmamış, Maraş ilinin yerel gazeteleri olan ‘*Engizek, Hizmet, Gençlik*’ adlı gazetelerin sanat sayfalarında ikişerli gruplar halinde yazılarını yayımlamışlardır. Cahit Zarifoğlu da Alaattin Özdenören ile birlikte *Hizmet Gazetesi*’nin sanat sayfasını hazırlamıştır.

Zarifoğlu’nun lisede iki dersten ikmale kalmıştır. Bu nedenle üç sene beklemiş ve 1961 yılında liseyi bitirmiştir. Onun bu üç yıllık bekleme zorunluluğu

eğitim hayatında belki bir kayıp gibi düşünülse de o bu yılları (1958-1959'da) Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde bir yıl öğretmen vekilliği yaparak ve edebiyatla daha yakından ilgilenererek değerlendirmiştir.

1961'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı. Ancak on yıl süren filoloji eğitimini - maddi imkânsızlıklar sonucu çalışmak zorunda kalması sebebiyle - 1971'de tamamlayabildi. Zarifoğlu, hayatının bu on yıllık sürecini sadece lisans eğitimi ile değil aynı zamanda 1962'de *Açı* dergisini çıkarmak, 1964'de *Yol* dergisinde musahhah olarak çalışmak, 1967'de Bab-ı Ali'de *Sabah* gazetesinin teknik sekreterliği görevinde yer almak, aynı yıl dil kursu için Almanya'ya gitmek, 1968 yılında Migros teşkilatında kısa bir süre tercümanlık yapmak, 1969 yılında *Hâkimiyet* gazetesinde teknik sekreterlik yapmak ve 1970 yılında Turing Otomobil Kurumu'nda muhasebe yardımcılığı görevini üstlenerek geçirmiştir. 1972-1973 yılları, İstanbul'da özel Bilir Koleji'nde Almanca öğretmenliğine başladığı ve Goethe Enstitüsünün açtığı iki aylık dil kursu için Almanya'ya gittiği yıllardır.

1973-1975 yılları arasında İstanbul –Tuzla, Sarıkamış ve Kıbrıs'ta askerlik görevini tamamladı. Askerden döndüğü 1975 yılında Makine Kimya Endüstrisi'nde memurlukla başladığı iş hayatına 1976'da TRT Genel Müdürlüğü'nde mütercim sekreter olarak devam etti. 1976 yılı onun hayatı hakkında önemli kararlar alıp uyguladığı yıldır. O yıl Van müftüsü Kasım Arvas Hoca'nın kızı Berat Hanımla evlendi. Yine aynı yıl '*Mavera*' dergisinin kuruluş çalışmalarında görev aldı.

Lise yıllarında başlayan edebiyat ve sanata olan merakı şiir türünde eserler vermesiyle meyvelenmiştir. Onun yazdığı şiir türündeki eserleri 1967-1977 yılları arasında kitaplaşacaktır. İlk hikâyesi '*İns*' 1974 yılında basılmıştır. Günlük, anı, deneme, roman türünde eserler de vermiş olan yazarın çocuk edebiyatına ilgisi 1980'li yıllarda başlar. 1984'te Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı ödülünü alır. Zarifoğlu, kırk yedi yıllık hayatının, çocuk edebiyatı ve edebiyat için en verimli çağları denilebilecek bir dönemde, 1987 yılının Haziran ayında vefat etti. Çocuk edebiyatı alanında yazdığı bazı eserleri ölümünden sonra yayımlanmıştır.

Cahit Zarifoğlu'nun Eserleri:

Şiir: İşaret Çocukları (1967)
Yedi Güzel Adam (1973)
Menziller (1977)
Korku ve Yakarış (1986)

Hikâye: İns (1974)

Roman: Savaş Ritimleri (1985)
Ana (1991)

Günlük: Yaşamak (1980)

Deneme: Bir Değirmendir Bu Dünya (1986)
Zengin Hayaller Peşinde (1989)

Tiyatro: Sütçü İmam (1987)

Çocuk Hikâyeleri: Serçekuş (1983)

Katıraslan(1983)

Ağaçkakanlar (1983)

Yürekdede İle Padişah (1984)

Küçük Şehzade (1987)

Motorlu Kuş (1987)

Kuşların Dili (1989)

Çocuk Şiirleri: Gülcük (1989)

Ağaç Okul (1989)

2. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN KİŞİLİĞİ

Cahit Zarifoğlu, soyadının anlam özelliğini, kişiliğinde bu denli belirgin taşıyabilen ender insanlardandır. Hayatı, yaşamı yorumlayışı, çocukluğu, gençliği, şairliği, yazarlığı, babalığı, eşliği gibi hayatta üstlendiği hangi rolde olursa olsun

zarif olmayı başarabilen bir insandır. O nedenledir ki o yaşarken de onun ölümünün ardından da onun hakkında yapılmış olumsuz eleştiriye rastlanmaz. Rasim Özdenören, onun hayatını şu cümleler ile ifade eder:

“Ne çok acı var.” Cahit Zarifoğlu’nun hayatı, bir başına bu tarafsız cümlenin içine sıkıştırılmış gibidir. Mutluluklar, umutlar, mutsuzluklar ve umutsuzluklar da bu kısa ünlem cümlesinin içinde düşünülebilir. Kırk yedi yıllık bir koşuşturmaca ile geçen bir ömrün dönemeçleri arasındaki mesafelere ne çok acı, ne çok aşk, ne çok karar, ne çok pişmanlık sığdırılmış.” (Özdenören, 2007: 8)

Zorlu ve mücadelelerle dolu bir çocukluk ve gençlik yaşayan yazar, her ne kadar çocuk yaşta hayatın gerçekleri ile yüzleşip kendi içinde bir dünya oluşturduysa da yine de tam anlamıyla hayatla bağlantısını koparmamıştır. Mizaç olarak sessiz ve sakin bir yapıya sahip olan yazarın iç dünyasında yaşadığı hayatın kahramanı olduğunu ortaya koyduğu eserlerden anlayabiliyoruz. Yakın arkadaşı Alaaddin Özdenören bir konuşmasında şunları söyler:

“Açlık, sınıfta kalmak, istikbale ilişkin endişeler duymak gibi korkuları yoktu. Cahit’in bir diğer özelliği de kendi içine dönük ve kendi dünyasını yaşayan bir insan oluşuydu. Tartışmalara katılmazdı, konuşmazdı veya çok az konuşurdu. İndirgenemez bir yanı vardı Cahit’in. Sanırdınız ki, her şeye karşı ilgisiz bir tavır içinde. Fakat sonradan yazdıklarında görüyorduk ki, her şeyi dikkatle incelemiş, özümlemiş.” (Özdenören, et: 2011)

Hayata her zaman olumlu bakan ve pozitif düşünen bir insan olup karşılaştığı olumsuzluklara bir çözüm yolu bulmakta ve onu kendine ve çevresindekilere problem olmasını engellemekte oldukça pratiktir.

”Kızgın ve sıkıntılı olduğunda bile yüzünde hiç kötücül ifade olmazdı. Art niyet taşımadığından emin olarak konuşabileceğiniz ender insanlardan biriydi. Sanatçı kişiliğe de bu bakımdan şaşırtıcı sayılmalıdır. Çevresinde hiçbir zaman çoğu sanatçıda gördüğümüz kaprisli, geçimsiz veya kibri çağrıştıran istiklâl havasını estirmemiştir. Buna mukabil, müstakil ve sanatçı konumunu her zaman hissederek yaşadı.” (Kaya, 2007: 10)

Yaşamın sevincini hep içinde taşıyan Zarifoğlu’nun hastalık zamanlarında dahi hasta psikolojisine bürünmediğini, neşesinden bir şey kaybetmediğini şu cümleler kanıtlar niteliktedir.

“Latifeden hoşlanırdı. Dertlerini ve üzüntülerini paylaşmak istediğini hatırlamıyorum. Ama mutluluklarını paylaşmak istediğine çok şahit olmuşumdur.

Son hastalığında kendisini hastanedeki ilk ziyaretimde benden ısrarla fıkrâ anlatmamı istemişti.” (Özdenören; 2011)

Zarifoğlu çevresine karşı oldukça duyarlı bir kişiliğe sahiptir. Onun doğaya, çocuklara, iyiye ve güzele ulaştıran her şeye karşı düşkünlüğünü Alaaddin Özdenören şu şekilde ifade eder:

”Cahit fitraten bir şeyler için yaratılmıştı. Her türlü güzelliğe âşıkta. İnsan güzelliklerine, tabiat güzelliklerine ve insan eserinin güzelliklerine âşıkta. Çok kimse bilmez. Cahit’in müzik tutkusu vardı. Cahit’in bir müze kültürü vardı. Bunlardaki güzellikleri hisseder ve içine doğduğu gibi o güzellikleri kendi diliyle çevresine de yansıtırdı.” (Özdenören, 2011)

İçinde Allah inancını derin bir şekilde taşıyan ve yaşayan yazarın bu duygusunu Nakşi olan babasının yaşam tarzının onda bıraktığı izler olarak yorumlayabiliriz. Edebiyata olan merakını çeşitli edebî türlerle ortaya koymaya başlamasından bu yana, eserlerinde bir kendine haslık, bir gerçeğin peşinde olma ve arayış içinde olduğu görülür. Yazdığı eserlerinde inanç, dua, şükür gibi ahlaki unsurlara sıkça rastlamak mümkündür. O sadece duygu ve düşüncelerini yazıyla ifade eden bir yazar değil aynı zamanda yazdıklarından sorumlu olduğunun bilincinde bir yazardır.

3. CAHİT ZARİFOĞLU’NUN SANATI

Zarifoğlu eserlerini ortaya koyarken ne edebi kaygı peşinde koşmuş ne belli bir zümreye hitap etmek için uğraşmış ne de edebiyat dünyasında kendine bir yer edinme derdini taşımıştır. O sadece yazmıştır. Yazarken hiçbir şey düşünmeden ortaya koymuştur içindeki dünyada beslediği duygularını ve hislerini. Onun lise yıllarına denk düşen yazın hayatının başlangıcına baktığımızda da yazmaya başlamasının planlı bir şey olmadığı görmekteyiz. Yazmaya ve şiire nasıl başladığını kendisi şu şekilde ifade eder:

“Durup dururken, şiirle ilgili bir ilk anım yok. Herhangi bir olay olmadı. Çocuklar ellerine geçen her şeyi, bozulacağını, kırılacağını, patlayacağını hesaba katmadan kurcalamaya başlarlar. Öyle başladı ve ilkindeki gibi devam ediyor. Açılacak bir kutunun, sökülecek bir saatin parçaları sayılıdır ve biter. Ve çocuk son parçayı sökünceye kadar uğraşır. Burada da bir son parça var: Son nefes...” (Zarifoğlu, 2006: 46)

O edebiyat ve sanat dünyasına şiirleriyle adımını atar. Yazdığı şiirler herkesin dikkatini çeker. Edebiyata bir yenilik, yeni bir nefes getirerek bir farkındalık oluşturur. Kendi şiir türünde verdiği eserleri şöyle değerlendirir:

“İşaret Çocukları bir bakıma işaret edilen, gösterilen, seçilen çocuklardır. Bunlarda birtakım manevi yetenekler vardır. Bunlar büyürler ‘Güzel Adam’ olurlar. *‘Yedi Güzel Adam’* başlıklı kitap ve içinde yer alan şiirler, bu güzel adamları anlatır. Fakat bunlar adeta dünyevi, maddi bir mücadele içindedirler. Evet, bir mücadele içindedirler. Soylu bir davanın kavgasını yaparlar. İçlerindeki soyluluk, manevi güç bu kitapta daha çok irilik, adale kuvveti, şecaat şeklinde belirginleşir. Öfkeli adamlardır bunlar. İri gövdelerine, rüzgârlı başlarına rağmen ipince bir yürekleri vardır. Hassastırlar. Âşık olurlar. Sevgilileri, anlatılan bu atmosfer içerisinde biraz belirsizdir. İyi gören gözler bu şiirleri okuduğunda sevgilinin zaman zaman bir kadın zaman zamansa manevi bir özellik olduğunu görür. Davadır sevilen. Uğruna mücadele edilen şey: İslami bir öz. Ama henüz yola koyulmamıştırlar. Bir anlamda kabukta seyredeler. Ve işte bu ‘Yedi Güzel Adam’ kitabından sonra ‘Menziller’ gelir. Bu güzel adamlar belli bir menzile doğru yola koyulurlar. Allah ve Peygamber sevgisi, dünya ihmal edilmeden ön plana çıkmaya başlar. Ve tasavvufi algılama daha netleşir. İşte son kitabımız olan ‘Korku ve Yakarış’ menzile doğru yol alan güzel insanların, bu müminlerin vardıkları bir makamdır. Korku ve Yakarış makamı, İslamî deyimle ‘Havf ü Reca’ makamı. Bütün müminler bu makamda bulunurlar. Korkarlar Allah’tan ama aynı zamanda umarlar. Beklerler. Allah’ın af ve merhametini, lütuf ve keremini beklerler.” (Zarifoglu, 2006: 90)

Onun şiirlerinin yapısı, kullandığı dil ve üslubu kimi eleştirmenlerce kapalılık ve anlaşılmazlıkla nitelendirilmiş olsa da onun şiire getirdiği yenilik günümüz şairlerine ilham olmaktadır. Kullandığı semboller ve kelimeleri yerleştirmesi kendine özgü haslığın bir göstergesi olup Zarifoglu’nu yazıldığı dönem değil de sonradan değeri anlaşılan şair konumuna getirmektedir. O zor şiiri sever, zor anlaşılacak şiiri üzerinde düşünülmesini ister. Hiçbir zaman şiirlerinde bir ideolojiyi benimsetme ya da bilgi verme, öğretme amacına rastlanmaz. Duygularını içinden geldiği gibi herhangi bir art niyet beslemeden, söylediğinin ulaşmasını istediği bir hedefi olmadan yazar. Ancak yazdığından sorumluluk duyduğunu şu cümlelerle ifade eder:

“Her insanın bir sorumluluk çevresi var. Eh, bir şairin de olacak böyle bir duygusu. Ancak şairlikle sorumluluğu derinlemesine anlamış, idrak etmiş değilim. Kendimi bildim bileli şiir yazıyorum. Baş işim olarak. Ancak çok tabii bir işleyişle. Belli düşüncelerle etrafını çevirerek, bir yerlere yönlendirerek değil. Buna rağmen bir sorumluluk vardır. Kendiliğinden. Bunu da eğilimlerimiz, dünyaya bakışımız belirliyor. Ancak şahsen bu belirmenin bir filtreden, bir süzgeçten ibaret olduğunu söylemeliyim. Yani doğrudan şiire müdahaleleri yoktur. Aksi halde şiir tehlikeye girer, şiir bildiriye dönüşür.” (Zarifoglu, 2006; 39-40)

Zarifoglu'nun eserlerinin İkinci Yeni akımının eserleri ile benzediğini hatta onların birer taklidi olduğu düşünülmüştür. Ancak onun eserleri dikkatle incelendiğinde onun bu konuda taklide düşmediği görülecektir. Şiirlerinin temelini İkinci Yeni'ye dayandırmış olsa da onun ne yerli ne de Batılı bir ideali benimsediğine rastlanmaz. O kendi yeniliğinin peşinde olmuş ve şimdiye kadar kullanılmamış söz dizimi ve semboller ile dili yoğurarak şiir anlayışına yenilik getirmiştir. Zarifoglu kaderi, yalnızlığı, var oluşu, ölümü, doğayı, aşkı, insanı, insana ait olan her şeyi kendine özgü bir şiir diliyle anlatmayı başaran bir şairdir.

“Doğrusunu söylemek gerekirse ben de çok sonra sevdim Zarifoglu şiirini. Okudukça sevdim, okudukça içine girdim bu ürpertili dünyanın. Kendine göre bir iç dokusu var şiirinin. Bir iç ürpertiyle, hayretle başlayan şiiri metafizik ürpertiyle tasavvufa yönelmiş. Ötelerden gelen bir ilham coşkusu. Bu coşku, önce onu kendisiyle hesaplaşmaya götürüyor, sonra topluma bir kapı aralıyor. Hemen bütün şiirlerinde kullandığı içe açılma, sezgileri yansıtırma yöntemi onu ruhun özüne doğru harekete yöneltmiştir.” (Kaya, 2007: 13)

Cahit Zarifoglu'nun hemen her edebî türde eserleri vardır. O belli türde eser verme kaygısı taşımamıştır, duygu, düşünce ve hislerini kimi zaman şiirle, kimi zaman anı-günlükle, kimi zaman da çocuklara yönelerek ortaya koymuştur. “Kendinden sonra yazmaya başlayan genç şairlere hangi özellikleriyle yol göstermiş olursa olsun, O'ndan sonrakiler O'nda ders alınacak bir taraf bulacaklardır.” (Özel, et:2011) Şiire yaklaşımı ve şiiri yorumlayışında olduğu gibi vermiş olduğu diğer eserlerde de aynı çizgiyi ve sanat anlayışını korumuştur. Bu anlamda edebiyat dünyasında kendini gerçekleştirmiş, kendini oluşturmuş bir edebiyatçı olduğunu söyleyebiliriz.

4. CAHİT ZARİFOĞLU'NUN TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ YERİ

Cahit Zarifoglu edebiyat hayatına şiirleriyle başlangıç yapmış, 1980'li yıllarda Mustafa Ruhi Şirin'in tavsiyesi üzerine çocuk edebiyatına yönelmiştir. Çocuk edebiyatı alanı Türkiye'de geç doğmuş bir alan olarak gelişimine yeni yeni başlarken bu alandaki eksikliği gidermek için Zarifoglu da eserleri ile elinden geleni yapmıştır.

Zarifoglu'nun çocuk edebiyatı alanında yazdığı masallar ve çocuk şiirleri onun çocuklara karşı olan duyarlılığının ve merkeze çocuğu alan bir edebiyat

anlayışının sonucudur. Çocuk edebiyatına yönelmesini ve bu alanda eserler vermesini kendisi şöyle ifade etmektedir:

“Sanırım geç de olsa çocuklar için yazmak aklıma gelirdi. Çocukları nasıl desem, ta çocukluğumdan beri severim ben. Hile, hurda, yalan dolan çok mu tedirgin ederdi beni? Başka bir sebebi mi vardı? Çocukların saf ve günahsız hallerine hayranlık duyardım. Toplardım çocukları başıma ve onlara o anda imal edilmiş ‘dünyanın‘ en aktüel masallarını anlatırdım. Hele kahramanlarını da orada bulunan çocuklardan seçer onların özelliklerini seçerseniz çok ilginç olur. Hem onlar için hem anlatan için.” (Zarifoğlu,2006: 6)

“Çocuklar için yazmakta, çocukça, katıksız bir mutluluk vardır. Bir sorumluluğa evet demenin kahramanlığı vardır. Kıyasıya bir savaşta çocukları daha şimdiden kendi safımıza katmanın savaşçı kaderi vardır ve bütün bunlar çocukça öyle mi? Eğer bunu kelli felli adamlar söylüyorlarsa, bu adamları eğitmek, ayıktırmak için bir yayın türü daha geliştirilmeli.” (Zarifoğlu,2006: 125)

Zarifoğlu'nun çocuk edebiyatı alanında eser vermesinin amacı; çocukların dünyasına girip, hayata onların gözünden bakmak ve hayatı onların bakış açısıyla yorumlamaktır. Şiirlerinde ortaya koyduğu yenilikçi anlayışına bu amaç doğrultusunda masallarında da yer vermiştir. Onun yazdığı çocuk masalları ve hikâyeleri klasik masallar değildir. Modern dünyanın tasvir edildiği mekânlar, orijinal kahraman ve konuların yer aldığı modern masalları ile çocukların ilgisini çekmeyi başarmıştır. “Zarifoğlu, özellikle çocuklara (...) dönük çalışmalarıyla onları ideal bir çizgiye getirebilmenin sancısını her an duyumsamış ve dolayısıyla onların gönüllerinde yeni pencereler açmayı başarmıştır.” (Eryiğit, 2007: 270)

Çocuk edebiyatı alanındaki boşluğu fark etmiş ve bu alandaki yanlış düşüncelere karşı çıkmış bir yazar olarak çocuklar için ayrı edebiyatın bir ihtiyaç olduğuna inanmıştır. Edebiyatın, hayatın gerçeklerinin ve hayatta yaşanabilecek olayların bir provası olarak değerlendirilmesi durumunda çocuk edebiyatı aracılığıyla onları hayata hazırlamanın ne denli önemli olduğunun farkındadır. “Onun dünyasında çocuk edebiyatı estetik ihtiyaçları karşılamakla kalmıyor aynı zamanda değerlerin taşıyıcılığını da yapıyor.” (Eryiğit, 2007: 270)

Zarifoğlu eserlerini sadece çocuklar için değil aynı zamanda yetişkinlerin de okuyup kendilerince yorumlama yapabilecekleri şekilde ortaya koymuştur. Toplumsal sorunlara çözüm bulmak, İslami edebiyatın özelliklerini yansıtmak, geleneklerimizin ve toplumsal değerlerimizin aktarılmasında edebiyatı bir araç

olarak -ama asla amaç değil- kullanmak onun edebiyatta olduğu kadar çocuk edebiyatında da birikimli bir edebiyatçı olduğunu göstermektedir. Onun sanat anlayışında öğretme ön planda olmamıştır. Verdiği bütün eserlerde okura ulaştırmak istediği mesajları satır aralarına gizlemiştir. ”Zarifoğlu’nun çağdaş masallarında dünya görüşü ve ahlaki değerler suyun içindeki mineraller veya meyvenin içindeki vitaminler gibi durmaktadır. Çocuk bu kitapları zevkle okurken aslında beslenmekte ve gelecek için güç toplamaktadır. “ (Eryiğit, 2007: 280)

Çocuktaki edebî zevki geliştirme, onda okuma isteği uyandırma, onun anlayabileceği dil kullanarak ondaki algı ve yorumlama gücünü geliştirme sorumluluğunun farkında olan Zarifoğlu çocuklar için yazmanın daha çok dikkat ve özen gerektirdiğine inanır. “Çocukluk ediyorlar. Çocuklar için yazmanın çocukça bir iş olduğunu söyleyenler, kendi çocuklarının kitap okumasını saçma sapan bulanlar olmalı. Ya da çocuklarına hiç kitap okumamış insanlar. Bunların söylediklerine gülüp geçmek mümkün ama üzerinde düşünülse daha iyi olur.” (Zarifoğlu, 2006: 125) Çocuk kitaplarında da şiirlerinde olduğu gibi okurun iç dünyasına yönelmiş, çocuğa görelilik ilkesini benimseyerek vermek istediği öğüt ve iletileri semboller ve alegorik anlatımlara başvurarak çocuklara hissettirmeyi başarmıştır.

5. CAHİT ZARİFOĞLU’NUN MASALLARI ÜZERİNE

Cahit Zarifoğlu, çocuk edebiyatı alanında eser vermeye geç başlamış ancak verdiği eserleri ile yenilikçi çocuk edebiyatının önemli temsilcilerinden olmayı başarmıştır. Çocuklar için şiir ve masal türünde eserler veren yazar neden masal yazmayı seçtiğini şu şekilde açıklar: “Masalın tabiliği, yumuşaklığı içinde daha kolaylıkla kalem oynatabiliyorsunuz. Yazarlık bir militanlıktır. Zira savunduğunuz, inandığımız bir düşünce var. İster istemez o düşüncenin emrindesiniz.” (Kantarcıoğlu, 1991: 50)

“Zarifoğlu’nun zekâ çağlayanı onu hep masalın içine itmiştir. Serüvenden hoşlanması da bununla açıklanabilir. Adeta masalları gerçekleştirmek istemiştir hayatı boyunca. Evlenmeden önce de arkadaşlarına bol bol masallar anlattığı hatırlanırsa söylemek istediklerimi bir yere oturtabiliriz. Çocuklarına her gece masal anlattığımızı biliyoruz. Beş yıl süreyle bana da çok masal anlattı. Latife anlatmaktan da hoşlanırdı.” (Şirin, et: 2011)

Onun çocuklar için yazdığı eserlerin hangi edebî türde olduğu konusunda edebiyatçılar fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Kimi edebiyatçılar onun eserlerinin masal türünde olduğunu savunmakta kimi edebiyatçılar ise hikâye türünde olduğunu söylemektedirler. Ancak onun eserleri modern-sanat masallarının en güzel örneğidir. Masallarında ele aldığı konuların güncel ve kahramanlarının orijinal olması onun masallarını güncel-sanat masalları olduğunun kanıtıdır. Mustafa Ruhi Şirin onun masallarını ‘çağdaş masallar’ olarak sınıflandırırken Zarifoğlu’nun masallarındaki çevrenin günümüzdeki çevre olduğuna dikkat çekmiştir. Eserlerin kurgulanışı bakımından hikâye türüne yakın olduğu şeklinde yorumlanması yazarın masala getirdiği yeniliğin henüz anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Çocuk edebiyatı yazarlığı eğitimi almaması ve eserlerinde şimdiye kadar hep yetişkinlere seslenmesi, yazdığı masalların okurunu yalnızca çocuklar değil aynı zamanda yetişkinler olması sonucunu doğurmuştur. ”Şu kısa zaman içinde masallarımın hemen her yaşta kimselerin okuduğuna şahit oldum çevremde. Yaşlarına göre değişik zevkler alıyorlardı, değişik anlıyorlardı. Sevdim bunu.” (Zarifoğlu, 2006: 56) Masallarının sorun odaklı olması, toplumsal değerleri işleme, geleneklerimizin aktarıldığı eserler olması her yaştan okuru kendine çekmesini sağlamıştır. Edebiyat zevki ile çocukların sahip olduğu kavram bilgisini geliştirmeyi ustaca birleştirmiştir. Onların zihninde yeni birer pencere açarak onlara farklı bir bakış açısı kazandırmayı başarmıştır. Kuru bir anlatımla okuru bilgilendirme kaygısı onun masallarında yer almaz. ”O çocuk hikâyelerini hem çocukların ilgisini çekecek hem de çocukları hayatın gerçekleriyle yüzleştirecek nitelikte yazmıştır.” (Aldı, 2007: 270)

Masallarındaki üslubu tıpkı şiirlerindeki ahengi taşır. Vermek istediği mesajlarda ve okurun dikkatini çekmek istediği noktalarda alegorik ve sembolik anlatımlara başvurmuştur.

“Zarifoğlu fantastik türü bilinçli olarak seçtiği için masallarını da bilinçli olarak alegorik bir kurguya büründürür. Fantastik kurgu ve alegorik anlatım yetişkin kadar çocuğun da ilgisini çeker ve çocuklarca bu kitapların okunmasında türün ve anlatımın rolü büyüktür. Bu da Zarifoğlu’nun çocuğun hayal gücünden yararlanmayı bildiğinin önemli bir göstergesidir.” (Şirin, et: 2011)

6. CAHİT ZARİFOĞLU MASALLARININ ÖZETİ

6. 1. AĞAÇKAKANLAR

Cahit Zarifoğlu'nun *Ağaçkakanlar* masalı yazarın kendine ait diğer masallardan da klasik masal örneklerinden de farklı bir yapıdadır. Farkı ise; masalın bir tekerlemeyle başlayan döşeme bölümü ardından kahramanların tanıtıldığı ve olayın başladığı giriş bölümü, olayların gelişip bir düğümün ortaya çıktığı gelişme bölümü ve düğümün çözüldüğü, yine bir tekerleme ya da dileklerin bildirildiği sonuç bölümü şeklinde bir yapıya sahip olmayışıdır.

Masalın yapısına baktığımızda; giriş bölümünde bir babanın çocuğuna masal anlatmaya başlaması ancak çocuğun masalın tekerlemesinin olmamasından ya da babasının aslında masalı aklından uydurmasını öğrenmesinden dolayı bu şekilde masal anlatılmasından memnun olmaması belirtilmiştir. Baba ise masalın nasıl biteceğini bilmeden başlamıştır masala. Ve çocuğunu meraklandırarak, onda heyecan duygusu uyandırarak masalı ona anlatmayı hedefler.

Gelişme bölümünde ise; yazar ulaşacağı son noktadan giriş yaptığı masalın başlangıç kısmına döner ve ağaçkakanların hikâyesini anlatmaya başlar. Masal kahramanlarını hayvanlar üzerinden seçen baba onları kişileştirerek okurun duygudaşlık kurmasını sağlamak ister. Masalda bir ağaçkakan ailesi vardır. Aslında tam bir aile özelliğini taşıyamamaktadırlar. Çünkü anne ve baba ağaçkakandan ibaret olan nüfuslarına bir çocuk eklenmesini yürekte istedikleri halde çocukları olmaz. Ancak bu durum karşısında onlar ne ümitlerini kesmişler ne de isyana yönelmişlerdir. Her gün bir çocuklarının olduğunun hayalini kurarlar. Ve bir gün böyle bir hayalin sonrasında baba ağaçkakan bir rüya görür. Rüyasında bir çocuğa sahip olmuşlardır ancak bu yavru ağaçkakan bekledikleri özelliklere sahip olmayan; asi, anne – babasına başkaldıran ve başka hayata özlem duyan bir yavrudur. Rüyanın etkisinden kurtulamayan anne ve baba gerçekte de bir gün çocuk sahibi olurlar ancak onun da asi olacağı düşüncesini bir türlü akıllarından çıkaramazlar. Sonunda mutluluğa kavuşan anne babanın içinde kuruntular ve şüpheler eksik olmaz. Anne – baba ağaçkakanın iç hesaplaşmasına rastladığımız bu bölümlerde ikisi de kendilerini her an sorgularlar.

Zarifoglu'nun başarılı bir ruh çözümlemesi örneği olan bu masal aynı zamanda estetik özelliğini yok etmemiştir. Yazar hem edebi duyguyu ön plana almayı başarmış hem de psikolojik tahlillerde bulunmuştur. Sık sık araya girip müdahale eden yazar hayal ile gerçeğin birbirine karıştığı zamanlarda okurun hayal gücüne başvurur ve onun hayal gücünü geliştirmeyi amaçlar. Bunu da kendisi şöyle ifade eder: "Bu küçük hikâye sona erdiği zaman, yukarıdaki girişin boşlukta kalır gibi olduğu görülecektir. Ama akıllı çocuklar, hayalleri geniş insanlar rüya ile gerçek; hayal ile korku ve vehim arasındaki boşlukları dokuyarak kendilerine göre yorumlar yapabileceklerdir." (Zarifoglu, 2006: 8)

Sonuç bölümünü ise; yazar okurun yorum yapmasını sağlamak adına okurun hayal gücüne bırakmış ve çocuk merkezli etkinliklerden olan yarım bırakılmış hikâye ve masalı tamamlama etkinliklerine benzer bir sonla tamamlamıştır.

Zarifoglu'nun diğer masalarında da olduğu gibi bu masalı da hem yetişkinlerin hem de çocukların düşünce dünyasına ve hayal gücüne hitap etmektedir. Birlikte yaşama, sebat etme, umudunu yitirmeme, iç hesaplaşma, hayatta hırslı olmanın kötü sonuçlar doğurabileceği gibi kavramlar ve mesajların farkına varılmasını ve bu kavramların içinin doldurulmasını sağlaması açısından bu masalın çocuklara okutulmasının önemi büyüktür.

6. 2. KATIRASLAN

Katiraslan masalında üst tarafı aslan alt tarafı katır olan fantastik bir kahraman ile tilkinin beraber bir yolculuğa çıkmaları ve yolculuk boyunca karşılaştıkları serüvenler anlatılır. Kurgu olarak bakıldığında roman türünün özelliklerini taşır gibi dursa da bu durum sadece yapı için geçerli olup konusu ve kurgusu fantastik masal türünün özelliklerine uygun olarak yazılmıştır.

Masalda tilkinin her hareketinin insanların yaşayışına uygun şekilde resmedilmesi, hareketlerinde planlı olmayı, dikkatli ve düzenli olmayı önemsemesi; aslanın ise ormanlarda olduğu gibi bu yolculukta da krallığını sürdürmek istemesi, rahatına düşkün olması, her şeyde hazır alışkanlığı ile iki karakterin birbirine ne kadar zıt olduğu ortaya konmuştur. Ancak yazar onların bu zıtlıklarından hareketle okura gerekli kavramların iletilmesini sağlamıştır.

Üç bölümden oluşan masalın başlangıç ve giriş kısımlarının yer aldığı birinci bölümünde masal kahramanlarının hem birbirlerine hem de okura tanıtılmasına yönelik diyaloglar yer alır. İkinci bölümde ise yolculuğun maceralı kısmına başlanır ve katıraslan insanlar tarafından görülür. Böylece kahramanların insanlarla karşılaşmasıyla olaylar; şimdiye kadar görülmemiş bir tür olan katıraslanın anlamlandırılması ve katıraslan ile tilkinin yakalanması için yapılan mücadeleler şeklinde yön değiştirir. Üçüncü ve son bölümde ise onları yakalamak için kurulan bir şehir ve ekipler sayesinde yakalanma maceraları yer alırken bu bölümde aslan içgüdülerine yenik düşerek tilkiyi yer.

Masalın geneline bakıldığında gerek tilkinin insana benzeme ve insan gibi yaşama özentisinde gerekse aslanın davranışlarında kahramanların başka hayata özlem çektiği görülmektedir. Tilki, masalın başlangıcından aslan tarafından yenilmesine kadar olan süreçte aslanın her dediğini yapmakta ve ona hizmet etmekten rahatsızlık duymamaktadır. Kendinden fedakârlık ve ödün gerektirecek durumlara dahi göz yumar. Adeta aslanın gönlünü hoş tutabilmek için çırpınır. Aslan ise bu durumdan olabildiğince memnundur ve tilkinin ona olan bu ilgisini kullanmaktan çekinmez. Bu durum çocukların gözüyle toplumsal bir eleştiri, sosyal bir sorun olarak algılanabilirken ardında yatan sembol ve simgelerin anlamlarını da yetişkinler yorumlayacaktır.

Aslanın tilkiye her dediğini yaptırması büyük güçlere sahip olan devletlerin sömürgelerine karşı yaklaşımlarını sembolize etmektedir. Güç dengesi ve emperyalizmin örneklerine kahramanların diyaloglarında rastlayabilmekteyiz. Avrupalı insanlar ve yaşam tarzları katıraslan tarafından canlandırılmakta iken Anadolu insanını da tilki temsil etmektedir.

“Yüklerini bozdular.

-Yemeği ben hazırlarım dedi tilki.

Aslan bir ağacın altına oturdu, belini dayadı, piposunu yaktı ve bekledi. Bir de kitap açtı kendine.” (Zarifoğlu, 2006: 12-13), “Tilki aceleyle eşyalarını karıştırdı, bir torba şeker buldu, irice bir kaşığı şekerle doldurdu, süte attı, karıştırdı ve piposunu tüttürmekte olan aslana getirdi.” (Zarifoğlu, 2006: 31)

Batılılaşmanın etkisini sadece aslan ve tilkinin diyaloglarında değil aynı zamanda onları yakalamaya çalışan ve bir kez olsun katıraslanı görüp meraklarını gidermeye çalışan insanların davranışlarında da bu etkiyi görmek mümkün. Gösteriş

merakına yenik düşen kadınların yaz günü kürk giymesi de, katıraslanı yakalama ekibinin Türklerden değil de yurtdışından özel getirtilen ekiplerden seçilmesi de bu durumun göstergesidir. “ Köylü ve yerli başuzmanın işine son verilmiş, aradan birkaç saat geçmeden dış uzmanlar yerlerini almak üzere memlekete giriş yapmaya başlamıştı.” (Zarifoğlu, 2006: 73)

Zarifoğlu yetişkinleri hedeflediği mesajlarını çocuksuluğa uygun ifadelerle üzerini örterek başarılı bir şekilde aktarmıştır.

6. 3. KUŞLARIN DİLİ

Cahit Zarifoğlu'nun *Kuşların Dili* adlı eseri Feridüddin Attar' ın *Mantuku't Tayr* adlı eserinin çocukların anlama ve algı seviyesine uygun olarak uyarlanmış şeklidir. Başarılı bir uyarlama yapmış olan yazar metindeki kuşları ve onların başından geçenleri birer araç olarak kullanmış ve çocukların zihninde Allah inancı, dua, sabır, zorluklarla mücadele etme, cesur olma, özgüven ve kararlılık gibi kavramları geliştirmeyi amaçlamıştır.

Mantuku't Tayr ‘Kuşların Mantığı’ anlamına gelmektedir ki metinde de kuşların ulaşmak istedikleri hedeflerine mantıklı davranarak ulaşabildikleri anlatılmaktadır. Kuşların bir padişaha, bir öndere, bir yol göstericiye ihtiyaç duymaları ve bunun için yaptıkları zorlu bir yolculukla başlar masal.

“-Ben demiş Hüthüt, Süleyman peygamberin postacısıyım. Onun nice sırlarını bilirim. Dilerseniz hepinizi padişahımız Simurg’a götürürüm.

İlkin hepsi kabul etmiş.

-Haydi gidelim, demişler. İçlerinden biri:

-Nerede bu padişah, diye sormuş.

Hüthüt anlatmış.

Meğer padişah Simurg öyle kolay varılır bir yerde değil. Bu padişah binlerce nur ve zorluk perdelerinin arkasında. Ona erişmek için bunların tümünü tek tek aşmak gerek.” (Zarifoğlu, 2006: 8)

Böyle diyerek başlamış kuşların zorlu ve çetin yolculuğu ancak yolculuğun bu kadar zor olduğunu tahmin etmeyen kuşlar türlü bahanelerle yolculuktan vazgeçmek istemişler. Ne zaman bir kuş vazgeçmek için bir bahane uydurmaya kalksa onların yolculuklarında başkanları olan Hüthüt ona bir hikmetli, ders veren ve onları yolculuğa devam etmesini sağlayan hikâyeler anlatarak onları şevklendirmiş.

Hüthüt kuşlara yolculuk boyunca karşılaştıkları vadilerden ki -her biri birbirinden zorlu ancak bir o kadar da güzelliklerle dolu olan istek vadisi, aşk vadisi, bilgi ve marifet vadisi, istigna vadisi, tevhid vadisinden- bahsederek onları hem bilgilendirmiş hem de onlarda heyecan uyandırarak yolculuğa devam etmelerini sağlamak istemiştir. Buna rağmen gücü yetmeyen, takati kalmayan, kimi kuşlar yolculuğa devam edemez duruma gelmiş ve ayrılmışlardır.

Son vadiyi de aştıklarında sadece otuz kadar kuş kalmıştır. Sabredip Simurg'a ulaşmak için her zorluğu göze alan bu kuşlar büyük bir heyecanla yol boyunca hayalini kurdukları padişahlarını bir an önce görme hevesindeyken büyük bir sürprizle karşılaşırlar.

“O zaman yakınlık güneşi doğdu.
Simurg belirdi. Bir de baktılar ki Simurg kendilerinden ibaret.
Hiç şüpheleri yok. Başları döndü, şaşırıp kaldılar.
Ne olduğunu bir türlü kavrayamadılar. Kendilerini Simurg olarak gördüler.
Esasen sen Simurg'sun, Simurg senden ibaret.
Simurg'a bakınca kendilerini gördüler, kendilerine bakınca da baktılar ki kendileri yok sadece Simurg var.” (Zarifoğlu, 2006: 92)

O zaman anlamışlardır ki ulaşmak istedikleri önder aslında kendileridir ve kendi içlerindedir. Zarifoğlu burada Simurg adlı padişahı bir simge olarak kullanmıştır. Kitabın arka planına geçerseniz eğer Simurg'un Allah'ı simgelediğini anlamak zor olmasa gerektir. Simurg'a ulaşmaya çalışan kuşlar da biz insanları simgelemektedir. Ona ulaştıklarında kendilerini bulmaları ise; tasavvuf inancında da yer aldığı üzere her bireyin aslında Yaradanın yeryüzündeki bir görüntüsü, bir iz düşümü olduğuna işarettir.

Allah'ı arayan insanlar onu ne ilimlerde ne de başka bir yerde bulabilirler. Kendi içlerine bakmaları yeterli olacaktır mesajını vermektedir yazar. Tıpkı Yunus Emre'nin dizelerinde olduğu gibi: “İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir. / Sen kendini bilmezsen, ya nice okumaktır.” (Özkan, 2003: 94)

6. 4. KÜÇÜK ŞEHZADE

Cahit Zarifoğlu'nun '*Küçük Şehzade*' adlı masalında sarayda eğitim-öğretimine devam eden, hat dersleri alan Süleyman adında bir şehzadenin günlük hayatı anlatılmaktadır. Özgüveni yüksek bir çocuk olarak yetiştirilen şehzade kendi adını hat sanatına uygun olarak yazmayı başarır ve yazısını çok beğenir. Babasının

da beğenisini almak için huzuruna gider ancak nöbetçiler tarafından içeri alınmaz. İşte bu esnada nöbetçilerle kurduğu diyalogta sarayın yönetimi, babasının otoritesi, sarayın maddi gelirleri ve giderleri hakkında bilgi sahibi olur. Okurun kavram gelişimine katkısının olduğu yerler daha çok şehzadenin bu bilgi edinme kısmında geçmektedir.

Tekerleme ile başlaması onu klasik masal yapısına büründürse de yapısı ve içeriğine bakıldığında modern masal örneği olduğu anlaşılmaktadır. Adalet, merhamet, hoşgörü, yardımseverlik vb. duyguların işlendiği bu kısımlarda yazar şehzade üzerinden okurun dikkatini çekmek istemiştir. Toplu halde yaşama, bir topluluğu adil bir şekilde idare etme, otorite sahibi olma, özdisiplinli olma, sabretme ve kararlı olma, devlet ve yönetim kuralları, şehzadenin ilim öğrenme merakı ve ilme verilen önem de yazarın vurgulamak istediği konulardandır.

6. 5. MOTORLU KUŞ

Cahit Zarifoğlu'nun Gülücük Çocuk Kitapları Dizisinden bir kitap olan *Motorlu Kuş* adlı kitabı içinde beş farklı masal bulunmaktadır. Kitaba adını veren *Motorlu Kuş* adlı masalda annesinin sözünü dinlemeyen bir kırlangıcın başına gelenler ele alınmıştır. Yazar masalına sonuç bölümüyle başlar. Onun bu tavrındaki amaç; okura okuma sırasında masalın başlangıç kısmı hakkında merak uyandırmak ve masala ilgi çekmektir ve bunu başarır.

Yaşadığı hayattan memnun olmayıp başka hayata özlem duyan bir yavru kırlangıç yuvasından uzak bölgelere uçmak özlemi içerisinde. Bir gün bu özlemini gerçekleştirir ancak gittiği yerde karşılaştığı kırlangıçlar hiç de onun bölgesinde yaşayan kırlangıçlara benzememektedir. Bunlar çok hızlı uçabilen türden kırlangıçlardır. Onlarla kurduğu muhabbet sonucu onların 'otokuş' olarak anıldığını ve göğüslerinde bulunan motor ile bu denli hızlı uçup bütün işlerini kısa zamanda yorulmadan hallettiklerini öğrenir. Duyduğu ve şahit olduğu bu hayat onu cezbeder ve kendisine bir motor taktırır. Küçük kırlangıcın aklını çelen otokuşlar ona bir de yeni isim verirler 'Kırlanmotor'. Yeni adıyla ve taktırdığı motoruyla evine dönen kırlangıcı kızgın ve telaşlı görünen annesi beklemektedir.

Yavrusunu gören anne büyük bir hayal kırıklığına uğrar ve yavrusuna böyle motorla yaşamının onların yapısına uygun olmadığını anlatır. Ancak küçük kırlangıç

bu sözlere aldırılmaz. Böylece bu konu kuşlar meclisine taşınır. Toplum hayatının güzel bir örneğini simgeleyen bu meclis kırlangıca altı aylık bir deneme süreci önerir. Bu deneme süreci boyunca Kırlanmotor işin aslını yaşayarak öğrenir. Ne kanatları eskisi gibi işler haldedir, ne gagası bir şey taşıyabilir durumda, ne de boynu eski halindedir. Kırlanmotor'un pişman olduğuna kuşlar meclisinin ikinci kez toplanmasında herkes şahit olur. Ve heyetin hazırladığı rapor sonucu bütün kuşlara büyük bir ders ve etkileyici bir örnek olur. Kırlanmotor da büyüklerini dinlememenin cezasını sahip olduğu yeteneklerini kaybetmesiyle öder.

Kırlanmotor'un üzerinden yazar okura; insanın kendini olduğu gibi kabul etmesi gerektiğini, insanın kendisiyle barışık olmasını, kendinde bulunan özellikleri değiştirmek yerine onları kendine fayda sağlayacak yönde kullanması gerektiğini vurgulamaktadır. Çocukların kavram gelişimini destekleyici bir kısa masal özelliği taşıyan *Motorlu Kuş* sadece çocuklara değil aynı zamanda yetişkinlere de seslenmektedir.

Kitapta yer alan diğer masallar da tıpkı *Motorlu Kuş* masalı gibi kısa masal özelliği taşımakla beraber bunlardan ilki insanın merhamet duygularına hitap eden ve okura doğa-hayvan sevgisi kazandırmayı amaçlayan, okurun hayatı yorumlamasına farklı bir bakış açısı sunan '*Dünyanın En Vahşi Hayvanı*' adlı masaldır. Bu masalda hayat bir ayna olarak sembolize edilmiştir. İnsanın gerek çevresine verdiği gerekse hayvanlara verdiği zarara işaret edilerek ve masalın da adını aldığı 'İşte Şimdi Dünyanın En Vahşi Hayvanını İzliyorsunuz' sloganının altında insanın kendisini görmesiyle onun doğa ve canlılara verdiği zarar ortaya konmuştur.

Bu masalı '*Aslan ile Tilki*' masalı takip eder. Bu masalda klasik aslan bilgeliğinin ve üstünlüğünün ele alındığı fabllar ve yazarın Katıraslan masalından farklı olarak aslan bilgisizliğini ve köreldiği yeteneklerini tilkinin uyarısı ile fark eder ve onun yol göstericiliği ile bu duruma son vermek ister. Böylece bu amaç doğrultusunda beraber bir seyahate çıkarlar. Bu seyahat sonunda eski yeteneklerine kavuşmuş olan aslan amacına ulaşmış olarak ülkesine döner ve tekrar ormanların kralı konumuna gelir. Bu masalda okurun özdisiplin ve sorumluluk kavramlarını geliştirmeye yönelik diyaloglar yer almaktadır.

Kırmızı Gözlü Kara Yılan masalı ise kitabın dördüncü masalıdır. Bu masalda hırsının kurbanı olan bir yılanın hayat hikâyesi anlatılmaktadır. Kendi çıkarı ve yararının uğruna çevresindekilere zarar vermekten, kötülükten kaçınmayan karayılanın cezası kendi bedenini başka bir yılan sanıp yemesiyle verilir. Yazarın hırslı olmamak gerektiği mesajını etkili bir şekilde okura sunduğu bir masalıdır.

Eğitcilik yönüyle çocukların soyut kavramları somutlaştırmasına yardımcı olan ve kitabın son masalı olan '*Çın Çın Yılandıklar*' adlı masalda da insanlarla yılanlar arasındaki olumsuz iletişimin nedenleri gösterilmiş ve kader kavramına vurgu yapılmıştır.

6. 6. SERÇEKUŞ

Yazar masala doğa tasviri ile başlar ve masalın ana kahramanı serçekuş da buna şahit olur. Genelde masallarının kahramanlarını hayvanlardan seçen yazar onların üzerinden okura seslenmenin etkili olduğuna inanır. Ancak bu masalda kahraman olarak seçtiği serçekuş, diğer masallarındaki kahramanlardan biraz daha farklıdır. Çünkü o çok bilgili bir kuştur. Doğayı, hayatı, yaşamı, ölümü, insanları farklı açılardan değerlendiren ve üzerinde belli bir müddet düşünen bir kuştur. Yine bir gün çevre gezintisi yapıp karnını doyurmak için doğada gezinirken avcılarla karşılaşır. Kendince avcılarının dış görünüşüne bakarak onların nasıl insanlar olduğu üzerinde fikirler üretir. Daha sonra içine öldürülmek duygusu kaplar. Ve içgüdüsünü dinleyerek avcılardan uzaklaşmaya başlar. Ne var ki bir an gelir avcının tüfeğiyle karşılaşmaktan kurtulamaz. O an ölümün ne olduğu üzerinde düşünmeye başlar ve ölümün gerçek bir kavram olduğunu anlar. Avcıyı kendisini öldürmemesi konusunda ikna etmek için çok dil döker ve eğer kendisini öldürmezse bir gün avcıya yardım edebileceğini söyler ama avcı buna inanmaz. Küçük bir kuş nasıl olur da kendine yardım edebilir diye düşünür. Serçekuş konuşmalarına devam ederek avcıyı ikna etmeyi başarır ve ölmekten kurtulur.

Gün olur devran döner ve avcı bir gün başına gelen talihsiz bir olay nedeniyle bataklığa saplanır. Aklına serçekuşun yardım sözü gelir gelmez serçekuş orada biter. Bir telepati örneğini burada okura sunan yazar; serçekuşa manevi duyguları yoğun olarak yaşatmayı başarmıştır. Kendine yapılan iyiliği unutmayan serçekuş avcıyı

bataklıktan kurtarmayı başarır. Ve böylece vefa borcunu ödemenin mutluluğunu yaşar. Ve avcının elinden bir barış güvercini olarak uçup, gider.

Yazarın Gülücük Çocuk Kitapları Dizisinde yayınlamış kitaplarından ilki olan bu masal anlatımının akıcılığıyla olsun, konusunun felsefi ancak ilgi çekici olmasıyla olsun diğer masallarına öncülük etmektedir. Bir serçe ile bir insanın kurduğu diyalog ile her durumda ve koşulda iletişim kurmanın önemine vurgu yapılmıştır. Hem yapısıyla hem de anlatımıyla *Serçekuş*, şimdiye kadar yazılmış fablların daha geniş ve daha modern ele alınmış halidir.

6. 7. YÜREKDEDE İLE PADİŞAH

Kışları köylerinde yazları ise göç edip yaylada yaşamlarını sürdüren iki ihtiyarın kahraman olarak yer aldığı bir masaldır *Yürekdede ile Padişah* masalı. Hoşgörünün, alçakgönüllülüğün en güzel örneğini teşkil eden bir Cahit Zarifoğlu masalıdır. Bu masalda yazar öyle bir hayat, öyle bir yaşam tarzı sunmuştur ki okura bugünün dünyasında insanların ulaşmak istediği hayatın bir örneğidir. Bütün insani değerlerin ve geleneklerimizin hayatın içindeki yoğruluşu her okuru imrendirecek düzeydedir.

Yürekdede asıl adıyla Hasan masalın ana kahramanlarından olup; insanlara olan merhamet, yardımseverlik, iyilikseverlik, misafirperverlik gibi duygularının yoğun olmasından dolayı yazar ona tüm insanî duyguların bulunduğu yeri işaret ederek ‘Yürek‘ önadını yakıştırmıştır. Ve Yürek Hasan olarak anılmaya başlar yaşlanınca da tabi ki Yürekdede.

Zarifoğlu'nun adı geçen masalında Yürekdede okura her yönüyle model olabilecek bir semboldür. Onun hayata bakış açısı, yaşayışı, ahlakı, erdemli oluşu, merhameti, kanaatkârlığı, iyi-kötü başına gelen her olaya karşı şükretmesi, Müslümanlığı hayatının her alanında uygulayışı, hoşgörüsü gibi özellikleri model alınabilecek özelliklerinden sadece birkaçı. Yazar onun davranışlarından, tutum ve tepkilerinden yola çıkarak okura gerek sosyal, gerek ahlaksal ve dinsel, gerekse psikolojik alanda birçok göndermelerde bulunmaktadır. Yürekdede vasıtasıyla inanç, sabır, kanaatkârlık, hoşgörü, hayvan sevgisi, merhamet gibi birçok kavramın gelişmesini sağlayan diyaloglara ve öğütlere yer verilmiştir.

Masalın bir diğer başkahrmanı olan karakterdir Yürekdede'nin Ayşe'si. Ayşe Nine de eşinin duygu ve düşüncelerine hâkim, sadık, anlayışlı, eşine karşı sevgi ve saygı dolu, terbiyeli ve içten, ahlaklı bir eş olarak karşımıza çıkmaktadır. Onların birbirine karşı ilgisi, sevgisi ve saygısı günümüz modern toplumun bireylerine örnek olması açısından takdire değer olup bu açıdan her yetişkinin bu masalı okuyup yorumlaması gerektir diyebiliriz.

Bu masalın 'Keşke gerçek hayatta da böyle olsa!' dediğimiz birçok noktası vardır. Bunlardan bir tanesi, masal boyunca ne kötü bir karaktere ne de kötü bir olaya rastlanmamasıdır. Yaşadığımız hayatın hemen her gününde yalan, aldatmaca, cinayet, mala-ırza göz dikme vb. olaylar yaşanırken bütün karakterlerinin iyi yürekli olup hoşgörü içinde bir hayatın yaşandığı bu masal gerçek anlamda bir 'masal' olduğunu bize gösteriyor. Zarifoğlu iki eş, iki yoldaş, iki kahraman üzerinden örnek bir hayatı okura ve çocukların dünyasına sunmuş ve unutulmaya yüz tutmuş insanî ve geleneksel değerlerimize dikkat çekmiştir.

Ayrıca *Yürekdede ile Padişah* adlı masal kitabının içinde iki küçük masala daha yer verilmiştir. Kitabın genel ileti ve değerleri ile aynı doğrultuda olan '*Hz. Süleyman'la Kirpi*' ve '*Köyümüze Yağdı Karlar*' adlı masallar da okura Allah inancı, ibadet ve dua gibi dinsel öğelerle merhamet kavramlarını doğrudan bilgi vererek değil de masalların satır aralarına gizlenerek verilmesi bu kavramların daha kalıcı ve uygulanabilir olmasını sağladığı söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ VE MASAL

1. ÇOCUK EDEBİYATI KAVRAMI

Çocuk edebiyatı kavramı geçmişi çok eski olmamasına rağmen önemi son yıllarda daha yaygınlaşan ve sağlam temeller üzerine oturtulması için uzun uğraşlar verilen bir alanın adıdır. Son otuz yılı aşkın bir süre önce ortaya çıkan ve daha önce çeşitli olumsuz düşüncelerle doğması engellenen bir alandır. Günümüzde ise öneminin vazgeçilmez boyutlarda olduğunun anlaşıldığı ve bu uğurda birçok başarılı eserin ardı ardına sıralandığı bir konumdadır.

Kelime ve kavramlar bizim düşünce dünyamızı belirler. Çevremizde gördüğümüz ve duyduğumuz ancak ne olduğunu anlamlandıramadığımız birçok kelime ve kavramın tam karşılıklarını bilmedikçe bunlar beynimizdeki boş birer levhadan ibaret kalırlar. Bu yüzden ki “çocuk edebiyatı” kavramını gereğine uygun olarak anlamlandırabilmek ve bu kavramla ilgili beynimizdeki levhayı doldurabilmek için “çocuk” ve “edebiyat” kavramlarını iyi analiz etmemiz gerekir.

Öncelikle bu alanın muhatabı olarak kabul ettiğimiz “çocuk” kavramını anlamlandırmakla başlayalım. TDK Türkçe Sözlüğü’nde çocuk kelimesi; ”1.Küçük yaştaki oğlan veya kız. 2. Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan ya da kız.” (Türkçe Sözlük, 2005: 444) olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim ve eğitim bilimleri s3zlüklerinde ise ocuk kavramı;

- a. En geniş anlamda; olgunluktan 3nceki bir yaşta bulunan her kız ve erkek.
- b. Dar anlamda; yetişkin ile yenyetme arasında bulunan kimse. (Ara sıra gelişigüzel olarak, doğumla on iki yaş arasındakiler belirtilmek üzere kullanılır.)
- c. İnsan Yavrusu.” (3ncül, 2000: 244) olarak açıklanmaktadır.

Eğitim bilimleri alanının gelişim psikolojisi uzmanlarına göre ise ocuk; ”1-6 yaş arasındaki konuşma, yemek yeme ve bireysel ihtiyaçlarını karşılayabilme yetilerine sahip bireyler” (Senemoğlu, 2005: 23) şeklinde belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ocuk Hakları S3zleşmesi'nin 1. maddesi gereği ocuk kavramı; ”Bu s3zleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan ocuk sayılır.” (Unicef, 2011) şeklinde açıklanmaktadır.

ocuk kavramının temel anlamının yer aldđđı s3zlükler ve yasaların belirlemiş olduğu sınırlar dışında edebiyat ve edebiyat eleştirmenlerinin g3züyle ocuk kavramı ř3yle açıklanmaktadır.

Alemdar Yalçın (2008: 13) ocuk kavramını ; “İki yaşından ergenlik çağına kadar b3yüme d3nemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik d3nemine yetişmemiş kız ve erkek” olarak tanımlamaktadır. İbrahim Kıbrıs (2006: 3) ise “ocuk olgunluğa erişinceye dek kız ve erkek için yapılan bir nitelendirme.” olduğunu s3yler.

Mustafa Karaosmanoğlu (2005: 29) “ ağcıl tanıma göre iki ile on beş yaş arasındaki yıllarını süren her insan varlığına ocuk” demektedir. Atalay Y3r3koğlu (1992: 13) ise; ”çocuğun gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış reşit sayılmayan k3ük yurttaş“ olduğunu s3yler.

Bundan çok değil otuz-kırk yıl 3ncesine kadar belki sadece bir roman ya da hikâyenin veya bir masalın kahramanıydı çocuklar. 3yle başkahraman da sayılmazlardı hani. Hikâye b3t3n3nde başkahraman olamadıkları gibi edebiyat alanının b3t3n3nde de maalesef konuk kahraman konumundaydılar. Çocukları edebiyat alanından uzaklaştıran kimi sebepler vardı ki bunların ilerde aşılması tahmin edildiđđi kadar zor olmayan birer engel olduğu anlaşılacaktı.

Bütün bu engeller, sebepler belki de biraz bahaneler karşısına çıkan ve bunlarla savaşmış her alanda olduğu gibi yazınsal ürünler alanında da çocuğa hak ettiği değeri veren ve onu ait olduğu yere oturtanlar şimdi bu alanın hatırı sayılır yazarlarıdır. Bu yazarlar ki çocuk dendiği an gözleri parlayan, tüm hayatını çocuk ve onun dünyasını anlamaya ve yetişkinlere anlatmaya adanmış, bu alanda yüzlerce eser verip çevresindekileri aydınlatmayı, insanların çocuğa bakış açılarının değişmesini hedef edinmişlerdir.

Bahsettiğimiz bu aydınlardan ilki Mustafa Ruhi Şirin'dir. Döneminde içi boş bir levha olarak kullanılan 'çocuk' kavramını yeniden anlamlandıran, hayatın bir köşesinde kalmış çocukların dünyasını çözümleyen, çocukları nesne konumundan özne konumuna getiren, her çocuğu kapalı birer kutu misali görüp içindeki gizemleri açığa çıkaran, dilinden çocuk kelimesini düşürmeyen bir yazarımızdır. Bu alanda yüzlerce yazınsal ürün ortaya koymuş, çocuklara olan sevgi ve ilgisini sadece kağıt kalemle değil kurduğu vakıf ve onun doğrultusunda yaptığı çalışmalar, kongreler, toplantılar ve hedefi hep çocuk olan nice etkinliklerle belirtmiştir.

Ona göre çocuk; "Gelişme ve büyüme çağlarının özelliklerini taşıyan ve yetişmekte olan birey" (Şirin, 2006: 50) ve "Her şeyden önce çocuk olma hakkına sahip, toplumun üyesi, güvencesi ve geleceği" (Şirin, 2006: 68) demektir.

Yine onun öncülüğünde başlatılan Türkiye'de çocuk ve çocukluğun ne anlama geldiğini açığa çıkaran ve aslında ne konumda olması gerektiğini ortaya koyan bir çalışma olan Türkiye Gönüllü Çocuk Hareketi'nin temel felsefesine göre; "Renk, dil, ülke, kıt'a ayırımına dayanmayan, çocukların kardeşliği inancından ilham alarak, çocuğu Allah'ın emaneti kabul eder." (Şirin, 2006: 30)

Sadık Yalsızuçanlar (2005: 274) "Çocukluk insanın saf halidir, kadim halidir." Mustafa Karaosmanoğlu (2005: 30), "Çocuk imkânı yeniden tanımlamaktır." Hilmi Uçan, "Çocuk denilince ilk akla gelen safiyettir, temizliktir. Çocuk temiz bir cevherdir." (2005: 18) sözleriyle çocuk kavramını tanımlarken çocuğun bir cihan olduğunu kabul eden Abdülhak Hamit ise çocuk için şunları söyler: "Kim demiş çocuk küçük bir şeydir / O belki en büyük şeydir" (Hece Dergisi, 2005: 394)

İkinci olarak ele alacağımız kavram 'Edebiyat'tır. Edebiyat kavramı kelime kökeni olarak Arapça olup 'edep' kelimesinden türemiştir. Türkçe sözlüklerde;

“Edebiyat; düşünce, duygu ve hayallerin, söz ve yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır.” (Türkçe Sözlük, 1969: 621) “1. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın.2.Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür.” (Türkçe Sözlük, 2005: 600) “Bir çağda, bir dilde veya bir milletin hayatında meydana getirilmiş olan edebi eserlerin tamamıdır.” (Şemsettin Sami, 1985: 310) şeklinde geçmektedir.

Cahit Kavcar (1994; 132) edebiyatı şöyle tanımlıyor; “Duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatıdır.” Halit Dursunoğlu (Şahin ve diğer., 2007: 27) “İnsanın iç dünyasında, ruhunda, zihninde var olanların söz ve yazı vasıtasıyla aktarılmasıdır.” şeklinde tanımlar.

Diğer tanımlara baktığımızda; “Edebiyat; durum, gözlem, duygu, düşünce, düş ve olayların dil aracılığıyla etkili ve güzel bir biçimde anlatılmasıdır.”, “Edebiyat; hoş vakit geçirtici, eğlenceli, ruha canlılık veren ve yaşama gücünü artıran, yaşamı tanımaya yardım eden bir rehberdir.”, “Edebiyat, dilin biçimsel ve toplumsal özellikleri çerçevesinde oluşturulan biçimsel kompozisyonun sonucudur.” (Anadolu Üniversitesi, 2008: 203-204) şeklinde ifade edilmektedir.

Tüm bu tanımların ışığında edebiyatın insanın ruhuna hitap eden, duygu, düşünce ve hayallerin belli bir düzen içinde ifade edilmesi olduğunu görmekteyiz.

A.Ferhan Oğuzkan (1983: 12); ”Çocuk edebiyatı (Çocuk yazını) 1. Usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan yazın. 2. Çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanı” ve “Çocuk edebiyatı; 2-14 yaşları arasındaki çocukların ihtiyaçlarını karşıyaşın bir edebiyat alanı olup, çocukluk çağında bulunanların hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri için almaktadır.” şeklinde tanımlamaktadır. Sedat Sever ise çocuk edebiyatını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Çocuk edebiyatı (yazını),erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel

iletilelerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” (Sever; 2003: 24)

Tacettin Şimşek (2007: 29) ; “Gelişme ve yetişme çağındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyata çocuk edebiyatı diyoruz.” Alev Sınar Çılgın (2007: 13); “Çocuk edebiyatı, çocuğun duygu, düşünce, hayal, istek ve özlemlerine cevap vermek amacıyla oluşturulan bir edebiyattır.”, Turhan Baraz (1987: 128-138); “Çocuk edebiyatı, çocukluk çağında bulunan kimselerin, olay, düşünce, duygu ve imgelerine yönelik, usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ya da geleneğin oluşturduğu üstün sanat nitelikleri taşıyan sözlü ve yazılı ürünlere verilen addır.” Kemal Demiray (2000: 18); “Çocuk edebiyatı, çocuğun ruhi gelişimini sağlamak, okuduklarını kolayca anlamak ve dili güvenle kullanmasını sağlayarak, ona edebiyat zevkini tattırmak amacını gütmektedir.” ve Üzeyir Gündüz (2005: 136) ; “Çocuk edebiyatı kavramı, genel edebiyattan ayrı tutulmayan, ancak -adından da anlaşılacağı üzere-hedef kitlesi tanımlanmış ve pedagojik kaygıları olan bir edebiyat anlayışını ifade etmektedir.”

Edebiyatçıların tanımlarından yola çıkarak; çocuk kavramı ile edebiyat kavramı ayrı ayrı olarak kullanıldıklarında bahsedilen anlamları ifade ederken bir arada kullanıldıklarında ise çocuğu hayata hazırlarken eğlendiren, düşündürten ve onu iyi insan olma yolunda eğiten en önemli aracın edebiyat olduğu anlamı ortaya çıkmaktadır.

“Çocuk edebiyatı, çocukların oluşturduğu ya da çocukluk döneminin kaleme alındığı bir edebiyat değildir. Zaten böyle bir edebiyat kendini sınırlandırır. Çocuk, her şeyden önce okuduğu bir çocuk kitabından, kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler. Çocuk edebiyatı, edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaşta okurun ilgisini çekebilene, okunabilene, dili, anlatımı ve biçimi ile “çocuğa görelilik” ilkesinden hareketle oluşturulan yeni bir türdür.” (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 20)

Çocuk edebiyatı demek; çocukların dünyasına girebilen, onlarda edebi zevk uyandıran ve kavram gelişimi sağlayabilen eserlerin tümü demektir. Çocukların kitaplar aracılığıyla fiziksel, sosyal, ruhsal vb. birçok yönden gelişimini sağlayan yazınsal türlerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Çocukların büyüme ve

gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır.

2. ÇOCUK VE EDEBİYAT EĞİTİMİ

Hızla değişen teknoloji sonucu hayatımızın her alanında değişme ve gelişmeler yaşandığı gibi eğitim-öğretim alanında da önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Eğitimde amacın; bireyin davranışlarını istendik yönde geliştirmek olduğu bilinmektedir. Bu amaç doğrultusunda verilen eğitim-öğretimin, öğrencilere hangi yöntemle ve nasıl aktarılacağı konusu eğitim bilimcilerin üzerinde uzun çalışmalar ve araştırmalar yaptığı konudur.

Başlangıçta öğretmenin baskın öğrencinin pasif olduğu bir eğitim sistemi benimsenmiş ve ezbere dayalı, doğruluğu değiştirilemez bilgilerin öğrencilere aktarıldığı, hazır bilgilerden öğrencinin haberdar edildiği bir yöntem uygulanmıştır. Ancak bu sistemin günümüz koşulları ile örtüşmemesi, eğitim-öğretimde bireyin ihtiyaçlarını karşılamaması gibi sebepler sonucu yeni bir eğitim-öğretim sistemine geçilmiştir.

Günümüz eğitim anlayışında öğrenci aktif konumda olup öğretmenin rehber ve yol gösterici olma rolü üstlendiği görülmektedir. Kalıplaşmış, hazır bilgilerin aktarılması yerine; bireyin araştırıp sorgulaması ile bilgiye kendi ulaşması ve bilgiyi yapılandırması esastır.

Okullarda öğretimden ziyade eğitim kavramına önem verilmiş ve müfredattaki bilgileri ezbere bilen öğrenciler yerine; sosyal faaliyetlerde görev alan, kendine güvenen, sorgulayan, yeteneklerinin farkına varan, ne istediğini bilen bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir. Daha çok manevi ihtiyaçlar, duygular ve sağlıklı düşünüp doğru kararlar almaya dayanan bu hedeflerin kazandırılması konusunda en etkili olarak kullanılacak disiplin alanı edebiyattır. Edebiyat ana malzemesi dil olan bir sanat dalıdır. Bu nedenle edebiyat eğitimi konusuna geçmeden önce dilin tanımı ve işlevlerini kısaca açıklamamız faydalı olacaktır.

Yaratılmış olan diğer varlıklar içinde insanı insan yapan en önemli vasıf dildir. Dil, insanın içindekileri, duygu ve düşüncelerini açığa vurmasını sağlayan bir araçtır. Muharrem Ergin (1998: 7) dili şu şekilde tanımlamıştır:

“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessesese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir.”

Bütün insanlar için ortak bir özellik olan ve insanın doğuştan gelen bir yetisi olan dil, zamanla değişen ve gelişen bir yapıya sahiptir. Dil, üzerinde birçok araştırma ve çalışma yapılmış bir alandır. Dilbilimciler dili bir yapı olarak kabul etmişler ve dilin yapısını farklı dallara ayırarak incelemişlerdir. Evrensel bir özelliğe sahip olan dilin yapısını genel anlamda incelediğimizde; sesbilim, biçimbilim, anlambilim, dizimbilim, sözcükbilim, lehçebilim vb. (Aksan, 2003: 25-33) dallara ayrıldığını görmekteyiz.

Dilin birçok işlevi vardır: İletişim kurma, bilgi aktarma, anlaşmayı sağlama, duygu, düşünce ve hayalleri yazılı- sözlü ifade etme gibi işlevler dilin ilk çağrışım yapan işlevleridir. Sağlıklı bir iletişim için bu işlevlerin dikkate alınması gerekir. Dilin işlevleri şu şekilde gruplandırılabilir:

- **Gönderge İşlevi:** Birey duygu, düşünce ve hayallerini dil ile ifade ederken kullandığı her bir sözcük bir anlam ifade eder. Konuşanın dinleyene ifade etmek istedikleri, göndergeler sayesinde ortaya konur. Uçan, göndergeyi konuşanla dinleyen arasındaki bir bağlam olarak şu şekilde açıklamaktadır:

“Sözce, üretildiği bağlama göre anlam kazanır. Bu bağlam fizik bir bağlam, ruhsal bir bağlam, toplumsal bir bağlam olabilir ve üretilen sözce, üretildiği bağlamda anlam kazanır. Soğuk bir havada “bugün hava soğuk” diyen birisi, yanındaki insana aynı zamanda “pencereyi kapatır mısın?” demek isteyebilir.” (Uçan, 2008: 27)

- **Anlatım (Duygu) İşlevi:** Birey hislerini ve düşündüklerini dilin anlatım işlevi ile ortaya koyar. Uçan’ın anlatım ve duygu işlevi üzerine düşünceleri şu şekildedir:

“Bir sözcenin üreticisi, göndergenin niteliği ile ilgili duygu ve düşüncelerini de ortaya koyabilir: Sevdiğini veya sevmediğini, bir varlığın güzel veya çirkin olduğunu, büyük veya küçük olduğunu dile getirebilir. Her metin, üreticisinin duygusal, düşünsel izlerini üzerinde taşır. Dilin bu işlevine duygusal işlev de denir.” (Uçan, 2008: 28)

- **Çağrı İşlevi:** Dilin çağrı işlevi; etkilenilenden yararlanarak ortaya çıkan etkiyi istediğimiz nesne üzerine çekmeyi ifade eder. Daha çok tanıtım ve reklamcılıkta dilin bu işlevi ön plana çıkar. Uçan, bu konuda şunları belirtmektedir:

“Bu işlev, reklamcılıkla birlikte çok büyük önem kazanmıştır, çünkü reklamlarda iletinin göndergesel içeriği, alıcının güdülenmesine yöneltilen göstergeler yanında silinip gider. Araç reklamlarında ürünle birlikte güzel bir kadının eşleştirilmesi veya bir çocuğun sevimliliği ile dikkat çekilmek istenen bir ürünün (deterjan, çikolata vb.) eşleştirilmesi dilin çağrı işlevini öne çıkarıp ürünün tüketiminin sağlanmasına yöneliktir.” (Uçan, 2008: 29)

- **İlişki İşlevi:** Konuşan ile dinleyen arasında ilişki kurmanın amaçlandığı ya da kurulan ilişkinin devam ettirilmek istendiği zaman kullanılan bir işlevdir. “Telefon konuşmalarını, birbirini seven iki insan arasındaki konuşmaları da bu işleve örnek verebiliriz. Sınıf içinde öğretmenin buyurgan veya sevecen bir bakışı, radyo veya televizyonda bir müzik parçasının anonsu da ilişki işlevi arasında yer alır.” (Uçan, 2008: 30)

- **Üstdil İşlevi:** Konuşanın kullandığı dili yine dilsel öğelerle dinleyene açıklaması işlevine denir. “Bir atasözü, bir deyim yine dil yardımıyla açıklanabilir. Türk Dil Kurumu’nun sözlüğü, hukuk dilinin açıklanması, yorumlanması dilin üst-dil işlevi ile gerçekleştirilir.” (Uçan, 2008: 31)

- **Yazınsal (Sanatsal) İşlev:** Konuşanın dinleyene göndermiş olduğu iletinin dinleyeni etkileme gücüne yönelik olarak kullanılan bir işlevdir. Konuşanın dili kullanma gücü ve becerisidir. “Yazınsal metinleri üreten kişi bu işlevi biçimsel düzenlemelerle, ses yinelenmeleriyle biçimsel düzeyde gerçekleştirebildiği gibi, içerik düzleminde de gerçekleştirebilir.” (Uçan, 2008: 32)

Yukarıda bahsi geçen dilin işlevlerinin her biri eğitim açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle de yazınsal işlevi dil-edebiyat eğitimi ilişkisi açısından en önemli işlevdir diyebiliriz. Buraya kadar dil ve dilin işlevlerini açıklamaya çalıştık bu bölümden itibaren edebiyat eğitiminin amacı ve önemi ele alınacaktır.

Edebiyat; insanın ruhuna, duygularına hitap eden bir sanat dalıdır. Edebiyat eğitimi teorik bilgi aktarımı ya da temel bilgileri ezberletme metodu uygulanarak sağlanamaz. “Dil ve edebiyat eğitiminde sadece sözcüğün ezberletilmesi, bir bilginin aktarılması, sözcüğün duygu değerinin hissedilmemesi/hissettirilmemesi yazınsal metnin işlevini yok edecektir.” (Uçan, 2008: 98). Çünkü edebiyat, dille yapılan, dilin her türlü imkânından yararlanıp insanlara hissettirerek eğiten, duyarlılık kazandıran bir sanat dalıdır. Kişinin karşılaştığı ruhsal, toplumsal sorunlar, yaşamın dar kalıpları

yeni bir ufuk kazandırma, insanlar arasında iletişim, edebiyat sanatıyla halledilebilir.” (Uçan, 2008: 19)

Edebiyat eğitiminin amacı; öğrencinin sanat anlayışını geliştirmek, öğrenciye estetik haz kazandırmak, bireyin duygu, düşünce ve hayallerini dilin inceliklerini kullanarak etkili ve güzel bir şekilde ifade etmesini, olaylara farklı yorumlar getirebilmesini, hayata olağandan farklı bir bakış açısı ile bakabilmesini ve başkalarının göremediğini görebilmesini sağlamaktır.

Dil aracılığıyla sağlanan edebiyat eğitimi; bu alanda yazıya geçirilmiş olan yazınsal metinler aracılığıyla amacına ulaşmayı hedefler. Edebiyat her şeyden önce bir ihtiyaçtır. Çocuğun ruhsal ihtiyaçları olan; güven duyma, sevme-sevilmeme, öğrenme, oyun oynama, estetik ihtiyacı vb. ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayan en önemli araç edebiyattır. Edebiyat; hayatın içinden örneklerin işlendiği metinlerle hayatın gerçeklerinin anlatılıp çocuğun hayata hazırlanmasını sağlayan yaşama dönük bir sanat dalıdır ve hayata ve insana dair ne varsa çocuğa sezdirerek, hissettirerek, çocuğun yaşadığı hayattan örnekler vererek çocuğa öğretir.

Yazınsal türler aracılığıyla çocuğa duygu ve düşüncelerini ifade etme becerisi kazandırmak mümkündür. Çocuğa sunulan nitelikli kitaplar aracılığıyla, kendine model arayan çocuğun doğru yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Çocuk okuduğu kitapta ele alınan hayatı, kitap kahramanının yerine kendini koyarak, kendi hayal dünyasında yaşar. Böylece olayları yorumlama, değerlendirme, duygu – düşüncelerini kontrol edebilme becerilerini metinler aracılığıyla edinir.

Edebiyat eğitiminin bir diğer amacı da; çocuğu iyiye, güzele, doğruya yöneltmek, okuyan, düşünen, sorgulayan, yorumlayan ve okuduklarını değerlendiren bireyler yetiştirmektir. Bu amaca yönelik olarak; çocuğun edebiyatla tanışmasını sağlayan metinlerin çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda seçilmesi gerekir. Çocuğa göre; dil, üslup, konu ve tema bütünlüğünü sağlayan eserlerin ön plana çıkarılması gerekir. Çocuğun dünyasına girebilen, onda edebiyat sevgisi ve estetik haz uyandıran, okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmayı sağlayan eserlerin seçilmesi ile bu hedefe ulaşılabilir.

Edebiyat ile eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Edebiyat eğitimi sağlamada yazınsal türler eğitici için zengin bir kaynaktır. Ancak bu kaynakları kullanırken salt

bilgilendirme amacı gütmek yazınsal metinlerin ders kitaplarından farkını ortadan kaldırır. “Yazınsal metinler sadece sözcük bilgisinin, dil bilgisi ediniminin bir aracı olmamalıdır. Yazınsal metnin asıl amacı okuyucuya estetik bir duyarlılık kazandırmaktır.” (Uçan, 2006: 24). 1929 müfredat programında da edebiyat eğitimi hakkında şu şekilde bahsedilmektedir: “ Edebiyat dersleri ‘bir ilim olarak değil, bir sanat olarak tedris edilmeli ve nazarî olmaktan ziyade amelî bir mahiyeti haiz olmalıdır.(...) Malumat vermekten ziyade talebeyi faaliyete sevk etmek gayesini takip etmelidir.” (Uçan, 2006: 24)

Nasıl ki beden eğitimi disiplin alanında, bireyin psikomotor ve kinestetik becerilerini geliştirmek ve bedenini etkili şekilde kullanmak gerektiği amaçlanıyorsa; edebiyat eğitiminde de bireyin ruhsal ve duygusal gelişimi amaçlanmaktadır. İnsanın duygu ve düşüncelerini kontrollü ve etkili bir şekilde ifade edebilmesi, ruhunu eğitebilmesi yazınsal metinlerden bilinçli faydalanmasıyla doğru orantılıdır. Hayatında bir roman bile okuyan bir insan, kendi yaşamı dışında farklı bir hayatın daha var olduğunu fark eder ve yeni bir bakış açısı kazanır.

Edebiyat eğitiminin burada sözünü ettiğimiz hedeflerine ulaşması için, edebiyat ile eğitimin amaçlarını ortak bir paydada birleştirmek gerekir. Edebiyat ve Türkçe derslerinde yazınsal metinlerin varlığını duyurmak yerine metinler üzerinde yapılacak çözümlenmeler ile metni benimsetmeli, öğrencinin seviyesine ve ilgisine uygun, doğru yönlendirmeler yapılarak okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır.

3. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ

Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında ortaya konan eserler ve çalışmalar çok eski bir tarihe rastlamamaktadır. Tanzimat Dönemi’nden bu yana bu alana gösterilen önem artmış ve yazınsal ürünler verilmeye başlanmıştır. Ancak daha eski dönemlere baktığımızda her ne kadar çocuk özne olarak edebiyatta yer almamış olsa da çocuğun nesne olarak yer aldığı en eski yazınsal ürün ‘*Dede Korkut Hikâyeleri*’ olarak gösterilebilir. Ardından “*Divan-ı Lügat’it Türk*”te çocuk ve onunla ilgili birçok kavrama yer verilmiştir. Çocuğun nasıl terbiye edileceği konusunda da “*Mesnevi, Bostan ve Gülistan*” adlı eserlerde de bölümlere yer verilmiştir. “Bizde çocuk edebiyatı malzemelerinin genellikle sözlü gelenekte çok gelişmiş olduğunu görüyoruz. Bunlar, masal, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları

olarak evlerde; Karagöz oyunları şeklinde kahvehane veya toplantı yerlerinde çocuklara sunuluyordu.” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 12)

Tanzimat Dönemi’nde ise ortaya konan eserlerde genel anlamda çocuğun terbiye ve eğitilmesi konusunda çocuk ele alınmış ya da Batı’dan yapılan çeviri eserler çocuk edebiyatı alanındaki eserleri oluşturmuştur.

“Tanzimat döneminde çocuklar için doğrudan doğruya atılan ilk adım 1859 yılında Kayserili Doktor Rüştü tarafından hazırlanan Nuhbetü’l Etfal adlı alfbedir. ‘Çocukların en seçkini’ anlamına gelen bu eserde çocuklar için yazılmış hikâyelerle birlikte fabl çevirileri yer alır : “Kabak ile Köylünün Hikâyesi”, ”Deryaya Giden Balığın Hikâyesi”, ”Karınca ile Ağustosböceğinin Hikâyesi”, ”Kedi ile Farelerin Hikayesi” (Çılgın, 2006: 59)

Çocuk edebiyatı alanında verilen yazınsal ürünleri başlıklar şeklinde tek tek ele alınıp incelediğimizde şu şekilde bir gruplandırma yapabiliriz:

3. 1. FABL

Çocukların gerçek dünya ile hayal dünyaları arasında bağ kurmaya başlayıp, daha önceki yaşlarında dinledikleri masaldan genç-yetişkin olduklarında okuyacakları hikâye ve roman arasında bir tür olan fabllar; kahramanları genellikle hayvan olan ve sonunda bir ahlak dersi verilen edebi bir türdür.

Fabllarda amaç; çocuğu düşündürmek ve fabl kahramanı olup konuşturulan hayvanların yerine kendisini koyup farklı açıdan düşünmesini sağlamak ve fablda anlatılan olayı günlük hayata indirgeyebilmektir.

Fabl türünün ilk örneklerine Hint edebiyatında rastlanır ki bunlar; ‘*Pançatantra Masalları*’ olarak edebiyatta yer alır. Bu masalları Hintli yazar Beydeba’nın ‘*Kelile ve Dimne*’ adlı eseri takip eder. Şeyh Sadi’nin ‘*Gülistan*’ adlı eseri de doğu edebiyatı fabl örneklerindedir. Batıda ise bu türde anılan iki büyük yazar yer alır ki bunların ilki Aisopos, diğeri de La Fontaine ‘dir.

Türk edebiyatında ise 19 yy.dan itibaren bu türün örnekleri verilmeye başlanmıştır. ”Kayserili Rüştü’nün ‘*Nuhbet-ül Etfal*’ (1858)” adlı eserinde ilk Türk alfabetesinde bazı çeviri fabllara yer verilmiştir. Bunun dışında bu alandaki eserler çeviri eserler olup, bunlar; Şinasi, Ahmet Mithat Efendi, Rezaizade Mahmut Ekrem

tarafından gerçekleştirilmiştir. Oğuzkan, fabl türünde verilen örnekleri şu şekilde belirtmiştir:

“Şinasi, La Fontaine’in ‘Kurt ile Kuzu’ hikâyesini dilimize çevirmiş, ayrıca kendisi de bu türde ‘Eşek ile Tilki’, ‘Karakuş Yavrusu ile Karga’ ve ‘ Arı ile Sivrisinek’ gibi manzum hikâyeler yazmıştır. Ahmet Mithat Efendi, ‘Kıssadan Hisse (1869)’ adlı eserinde Aisopos, La Fontaine ve Fenelon’dan Çocuklar için yaptığı çevirilerle kendisinin yazdığı fablları toplamıştır. Rezaizade Mahmut Ekrem de yine La Fontaine’den ‘Horoz ile İnci’, ‘Kurbağa ile Öküz’, ‘Karga ile Tilki’, ‘Meşe ile Saz’ ve ‘Ağustos Böceği ile Karınca’ gibi birtakım çeviriler yaparak edebiyatımızda bu türe ait örneklerin sayısını arttırmıştır.” (Oğuzkan, 2000: 67)

Cumhuriyet döneminde fabl çevirisi yapan yazarlarımız ise şunlardır; İbrahim Alaattin Gövsa, Siracettin Hasırcıoğlu, Ali Ulvi Elöve, Mehmet Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, Orhan Veli Kanık, Sabahattin Eyüpoğlu

3. 2. DESTAN

Destanlar masal ile öykü arasında yer alan bir tür olup inandırıcılığı biraz daha yüksek ve gerçek hayata daha yakındır. Toplumların hayatlarında derin izler bırakan olayların ele alındığı bu türde mitolojik unsurlar yer alır. Genelde konuları; doğal afet, göç, savaş gibi mücadelelerden oluşur. “Destanlarda belli bir ulusun veya ulusun ırkın yücelikleri, belli kişilerin kahramanlıkları mübalağalı bir biçimde anlatılırsa da yiğitlik, güçlü ve sürekli aşk, acıma, yardımseverlik, yurt sevgisi, cesaret gibi kavramlara (motiflere) geniş ölçüde yer verildiği için bu tür eserlerin çocuklar için önemi büyüktür.” (Oğuzkan, 2000: 69)

Türk edebiyatında önemli yer tutan destanların başında ‘*Oğuz Kağan Destanı, Bozkurt Destanı, Göç Destanı, Ergenekon Destanı, Manas Destanı, Alp Er Tunga Destanı*’ nı sayabiliriz.

Diğer uluslara ait destanlar ise ; “*Gilgamiş Destanı* (Sümer-Asur), *Ramayana, Mahabarata Destanı* (Hint), *Igor Destanı* (Rus), *Odysseus Destanı* (Yunan) “ dır.

Sözlü edebiyat ürünü olarak doğmuş ancak zamanla yazılı edebiyat ürünü haline gelmiş olan destanların bir yazar tarafından tasarlanıp yazılan türleri de vardır ki bunlara ‘Yapma Destanlar’ denir. Örneğin; Fazıl Hüsnü Dağlarca ‘nın *Üç Şehitler, İstanbul Fetih Destanı, Çanakkale Destanı* ve *19 Mayıs Destanı*, Behçet Necatigil’in *Battal Gazi Destanı* vb.

3. 3. EFSANE

Masalla öykü arasında yer alan türlerden bir diğeri de efsanedir. Efsaneler masala daha yakın olup tarih, doğa olaylarının insanların farklı yorumları ve hayretle bırakan üsluplarıyla anlatılan türdür. “Efsaneler bir bakıma insanların, oluş nedenlerini açıklayamadıkları kimi olağanüstü olaylara yorum getirme çabalarıdır.” (Kıbrıs, 2006: 81)

Ulusların kültürlerini geçmişten günümüze en iyi şekilde aktarmayı başaran efsanelerde doğum, ölüm, düğün, çok tanrılı dini inanç öğeleri, tanrılar arası ilişkiler, doğa ve tarih olayları konu olarak yer almaktadır.

Sözlü edebiyat ürünü olan efsaneleri kaleme alan bazı yazarlarımız şunlardır: Ziya Gökalp – Varoluş Manzumesi, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Eflatun Cem Güney, Ali Püsküllüoğlu vb.

3. 4. ŞİİR

Duygu ve düşüncelerimizi ahenkli bir şekilde ifade etme sanatıdır şiir. Düz yazıya oranla okunması daha akıcı ve zevkli, insanın duygularına daha çok hitap eden bir türdür. Bu açıdan bakıldığında şiir; daha yeni yeni kavram gelişimini tamamlamaya başlayan çocukların ilgi alanına girmeyi başarmıştır. Heyecan, sevgi, umut gibi duyguların en yoğun ve katkısız olarak yaşandığı bir dönem olan çocuklukta onların bu duygu coşkunluğuna en uygun türdür diyebiliriz. Oğuzkan çocuk şiiri konusunda şu düşünceleri ortaya koymuştur:

“Genel olarak şiir adı verilen eserlerin, hayal gücü, duygusallık, uyum(ahenk) ve ölçü(vezin) gibi birtakım içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle öteki tür edebiyat eserlerinden ayrıldığı görülür. Başka bir deyişle şiir, düz yazıya (nesre) göre, daha çok estetik değerler taşıyan ve daha yoğun bir dikkat gerektiren bir yazı türüdür. “ (Oğuzkan, 2000: 249)

Gerek kelime ve kavram gelişimini sağlaması ve dinleme ile okuma becerilerinin gelişimi açısından gerekse onların hayattan zevk alma, duygularını ifade ederken estetik değerleri öğrenmesine yardımcı olması açısından çocuk şiirleri çocuk edebiyatında önemli yer tutar.

Aynı zamanda müsamere ya da Őlenlerde ocukların Şiir ezberlemesine yöneltilmesi onların hem hafızasını geliŐtirmesine yardım eder hem de topluluk önünde konuŐurken heyecanını yenme, cesaretli olma becerilerini de geliştirir.

ocuk Şiirleri denince akla ilk gelen tekerlemelerdir. Kafiyeli ve ritimli söyleniŐi, ilgi çeken sembolleri ile ocukların Şiire karşı duyarlılığını sağlamıştır. Tekerlemeler dışında, Atatürk sevgisi, ğretmen sevgisi, okul sevgisi, arkadaş sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, milli bayram ve Őölenler vb. konularda yazılmış yüzlerce Şiir onların duygularını dillendirmektedir.

Türk edebiyatında ocuk Şiirlerinin ilk örneklerine 20. yüzyılın başlarında rastlamaktayız. Milli edebiyatçılardan Ziya Gökalp, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ali Ekrem Bolayır, Enis Behiç Koryürek gibi yazar-Şairler kendi çaba ve gayretleriyle bu türde eser vermiŐlerdir.

Cumhuriyet döneminde daha çok vatan sevgisi ve Atatürk sevgisi konulu Şiirleri Hasan Ali Yücel, Mehmet Necati ngay vb. Şairler ortaya koymuştur. Bunların dışında ocuk Şiirinin gelişimine katkıda bulunanlar Şunlardır: İbrahim Hakkı Talas, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necati Cumalı, lk Tamer, Mustafa Ruhi Şirin, Mevlana İdris, Yalvaç Ural

3. 5. HİKÂYE-ROMAN

ocuk edebiyatı türleri içinde Őiirden sonra en zengin kaynağa sahip tür olarak karşımıza hikâye-roman çıkmaktadır. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde hikâye kelimesi ; “1. Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. 2. Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, yk.” (TDK, 2005: 891) Şeklinde tanımlanırken, roman kelimesi ise; “İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebi tür.” (TDK, 2005: 1660) olarak tanımlanmaktadır.

Çocuğun 10-12 yaş dönemi onların daha gerçekçi olaylara ilgi duyduğu, gerçek hayata daha yakın örnek olaylar aramaya başladığı, onların masal dünyasından çıkıp gerçek dünyaya adım attıkları yaş dönemi olarak kabul edilir. ocuk hikâye ve romanlarının doğmasının temelinde bu neden yatmaktadır. Bunun dışında çocukların artık okuma-yazma öğrenmeleriyle sözlü edebiyat türlerinin

yanında yazılı edebiyat türlerine de ihtiyaç duyması, onların okuma, anlama, anlatım becerilerinin geliştirilmesi yönünde kullanılacak materyalin ihtiyacı gibi sebepler de çocuk hikâye ve roman türüne yoğunlaşılmasını sağlayan sebeplerdendir.

Şüphesiz ki bir hikâye veya romanın çocuk üzerinde sağladığı birçok yararı vardır. Bunların başında hikâye ve romanların çocuklara yaşadıkları, içinde buldukları çevreden farklı çevrelerin de yer aldığına işaret edip gerçek dünyayı tanıtmaları gelmektedir.

Kendilerine bir model, bir örnek arayan çocuk, hikâye ve roman kahramanı ile kendini özdeşleştirecek ve onun yaşadığı olaylar ile hayatta bir deneyim ve tecrübe kazanacaktır.

Hikâye ve romanlar aracılığıyla çocuk okurlar; başka insanları, başka mekânları, sosyal ve toplumsal hayatı ve bu hayatın işleyişi hakkında bilgileri kazanırlar. Çocuğa içinde bulunduğu kültürün özelliklerini kazandırmanın yanında başka ülkelerin kültürü hakkında da bilgi vererek kültürler arası karşılaştırma yapma imkânı sunar.

Ayrıca okuma, okuduğunu anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesine yardım ederken bilmediği ve yeni karşılaştığı kelime ve kavramları öğrenmesine katkıda bulunarak kavram gelişimini de sağlamaktadır.

“Çocuk hikâye ve romanlarında ele alınan konuları Ferhan Oğuzkan sekiz başlık altında toplamıştır:

- 1.Çocuğun yakın çevresiyle ilgili hikâye ve romanlar
- 2.Hayvan hikâyeleri ve romanları
- 3.Mizahi hikâyeler ve romanlar
- 4.Serüven(macera) hikâyeleri ve romanları
- 5.Duygusal hikâyeler ve romanlar
- 6.Tarihi hikâyeler ve romanlar
- 8.Gezi hikâyeleri ve romanları” (Gürel ve diğerleri, 2007: 112)

Bunların dışında; milli kültür değerleri, ahlak kuralları, gelenekler, Atatürk, yurt, doğa-hayvan, aile sevgisi vb. konular da hikâye ve romanlarda yer almaktadır.

Türk edebiyatında Ömer Seyfettin başta olmak üzere; Kemalettin Tuğcu, Reşat Nuri Güntekin, Gülten Dayıoğlu, Üzeyir Gündüz, Cahit Uçuk, Sevinç Çokum, Halit Ziya Uşaklıgil, Halide Edip Adivar, Refik Halit Koray, İpek Ongun, Muzaffer

İzgu, Ayla Kutlu, Mustafa Kutlu, Suphi Dölek Cumhuriyet dönemi ve son dönem çocuk öykü ve roman yazarlarımızın önde gelen isimlerindedir.

Hikâye ve roman türünü sevdirmek ve öğrencilere benimsetmek adına “Hikâye Ağacı Oluşturma, Canlanan Hikâyeler, Hikâye Tamamlama, Hikâye Yazma, Yuvarlak Masa Yazarlığı, Herkesin Bir Hikâyesi Var” (MEB, 2006: ?) vb. etkinlikler uygulanabilir.

3. 6. BİYOGRAFİ

Yeni yeni yakın çevresini ve yetişkin dünyasını merak edip keşfetmeye başlayan çocuğun ilgi duyabileceği bir diğer edebi tür de biyografidir. Biyografideki konunun gerçek olması çocuklara daha cazip gelmektedir. Kendine model arayan çocuk okuduğu biyografiden etkilenerek hayata bakış açısını olumlu yönde değiştirip, geliştirebilir. Alev Sınar Çılgın, biyografi türünün çocuk edebiyatı alanı için önemi konusunda şunları belirtmektedir:

”Başarılarla dolu yaşam öykülerini okuyunca çocuk hem o şahıslara hem de yaptıkları işlere karşı sevgi, saygı ve hayranlık duyar. Biyografisi anlatılan şahsın bir zamanlar kendisi gibi çocuk olduğunu, başarıyı elde etmek için büyük zorluklarla mücadele ettiğini, fakirlik, anne babasızlık, sevgisiz bir ortam, kötü niyetli insanlar gibi bütün olumsuz koşullara rağmen azmeden, çalışan, emek harcayan insanın ideallerine kavuşacağını öğrenir.” (Çılgın, 2006: 157)

Bu da çocukta hayata karşı bir deneyim, tecrübe oluştururken diğer yandan da çocuğa mücadele hırsı ve zorluklara dayanma gücü aşılar.

Biyografi türünün çocuğa bir diğer katkısı da meslek seçimi konusunda bilgilendirici olmasıdır. Genel anlamda biyografilerin okunmasında kıstas olarak ilerde olmak istediği meslekte ün salmış, başarı elde etmiş kişilerin seçilmesi gözlenmektedir. Bu açıdan ele aldığımızda çocuk seçmek istediği meslek konusunda kararsızlığa düştüğünde biyografiler aracılığıyla seçeceği meslekler hakkında bilgi edinerek doğru karar vermeyi başaracaktır.

Burada önemli olan çocuğa doğru ve günlük hayatta işine yarar kişilerin biyografilerini okuması için önermektir. Önerilen biyografilerin objektif olması, yanlış yazılmamasına dikkat edilmesi, üslubunun ilgi çekici olup okuru sıkılamaması dikkat edilmesi gereken diğer hususlardır.

3. 7. GEZİ YAZISI

Gezilir görülen yerler ile ilgili gözlem ve izlenimlerin aktarıldığı yazı türüne gezi (seyahat) yazısı denir. Daha çok çocuklarda ulus, yurt sevgisi kazandırmak amaçlı olarak kullanılan bu edebî tür aynı zamanda çocuğun çevresine ve çevresinde yaşanan olaylara karşı duyarlılığını artırmak için de kullanılmaktadır. Çılgın, bu konu hakkında şunları söyler:

“Edebiyatımızda gezi türünde doğrudan doğruya çocuk için yazılmış kitaplar ne yazık ki fazla değildir. Gülten Dayıoğlu’nun Gizemli Uygarlıklar Ülkesi Meksika’ya Yolculuk, Ölümsüz Firavunlar Görkemli Piramitler Ülkesi Mısır’a Yolculuk, Kenya’ya Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk isimli kitapları bu türde hedef kitle için yazılmış başarılı örneklerdir. Ahmet Haşim’in Frankfurt Seyahatnamesi; Falih Rıfki Atay’ın Denizaşırı, Taymis Kıyıları, Gezerek Gördüklerim, Hind, Moskova-Roma, Yolcu Defteri; Reşat Nuri’nin Anadolu Notları; Şükufe Nihal’in Finlandiya; Burhan Arpad’ın Gezi Günlüğü, Uçuş Günlüğü; Tarık Buğra’nın Gagaringrad gibi kitapları çocuklar için yapılacak bir düzenlemeyle veya içlerinden bazı bölümler seçilerek çocuk edebiyatında kullanılabilirler.” (Çılgın, 2006: 175)

Bunların dışında yetişkinlerin anlayabileceği seviyede olup ancak kısaltma ve sadeleştirme işlemlerinden sonra çocuğun okurluğuna sunulan kitaplar arasında en bilineni Evliya Çelebi’nin ‘*Seyahatname*’ adlı eseridir.

3. 8. ANI (HATIRA)

Bir kimsenin yaşadığı ya da şahit olduğu olayların üzerinden uzunca bir zaman geçtikten sonra kaleme alınmasıyla ortaya çıkmış olan bir edebî türdür. Anı türünde yazılmış eserlerin çocuğa birebir yaşanmış örnek sunması, yazarın kişiliği, karakteri hakkında bilgi vermesi, büyüklerinin başarısını kanıtlanması, insanların yetiştiği koşulları ortaya koyması bakımından önemlidir. Çocukta kendini ifade etme, yorum yapma, muhakeme gücünü artırma ve yazma becerisini geliştirme gibi yararları gözlenmektedir.

Muallim Naci- Ömer’in *Çocukluğu*, Ahmet Rasim-*Falaka* ve *Gecelerim*, Halide Edip Adivar –*Mor Salkımlı Ev*, Yakup Kadri –*Anamın Kitabı*, *Vatan Yolunda*, Falih Rıfki-*Zeytindağı*, *Çankaya* vb. kitaplar çocuklara uyarlanıp, düzenlenen ve bu türde kullanılan kitaplardır.

3. 9. DRAMATİZASYON

En eski edebî türlerden olan tiyatro : “Bir tiyatro yapısının içindeki izleyici yeri”, ”Oyunların oynandığı yapı.”, ”Drama, oyun.”, ”Oyun, oyuncu, sahne ve izleyici gibi temel öğelerden oluşan sanat; dramatik metin, oyunculuk, sahneleme, sahne tasarımı, sahne giysisi, sahne müziği, ışıklama ve sahne tekniği öğelerinin tümünü birlikte içeren sanatsal etkinlik.” (Çılgın, 2006: 191) vb. tanımların doğrultusunda tiyatroyu; belli bir oyun metninin insanlar aracılığıyla bir sahnede hayata geçirilmesi, sahnelenmesidir şeklinde ifade edebiliriz.

Zengin yaratıcılık ve hayal gücüne sahip olan çocukların ilgisini çektiği ve onların en çok sevdiği çocuk edebiyatı türü olduğu söylenebilir. Dramatizasyon çocuğun topluma kazandırılması, hem eğlenirken hem de eğitilmesine, kendini topluluk önünde ifade etmesine, beden dilini doğru ve etkili kullanmasına, duygudaşlık becerisinin gelişmesine, ekip çalışması vb. iş birliği gerektiren faaliyetlerde uyum sağlamasına, sanattan zevk almasına, yeteneklerinin gelişmesine olumlu yönde katkıda bulunan bir türdür.

Parmak oyunları, kukla ve figürler ile başlayan bu çalışmalar öğrencinin seviyesine göre şekillenmektedir. Küçük piyesler, diyaloglar ve tiyatro metinleri ile bu edebi tür çocuklara benimsetilebilir.

3. 10. BİLMECE-TEKERLEME

Temelleri Kaşgarlı Mahmut’un *Divan-ı Lügat’it Türk* adlı eserine dayanan, bir şeyin adının ve bazı özelliklerinin söylenmeden, üstü kapalı şekilde anlatıp onun ne olduğunu dinleyene, okura bırakan eğlence ve oyuna bilmece denir. Sadece eğlenmeyi sağlayan bir araç değil aynı zamanda kıvrak zekâ, hazırcevaplık ve dikkat gibi becerileri de geliştiren bir türdür. Dili kullanma becerisini çeşitli kelime oyunları ile gerçekleştiren, geliştiren ve dilin inceliklerini kavratılan bir türdür.

Tekerleme ise; çocuğun edebiyatla ilk kez karşılaştığı tür olarak kabul edilir. Kafiyeyle söylemi, ses oyunları ve ahenkli oluşu çocuğun ilgisini çekerken onda hayal ve düşünce oluşturmaya sağlar. Telaffuz ve diksiyon eğitimlerinde sıkça kullanılan araçlardandır. Oyunda, sayışmada, masalların başlangıç ve bitiş bölümlerinde kullanılarak çocuğun kelime ve kavram gelişimini destekler.

3. 11. ÇOCUK GAZETESİ VE ÇOCUK DERGİLERİ

Tanzimat döneminde bu alanda eserler ortaya konmaya başlamıştır. Çocuk edebiyatının yazılı edebiyat ürünlerinin başında gelen bu alanın ilk önemli adımı 1869'da çıkarılan ilk çocuk gazetesi '*Mümeyyiz*'dir. *Mümeyyiz*'in ardından daha sade dile ve üsluba sahip olan ilk adı '*Sadakat*' olup ardından bu adın çocukların seviyesine uygun olmadığı düşüncesiyle '*Eftal*' olarak değiştirilen gazete gelir. "Dördüncü çocuk gazetemiz 1876'da yayımlanan *Arkadaş*'tır. Bu gazeteyi Mehmet Şemseddin çıkarır." (Çılgın, 2006: 60)

Cumhuriyet döneminde çıkarılan çocuk dergileri şunlardır:

1926-1935 yılları arasında: *Gürbüz Türk Çocuğu*

1945-1978 yılları arasında: *Doğan Kardeş*

1977'de: *Milliyet Çocuk*

Bunların dışında yayınlanan çocuk dergilerini şu şekilde sınıflandırabiliriz: *Kumbara Çocuk, Başak Çocuk, Pamuk Çocuk, Uçan Balon, Şeker Çocuk, Çekirge, Emlak Çocuk, Vakıf Çocuk, Gül Çocuk, Can Kardeş, Diyanet Çocuk Dergisi, Bando, Türkiye Çocuk, Kırmızı Fare, Elma Şekeri, Tercüman Çocuk, Hürriyet Çocuk, Mavikuş, Zaman Çocuk...*

Çocukların bilgilerini artırmada, okuma-anlama-anlatma becerilerinin gelişmesinde, güncel olaylardan haberdar olmasında, çevresine ve çevresinde yaşanan olaylara duyarlı olmasında olumlu etki eder.

4. MASAL TÜRÜ VE ÖZELLİKLERİ

4. 1. MASALIN TANIMI

Başlangıçta sözlü edebiyat ürünü iken zamanla yazıya geçirilip yazılı edebiyatın ürünü haline gelmiş, çocuk-yetişkin her yaştan insana kendini dinleten, çocuk edebiyatı kavramı ortaya çıkıp edebiyat terimleri içinde yerini aldıktan sonra da bu edebiyatın en çok kullanılan yazınsal ürünü haline gelmiş olan masal kelimesinin kökeni oldukça eskidir. Geçmişten günümüze doğru masal kavramının anlam çerçevesini incelersek:

Kamus-ı Osmani'ye göre "Masal; meselin değiştirilmiş şeklidir. Mesel ise halk dilinde meşhur olan, öğüt veren söz anlamındadır." (Tezel, 1985: 3), Ahmet Vefik Pasa *Lehçe-i Osmani'de*, "masal" maddesinde şu açıklamayı yapmıştır: "Mesel, hala hikâye, dasitan, menkabe manasına fikra ve kaziyeden gayrı " (Tezel, 1985: 3). Muallim Naci lüğatinde "*masal*"a değil de "*mesel*"e yer verir. Lügat-i Naci "Dasitan kıssa-i meshure "*masal*" bundan muharreftir." (Tezel, 1985: 6) şeklinde tanımlar. Şemseddin Sami *Kamus-ı Türki*'de "*Mesel*" maddesinde şu tarifi yapmaktadır: "Adab ve ahlak ve nasayihe muteallik küçük hikâye (Masal bundan galattır). (Tezel, 1985: 6) olarak masal kelimesini açıklarken; Ferit Develioğlu (1962: 47) "Terbiye ve ahlaka faydalı, yararlı olan hikâye" şeklinde masalı tanımlamaktadır.

Masal kelimesi; Meydan Larousse'ta "Genellikle olağanüstü kahramanlara ve maceralara yer veren, konusu hayali, kulaktan kulağa anlatılarak geçen halk hikâyesidir." (C.13, 1992: 425), Büyük Larousse'ta "Bütünüyle hayal ürünü olan, genellikle olağanüstü olaylara zaman zaman da olağan üstü varlıklara yer verilen, olayları çoklukla belirli olmayan bir yerde (masal ülkesinde), belirli olmayan bir zamanda (evvel zaman içinde) geçen bir anlatı türü." (1986: 7811) olarak geçer.

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde bu ismin Arapça kökenli olduğu belirtildikten sonra şöyle bir tanımlama yapılmıştır. "1. Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların ve tanrıların basından geçen olağan dışı olayları anlatan hikâye" (TDK, 2005: 1349)

Ali Püsküllüoğlu (1994: 717) sözlüğünde masal kelimesini; "Halkın ortak yaratısı olarak ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa aktarılan, cin, peri, dev gibi olağanüstü kişileri olan, olağanüstü olaylara yer veren, genellikle bir tekerleme ya da 'Bir varmış, bir yokmuş...' gibi sözlerle başlayan bir tür" şeklinde ele almıştır.

Sözlük ve ansiklopedik kaynaklarda yukarıda ifade edildiği şekilde ele alınmış olan masal kavramına edebiyatçılar ve çocuk edebiyatı alanında eser vermiş yazarların bakış açılarından yola çıktığımızda şu tanımlamalara rastlamamız mümkündür:

"Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiat üstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen biz sözlü anlatım türü" (Sakaoğlu, 1999: 2) , "Nesirle söylenmiş, dini inanışlardan

bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekte ilgisiz, anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa bir anlatı.” (Boratav, 1969: 80), “Masal hayaldeki hikâyedir, insanın geniş hayal gücünü yansıtır. Masallarda bir toplumun gelenekleri, görenekleri, zevkleri, değer yargıları, duyguları, düşünceleri, özlemleri kısaca insan anlatılır.” (Çılgın, 2006: 95), “Ulusların henüz yazılı edebiyat dönemine geçmedikleri, yazı öncesi dönemden bu yana var olan masal için; kişileri ve olayları olağanüstü nitelikler taşıyan bir edebiyat ürünüdür denilebilir.” (Kıbrıs, 2006: 49), “Masalların dili, içinde yer alan olaylar, kahramanlar ve olağanüstü çevrelerin etkili büyüleyiciliği ile masallar gerek çocukların, gerekse yetişkinlerin ilginç buldukları bir sanat ürünüdür.” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 46)

Necati Birinci ise masal hakkında şunları belirtmiştir:

“Çoğu geceler, ninemizin dizinde, tatlı uykumuzu bile feda ederek saatlerce dinlediğimiz masallar, halkın ortak şuurunda doğmuş ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, cereyan ettiği yer ve zaman bilinmeyen, normal ya da olağanüstü şahıs veya peri, cin, dev, ejderha gibi yaratıklara ait olağandışı ve tamamıyla hayal mahsulü birtakım hadiselerin hikâye edildiği sözlü halk edebiyatı ürünleridir.” (Kantarcıoğlu, 1991: 13)

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çocukluğumuzun anılarında büyük bir yer tutan, kimin yazdığı ne zaman ortaya çıktığı belli olmayan ancak hayal dünyamızda bizi içine alan ve o anı yaşatan bir türdür masal. Çocuk edebiyatı türleri içinde hem konusunun zenginliği hem de üslubunun şiirselliği masalı en sevilen tür haline getirmiştir.

4. 2. MASALLARIN KAYNAKLARI

Eflatun Cem Güney (Yalçın ve Aytaş, 2002: 45) “ Masallar çok eski maziye sahiptirler. Her zaman her yerde halkla birlikte varlıklarını sürdürürler, insanlığın tabiat ve hayat karşısındaki ortak duygu ve düşüncelerini işlerler.” demekle masallar olağanüstü olaylardan ibaretmiş gibi görünse de özüne inildiğinde bir toplumun hayatı, yaşam tarzı ve sosyal bütün özelliklerini içerdiğini anlatmak istemiştir. Ağızdan ağza, dilden dile anlatılırken hayal gücü, olağanüstülük, anlatanın ve dinleyenin beklentileri de eklenerek günümüzdeki halini almıştır.

Sözlü edebiyat ürünü olarak doğmuş olan masallar zamanla yazıya geçirilmiştir. Uzun yıllar dilden dile anlatılarak günümüze ulaşmış olan masalların çıkış kaynakları konusunda birçok görüş bulunmaktadır.

“Masalların kaynakları ve nereden geldikleri hakkında çeşitli teoriler ortaya atılmıştır.

1. Mitoloji Okulu: Grimm Kardeşler, Max Müller ve G.V.Cox gibi araştırmacılar bu görüşü savunurlar. Bu okulda masalların mitolojiden çıktığına inanmaktadırlar. Grimm Kardeşler'den Wilhelm Grimm'e göre, masalların kaynağı Hint-Avrupa'dır. Bu görüşe göre Hint-Avrupa dairesine giren milletlerin mitolojileri zamanla değişikliğe uğrayarak masalları meydana getirmiştir.
2. Hindoloji Okulu: Bu görüşte masalların kaynağı olarak Hindistan gösterilmektedir.10.yüzyıldan itibaren masalların Hindistan'dan bütün dünyaya yayıldığı kabul edilir. İ. Kunoş, Theodor Benfey ve Emanuel Cosquin bu görüşü benimseyen kişilerdir.
3. Antropoloji Okulu: Edward Taylor ve Andrew Lang bu okulun kurucularıdır. Franz Boaz ve Paul Saintyness'in de benimsediği bu görüşe göre masallar ilkel hayatın birer kalıntısıdır.
4. Psikoloji Okulu: Yukarıdaki görüşlerin dışında masalların kaynağı üzerine farklı görüşler de ortaya atılmıştır. Alman halkbilimci Von der Leyen, masallardaki bazı olayların kaynağını çok eski rüyalara bağlamıştır.” (Gürel ve diğerleri, 2007: 48-49)

Bu sınıflama ve diğer araştırmaların ışığında genel anlamda masalların Hindistan kökenli olduğu konusunda fikirler bağdaşmaktadır. Hint masallarından *Pançatantra* Türkçe adıyla *Kelile ve Dimne* adlı masalın ilk masal örneği olması da bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

Masalların Batıda ortaya çıkışı ise Eski Yunan coğrafyasına dayanmaktadır. Yunan mitolojileri masallara kaynaklık ederken, 6. yüzyılda Aisopos'un ve ardından La Fontaine'in ortaya koyduğu eserler Batıda masal türünün ilk örneklerinden sayılır. Masalın Avrupa'da ortaya çıkışına bakıldığında masalların 19. yüzyıldan itibaren masalların derlenmeye başladığına rastlarız.

Türk edebiyatında ise en eski masal örneklerini Uygurlar'da bulmaktayız. Uygurca yazılmış olan *Kalyanamkara ve Papamkara* adlı eserler bu türün ilk örnekleridir. Bunlardan sonra İran edebiyatından çeviriler yapılmıştır. Tercümele dışında Şeyhi'nin *Harnâme* ve Mevlana'nın *Mesnevi* adlı eserlerinde hayvan masallarına yer verilmiştir. 19.yüzyıla gelindiğinde ise gerek Batı edebiyatından gerekse Doğu edebiyatı masallarından tercümelere yer verilmiş ve günümüze yaklaşıldıkça çocuk edebiyatı yazarlarımızca yapma masallara yönelinmiştir.

Bütün bunların sonucunda masalların çıkış kaynaklarının her bölge ve ülkeye göre farklı olduğu görünse de insan soyunun özünde bir bütün olduğu düşünülürse masalların da kaynağı tektir diyebiliriz. Masallar tek bir kaynaktan doğmuştur ancak onları ulusallaştıran, millileştiren; dini inanışlar, dil ve üslup, kültürel öğelerin farklı olmasıdır.

4. 3. MASAL TÜRLERİ

Masal türleri konusunda birçok yazar çeşitli ölçütlere göre tasnif ortaya koymuşlardır. Bu tasnifler çocuk edebiyatı alanında yazılmış kitaplarda şu şekilde yer almaktadır: “Masallar gelişme özelliklerine göre ikiye ayrılır: a. Halk Masalları, b. Edebî Masallar (Edebî peri masalları, sanat masalları)” (Oğuzkan, 2000: 19)

“Masallar yapılış ve çıkış kaynakları açısından ikiye ayrılabilir:

- Halk geleneğiyle oluşmuş folklorik nitelikli masallar (Halk Masalları)
- Yapay nitelikli-yazınsal-masallar “ (Kıbrıs, 2006: 50-51)

“Masalların sınıflandırılması:

1. Hayvan Masalları
2. Olağanüstü Yaratık Masalları
3. Saf İnsan Masalları
4. Sihir, Büyü ve Olağanüstülüklerden Söz Eden Masallar

Masalların incelenmesi:

1. Anonim Halk Masalları
2. Edebî Masallar “ (Yalçın ve Aytaş, 2002: 50-55)

Yukarıda yapılan bu tasnifler dışında daha çok kabul görmüş bir tasnif daha bulunmaktadır. Stith Thompson’a ait olan bu tasnif şu şekildedir:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Halk Masalları
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar
4. Zincirlemeli Masallar
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (Bilkan, 2009: 20)

Thompson’ın bu tasnifine çok yakın bir tasnif de Pertev Naili Boratav yapmıştır.

1. Hayvan Masalları
2. Olağanüstü Masallar
3. Gerçekçi Masallar
4. Güldürücü Masallar
5. Zincirlemeli Masallar (Bilkan, 2009: 20)

4. 3. 1. Hayvan Masalları:

Kaynağının Hindistan olduğu düşünölen bu masal türünün amacı ders vermek olup hayvanların kişileştirilip konuşturulmasıyla okura/dinleyene ileilmek istenen mesaj ileilmektedir.

Hayvan masallarının en eski örnekleri olarak Şeyhi'nin *Harnâme* adlı eseri ile Mevlana'nın *Mesnevi* adlı eserinde yer alan hayvan masallarını gösterebiliriz.

Kahramanlarının hayvanlardan oluşması, kısa ve nükteli yazılması bakımından fabllar ile benzerlik göstermektedir. Bazı hayvan masallarının biraz daha uzun olması ve serüven içermesi açısından fabllardan ayrılmaktadırlar. Genelde bir düşünceyi benimsetmek, bir ders çıkarmak, örnek olaylar üzerinden öğrenciye farklı bakış açısı kazandırmak amacını taşırlar.

4. 3. 2. Olağanüstü Masallar:

Kahramanları ile gerçek hayatta karşılaşamayacağımız, mekân ve zamanı olağanüstü öğelerden oluşan masallardır. Cin, peri, dev, canavar vb. olağanüstü varlıkların maceraları ve mücadeleleri anlatılır.

Bu masalların çocukların duygusal gelişimini olumsuz yönde etkilediği konusunda eleştirilse de; masallarda büyük mücadeleler sonucu zafere ulaşılması çocukta zorluklara karşı mücadele etme isteği vemesi, azmi ve sabrı öğretmesi açısından önemlidir.

4. 3. 3. Gerçekçi Masallar:

Masal kahramanları, olayları, mekân ve zamanı gerçeğe daha yakın olan masallardır. Padişah, fakir kız-genç, yoksul aile vb. arasında yaşanan serüvenler ve mücadeleler konu olmaktadır ki bunlarla günlük hayatımızda da karşılaşmamız muhtemeldir.

Bu tür masallarda genellikle bir zıtlık söz konusudur; fakir-zengin, iyi-kötü, güçlü-zayıf, padişah-halk vb. Bu zıtlık durumunda iyi olanın, zayıf ya da fakir olanın galip gelmesiyle çocuğun dikkatini hayatta hep dürüst ve iyi olunması gerektiğine çekmektedir.

4. 3. 4. Güldürücü Masallar:

Bu masal türünün eski adı ‘Latife’ olup kısa komik hikâyeler ile fıkraları kapsamaktadır. Kıvrak zekâ örnekleri ve mizahi unsurlar yer alır. Anlatımı açık, kolay anlaşılır bir yapısı vardır. Bu nedenle hem yetişkinlerin hem de çocukların ilgisini çekmeyi başarmıştır.

4. 3. 5. Zincirlemeli Masallar:

Bu masal türünde kahramanların hemen tamamı hayvanlardan oluşmaktadır. Zincirleme masallar, küçük ve önemsiz olayların art arda dizilerek halkalar halinde meydana getirdiği masallardan ibarettir.” Bu masalarda halkalar sıkı bir mantık bağıyla kenetlenmişlerdir. Anlatı bu halkaların (olaylar ve masal kişileri) sayısı ölçüsünde uzar; genel olarak çok uzun olmaz, süratli bir tempo ile yürütülür. Çok kez, anlatı bir yerden sonra ters yön izleyerek son olaydan baştakine, ya da maceraya son karışan kişiden ilkinde doğru yürütülür.” (Bilkan, 2009: 22-23)

Bunların dışında edebî masallar olarak adlandırılan bir grup masal türü daha vardır. Bu tür masalarda geçmişten günümüze bir aktarım söz konusu değildir. Bir yazarın kendi hayal gücüne dayanarak, dilin inceliklerini kullanıp ortaya koyduğu eserlerdir.

Cumhuriyet döneminden sonra yaygınlaşmış bir türdür. Çocuğa kazandırılmak istenen yetiler ve onda geliştirilmesi hedeflenen kazanımları aktarması açısından önemlidir. Hemen her konuda yazılabilen bu türde önemli olan masal yazarının diğer edebi türleri yazarken gösterdiği dikkat ve özenden daha fazlasını göstermesi gerektiğidir.

4. 4. MASALDA OLAY

Masalda geçen olaylar masalın türüne göre değişiklik gösterir. Masal türünün ortaya çıkmasındaki temel ölçütlerden birisi masalda geçen olaylardır. Hayvan masallarında amaç ders vermek olduğu için bir problem durumu vardır ve bu durum iyiden, haklıdan yana olarak çözümlenir.

Gerçek olmayan, olağanüstü olaylar olağanüstü masalların konusunu oluştururken; gerçekçi masalarda ise gerçek hayatta karşılaşılması mümkün olaylara yer verilir. Daha çok iyi-kötü, haklı-haksız mücadeleleri olay olarak karşımıza çıkar.

Edebi masalarda ise; hemen her konuya rastlamamız mümkündür. Bazen toplumsal olaylar, sosyal hayattaki aksaklıklara yer verilirken bazen de kıskançlık,

haset, hırs, başka hayata özentisi gibi konulardan bahsedilir. Kimi zaman da ahlaki değerler, gelenek ve göreneklerimiz ele alındığı edebi masallar da bulunmaktadır. Güleç bu konu hakkında şunları söyler:

“Masallarda olay, gerçek dışı ve olağanüstü bir zemin üzerine kurulmuş bir bütündür. Masal türleri arasında saydığımız gerçekçi masallar da ise olabilecek olaylar ağırlıktadır. Masallara belki tarihi olaylar bile katılmış, bunlar masal atmosferinde tanınmaz olmuştur. Yine bazı masallarda çeşitli milletlerin mitolojilerine rastlamak mümkündür.” (Güleç, 1988: 66-87)

4. 5. MASAL KİŞİLERİ

Masal kahramanları da masal türünü belirleyen bir ölçüttür. Hayvan masallarında genellikle bütün kahramanlar hayvanlardan oluşurken gerçekçi masallarda hayvanlar masal başkahramanına yardımcı olarak masalda yer alır. İkinci planda yer alan bu hayvanlar daha çok at, balık, kuş vb. hayvanlar olabildiği gibi olağanüstü hayvanlar da olabilir.

Masal kişileri sınırlandırılmış özelliklere sahiptir. İyiler masalın sonuna kadar iyi, kötüler de masalın bitimine kadar kötüdürler. Kötü karakterler olarak; dev, cin, canavar, üvey anne, üvey kardeş, cadı gibi kahramanlar yer alırken; iyi karakter olarak; iyi kalpli insanlar, genç kız-erkek, adil padişah, kibar şehzade, padişahın güzel kızı, üç oğlanın en küçüğü gibi kahramanlar karşımıza çıkmaktadır. “Masallardaki kötü güçler, gücü ancak sınırlı bir süre için ellerinde tutarlar, tutabilirler. Sonunda çoğunlukla bir ceza görürler ya da yok olurlar. Masalın kötü olanı cezalandıran özelliği, onun ders veren yanını göstermekten çok kötülüğün işe yaramaz bir eylem olduğunu vurgulamasıdır.” (Çılgın, 2006: 97)

Kişilerin olağanüstü olduğu masallarda bu olağanüstülük özelliği genelde gerçeğine gönderme yapar ve bir sembol olarak kullanılır. Türk masallarında en sık karşılaştığımız masal kahramanları şunlardır: Dev, cadı, padişah, padişah kızı-oğlu, tüccar, vezir, fakir kadın-adam, peri kızı ve Keloğlan. Güleç, masal kişileri konusunda şunları belirtir:

“Masal kişileri toplumun en alt katından en üst katına kadar türlü zümrelerden olabilir. Bu kişiler belli bir toplumun bilinen bir zamanında yaşamış kişiler değildir. Her ülke ve zamanda olabilecek padişah, vezir, bezirgân, kadı, ırgat gibi sembol tiplerdir. Bunlar dış yapı ve karakter bakımından uzun uzadıya incelenmezler, sadece çok belirgin bir nitelikleri üzerinde durulur. Bu nitelikleri de olaylar içinde hissettirilir.” (Güleç, 1988: 85)

4. 6. MASALDA YER VE ZAMAN

Masalların genelde giriş kısmında kısaca tasvir edilen, okura/dinleyene hissettirilen yer kimi zaman uzak bir ülke, Kaf Dağı'nın ardı, kuş uçmaz kervan geçmez bir yer ya da zümrüitten yapılmış bir saray olabilirken bazen de bir saray, bir bahçe olarak geçer. Ancak bu yerler gerçekte olmayan coğrafyalar olup hayal gücüyle sınırlıdır. "Yer gibi zaman da belirsizdir.'Evvel zaman içinde...' diye adlandırılan bu zaman anlatı tekniği olarak mişli geçmiş zaman, şimdiki zaman ya da geniş zaman kiplerinden biriyle anlatılır." (Özdemir, 1999: 322-331)

4. 7. MASAL ÜSLUBU VE ANLATIM

Masalların üslubu diğer yazınsal türlerden farklıdır. Başlangıcında ve sonunda bulunan tekerlemeler masallara şiirsellik özelliği katar. Gerek olağanüstülükleri anlatması gerekse ahenkli, nükteli ve kafiyeli söylemiyle çocuğun ilgisini çekmeyi başarır.

Masalın dil özelliklerini okura aktarmada en büyük rol elbette masalı anlatan kişiye düşmektedir. Eskiden masal anaları ya da masal nineleri olarak bilinen masal anlatıcıları masalı anlatırken dikkatli ve özenli davranmalıdırlar.

Çocuklar masalın bir kitaptan okunmasından çok anlatılmasından etkilenirler. Bu nedenle masal anlatıcısı anlatmaya geçmeden önce masal metnini en az iki kez kendisi okumalıdır. Anlatıcı masalı anlatırken konuya ve olaylara hâkim olmalı, sanki o anı kendisi yaşıyormuşçasına dinleyeni masalın içine çekebilmelidir.

Dinleyenin dikkatini çekme adına uygun yerlerde vurgu ve tonlama yapılmalı, akıcı ve düzgün bir Türkçeye konuşulmalıdır. Olayın akışını bölecek açıklama ve yorumlamalardan kaçınılmalıdır. Dinleyenle göz teması kurmaya özen gösterilmelidir.

4. 8. ÇOCUK MASALLARININ TAŞIMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Masallar çocukların karşılaştıkları ilk metinlerdir. Bu nedenle onlara sunulacak masalların seçiminde son derece özenli davranılmalıdır. Çünkü onu doğru yönlendirmek işi; çocuğa edebiyatı sevdirmeye, edebi zevk kazandırma ile edebiyattan soğutma, kitaptan ve yazınsal türlerden uzaklaştırma gibi iki kritik nokta arasında gidip gelmek kadar tehlikeli ve güçtür.

Doğru yönlendirme yapmalı çocuğun yaş ve kelime hazinesi seviyesine göre uygun masallar seçilmelidir. Seviyesine göre ağır olan masallar dinleyenin sıkılmasına neden olabilirken; yaş seviyesine göre oldukça soyut öğeler bulunduran masalların anlaşılması da mümkün olmamaktadır.

Çocuklara okuması için verilen ya da dinletilen masalların ilgi çekici, merak uyandırıcı, eğlendirici ve hareketli olmasına özen gösterilmelidir. Aynı zamanda eğitimlik yönüne de dikkat edilmeli ancak masalı eğitim için bir amaç değil araç olarak kullanmaya önem verilmelidir.

Dinlenen masalların çocukları ruhuna hitap ederken aynı zamanda onlara kahramanların yaşadıkları olaylar ve olaylara verdikleri tepkiler üzerinden, iyilik, merhamet, sabır, kanaatkârlık, inanç, gelenek ve göreneklerimiz, ahlaki değerlerimiz vb. unsurların benimsetilmesi sağlanmalıdır.

5. ÇOCUK EDEBİYATI - MASAL İLİŞKİSİ

İnsanların duygu, düşünce ve hayallerini yazılı ya da sözlü olarak çeşitli yazınsal türlerin ölçütlerine göre ifade edip oluşturdukları edebiyatın içinden çocukların dünyasına girebilen eserlerin oluşturduğu edebiyata çocuk edebiyatı denmektedir. Çocuk edebiyatı kavramı, içinde pek çok edebî türü barındıran bir alandır. Bu alanda yer alan edebî türler içinde masalın çocuk edebiyatı için ayrı bir önemi vardır.

Edebiyatın ilk oluşum sürecine baktığımızda çocuk edebiyatı, yetişkin edebiyatı, sözlü edebiyat, yazılı edebiyat gibi ayrımlara gidilmeden herkes için ortak bir edebiyat oluşturulduğunu görmekteyiz. Zamanla değişen koşul ve şartlara dayalı olarak gruplara ayrılmış olan edebiyatın, gerek çocuklar gerekse yetişkinler için geçerli olan ilk örneklerine baktığımızda masallar karşımıza çıkmaktadır. Edebiyatla eğitim arasındaki ilişkinin önemi konusunda Cahit Kavcar şunları söylemektedir:

”...insanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltmede psikolojik ve sosyal bakımlardan etkilemede, onlara sorumluluklarını duyurmada, iyi birer vatandaş olarak ve çağın gereklerine göre yetişmelerinde, yeni fikirlerin telkininde ve sağlam bir kamuoyunun yaratılmasında, edebiyatın da büyük bir yeri vardır ve bu bakımlardan, edebiyatla eğitim arasında, sıkı birer paralellik, bir ilgi ve yakınlık görülür.” (Kavcar, 1999: 243)

Başlangıçta sözlü edebiyatın bir ürünü olan masallar zamanla dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılarak yazıya geçirilmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Yaşadığı dönemin özelliklerini, gelenek-göreneklerini, tarihi özelliklerini, yaşam tarzını, kültürünü günümüze taşıyan bir araç olarak edebiyatımızda önemli yer tutmaktadır. Gerek Doğu edebiyatına gerekse Batı edebiyatına baktığımızda bizde olduğu gibi onlarda da edebiyatın ilk örneklerinin masallar ya da masalları içine alan hikâyeler olduğunu görmekteyiz.

Öyle ki dünya edebiyatında olsun Türk edebiyatında olsun birçok yetişkin için eser yazılmış, çocuklar onu daha sonra keşfedip, benimsemişler ve kendi edebiyat alanlarına eklemiştirlerdir.

Çocuk edebiyatı alanının temellerini oluşturan masal türü; çocuğun kendini ve çevresini fark etmeye başladığı anda onda edebî zevkin oluşmasını, yaratıcılığının, hayal ve duygu gücünün gelişmesini, dinleme alışkanlığı kazanıp bu becerisini geliştirmesini sağlayan önemli bir araçtır.

Çocuk edebiyatının amaçlarından biri de çocuğun ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu ruhsal ihtiyaçlar içinde; güven ihtiyacı, sevme-sevilme ihtiyacı, kabul edilme – saygı görme ihtiyacı, başarıma ihtiyacı, öğrenme ihtiyacı, oyun oynama ihtiyacı, taklit ihtiyacı, estetik ihtiyacı vb. birçok ihtiyacı sayabiliriz. Bu ruhsal ihtiyaçlarını tam anlamıyla ve layıkıyla karşılayan bir çocuk kendini geliştirmiş ve gerçekleştirmiş bir birey olarak toplumda yer alır. Masallar çocuğun bu ruhsal ihtiyaçlarından birçoğunu doğrudan ya da dolaylı olarak karşılamasına yardımcı olan bir edebi türdür.

Hayatı, çevresini, kendini yeni yeni tanımaya başlayan bir çocuğun ilk ihtiyacı öncelikle yakın çevresine daha sonra diğer insanlara karşı güven duyma ihtiyacıdır. Yakınlarından gördüğü ilgi ile bu ihtiyacını karşılamaya başlayan çocuk, yakın çevresi dışındaki yabancı olarak gördüğü insanlara karşı güven duygusunu okuduğu masallar aracılığıyla sağlayacaktır. Masallarda yer alan kahramanlar, geçen olaylar, doğruluk, dürüstlük, yalan, aldatmaca gibi duygular ondaki bu ihtiyacı karşılamasına yardımcı olmaktadır.

Çocuğun bir diğer ihtiyacı olan kabul edilme ve saygı görme ihtiyaçlarının gelişiminde masal kahramanlarının etkisi çok büyüktür. Masalda fakir, yoksul,

yardıma muhtaç kimseleri koruyan padişaha duyulan saygı ya da zor durumda olanlara yardım eden kahramanın halk arasında kabul edilip, önemli konuma getirilmesi vb. örnekler kendini kahramanın yerine koyup düşünen bir çocuk için bu ihtiyaçlarını karşılamasında destekleyici etkenlerdir.

Aynı şekilde masal kahramanının zorlu mücadelelerden galip çıkması, fakir gencin birçok sınavı başarı ile geçmesi gibi durumlar da çocuktaki başarıya, başarılı olma ihtiyaçlarını karşılayan ve geliştiren örnekler arasında gösterilebilir.

Çocuk edebiyatının vazgeçilmez yazınsal türlerinden olan masalların çocuğa edebî zevk kazandırması, çocuğun ana dil ve kavram gelişimini sağlaması, çocuğu hayata hazırlaması, gerçek hayata adım atmaya hazırlanan çocuğu birçok yönden bilgi sahibi etmesi vb. yönlerden de çocuktaki estetik ve öğrenme ihtiyacını karşılamada masalların ne denli etkili ve önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

6. MASALIN EĞİTİCİ YÖNÜ

Eğitimin temel hedefi çocuğun davranışlarında istendik yönde değişiklik oluşturmak ve belli kazanımlar doğrultusunda onun zihinsel ve duygusal gelişimini sağlamaktır. Çocuk kitaplarının ve çocuk edebiyatı türlerinin hedefi de aynı doğrultudadır. Ancak bu noktada ince bir ayrıntı vardır ki o da çocuk kitaplarının eğitimde amaç mı yoksa bir araç mı olduğu sorusudur.

Çocuk kitapları eğitimde kullanılan ders kitaplarından farklı olarak onların eğitimini sağlamada bir araç olarak yer almalıdır. Aksi takdirde bir ansiklopediden farklı kalmayacaktır ki bu da çocuğun ilgisini çekmediği gibi çocuk kitaplarının cazibesini de kaybetmesine neden olacaktır.

Bu açıdan bakıldığında masalların da diğer çocuk edebiyatı türlerinde ortaya konmuş olan yazınsal ürünler gibi eğlenme, hoş vakit geçirme, zevk alma, ders verme vb. birçok özellikleri ve yararları vardır. Ancak bunların en önemlisi eğitim fonksiyonudur. Geçmişten günümüze bakıldığından özellikle Doğu masallarının birer eğitim aracı olarak kullanıldığını görüyoruz. ‘Kıssadan hisse çıkarmak’ olarak deyimleşen bu amaç; *Mesnevî*, *Bostan*, *Gülistan*, *Tutîname* vb. eserlerde görülmektedir. Mevlana *Mesnevî* adlı eserinde ise “ Çocuklar masal söylerler, eğlenirler ya; masalarda nice sırlar, nice öğütler vardır.” (Rumi, c.III, 187) diyerek masalların eğitimsel işlevine dikkat çekmiştir.

Her çocuk ayrı bir dünyadır. Kendi hayal gücüyle kurmuş olduğu dünyasında yaşar. Hayal gücüne en çok hitap eden edebî tür olan masallar da onun bu dünyasını şekillendirmesine yardımcı olur. S. Esat Siyavuşgil masal ile ilgili şunları söyler:

“Çocuk ruhunda, gerçek âlemi hayalle zenginleştiren ve muhayyilenin dünyasında gerçekliğin denetimine tabi tutan bu sezgiyi (görüyü), aynı zamanda çocuk masallarına borçluyuz. Masallar, çocuk mantığımızın yapısına uygun öyle bir imkân dünyası yaratırlar ki olağanüstüne olan eğilimimiz, güce, üstünlüğe karşı duyduğumuz özlem, bu âlemde tatmin edilir. Ülke ülke dolaşan, en zor durumlardan gücü ve zekâsı sayesinde kurtulan, canlı cansız bütün varlıkları kendine bağlayan peri masallarının kahramanı, çocuğun ta kendisi olur. İlk oyuncağı yarattığı gibi, ilk masalı da çocuk anlatmış olsa gerektir. “ (Oğuzkan, 2000: 25)

Masal dünyası belli bir kişiye ait olmayan, zamanın ve mekânın sınırlandırılmadığı her okurun ya da dinleyenin kendi hayal gücünde oluşturduğu özgün bir dünyadır.

“Çocukluk çağının uzun ve bitmeyen hikâyesi masaldır. Masal çocuğun yaşadığı karmaşayı çözen, tılsımlı bir anahtardır. Rüya ile hayallerin yoğurduğu masal çocukluk için daha çok yaşanacak olaylar yumağıdır. Çocuk masalda kendini bulur. Masalla kolayca özdeşleşir. Masalı yaşar. Masal kahramanlarını kendine yakın hisseder. Kendisini masala katmaktan hoşlanır.” (Şahin ve diğerleri, 2007: 123)

Her okur ya da dinleyen masalı kendi bakış açısından geçirip kendi masal dünyasını kurar. Hayal gücünün sınırları olmadığı çocukluk çağında da, gerçek dünyanın zorluk ve mücadelesinden masal dünyasına sığınmak istenilen yetişkinlik döneminde de masallara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedendir ki hem yetişkinlere hem çocuklara hitap eden masalarda, herkesin kendine göre ders çıkarabileceği değerler yer almaktadır.

Masallar çocukların düş gücünü geliştirip, yaratıcı düşünmesini sağlar. Hayal dünyalarını zenginleştirirken gerçek dünyadan da tamamıyla soyutlamaz. Çünkü hayatın gerçekleri masalların içeriğinde yer alır. Çocuklar masallar sayesinde gerçek hayata hazırlanır ve karşılaştığı olaylar ve mücadele gerektiren durumlarda masallardan aldığı ilham doğrultusunda hareket ederler. Bu açıdan baktığımızda masalların hayal dünyası ile gerçek dünya arasında bir köprü görevi üstlendiğini örmekteyiz. Eflatun Cem Güney’in şu cümleleri de masalların önemini vurgulamaktadır:

“Masallar sadece hayal ve fantezi mahsulü değildir; çeşitli motiflerle nice sosyal realiteler çizgileştirilmekte ve hele çoğu insan ruhlarında yapılmış bir seyahat hissini vermektedir: Keloğlan, Peri Kızı, Devanası, Kara Ese, Sarı Köse... Bu masal kahramanlarının hamuru, mayası bir ama, huyu suyu bir değil; akı da var, karası da... Akyürekliiler arasında, gönül akıp Kâbe yapanlar mı dersin, Hakk’a, hakikate tapanlar mı? Her sakala bir tarak uyduranlar da vardır her yumurtaya bir kulp takanlar da... Saman altından su yürütenler de vardır, ipe un serenler de... Görülüyor ki içlerinden beğenilen, örnek edilmesi değerler de bulunuyor, beğenilmeyen, şerrinden kaçılması gerekenler de. İşte masalların da asıl eğitim değeri burada... Çocuklarımızın ruhunu iyi örneklerle inşa ederek onları inandıkları yolda yürütebilecek insan yapmak... Dünya milleti bu inanışla çocuklarının ruhunu masallarla besliyor; özellikle insanları tanıma melekesi kazandırarak onlarla münasebetlerini kolaylaştırıyor.” (Güney, 1966: 9-10)

Masalların asıl eğitim fonksiyonu çocuğa doğru örnekler vererek onun ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak ve ruhsal gelişimine destek olmaktır. Özellikle çocukların dikkatini çeken masallar hayvan masallarıdır. Çocuklar kendilerini oradaki kahramanın yerine koymayı başarır. Bilkan’ın şu sözleri bu yargıyı destekler niteliktedir:

“Masallardaki gerilim, korku, serüven çocuğun ruhsal gelişimi bakımından önemlidir. Çocuk masal kahramanlarıyla bütünleşerek zorlukların üstesinden gelmeyi başarıma denemelerine girişmekte ve böylece kendisine güven hissi de kazanmaktadır. Masallardaki iyi-kötü savaşında, hep iyinin kazanması, çocuğun hayatını da etkilemekte ve çocuk günlük hayatında sürekli iyi rolü oynamayı benimsemektedir.” (Bilkan, 2009: 32)

Çocuklar genelde masal kahramanı ile kendilerini özdeşleştirirler. Bu da onların olaylara karşı verdiği tepkilerin gerçek hayatta okur tarafından gerçekleştirilmesini ortaya çıkarır. Masal kahramanının zorluklarla mücadele etmesi, sabrı, azmi, kararlılığı, kötülere karşı koyması, cesareti, hayvanlara, insanlara, doğaya karşı sevgisi ve merhameti vb. özellikleri çocuğun ruhsal özelliklerinin ve kişiliğinin temelini oluşturan unsurlardandır. Bu da masallarda yer alan karakter ve değerlerin çocuğun benimsemesini sağlarken, masalların karakter gelişimine önemli derecede etki ettiğini gösterir.

Masallar geçmişi anlatan, geçmişe körü körüne bağlanıp kalmış, güncelliğini yitirmiş bir edebi tür değildir. Erol Yıldır’ın da belirttiği gibi “Masallar kadar insanı hayata hazırlayan, duygularını besleyen bir başka tür yoktur. Bu bereketli kaynak, geleceğin insanını şekillendirir.” (Yavuz, 2009: 19-20). Yıllar öncesinde anlatılmış bir masalın eğiticiliği, konusu, ana fikri bugünkü hayata uyarlanmakta böylece

masallar hep geleceğe dönük bir tür olarak yorumlanmaktadır. Masallar daima geleceği işaret eder. Masallarda yaşanan olaylardan yola çıkarak geleceğe yön vermek ve masallardaki ileti ve değerlerden hareketle kişilik gelişimini sağlamak mümkündür.

Masallar çocukların içinde buldukları toplumun veya okudukları masalın ait olduğu toplumun değer yargılarını çocuklara benimseten edebi türlerdir. Soyut kavramları zihninde henüz şekillendiremeyen çocuklar gelenek-görenek, âdetler vb. kavramlara yabancılaşmakta ve çekmektedirler. “Gelenek taşıyıcıları olan masallar geçmişle gelecek arasındaki insan düşüncesinin soyut resimlerini çizerler renk renk çizgilerle. Hep insana dönük, insanın içe bakışını yansıtan aynalar sunarlar insana.” (Şirin, 1998: 72). Masallarda yer alan evlenme, asker uğurlama, hacca gitme, doğum, ölüm vb. gelenek-göreneklerimiz ve temel değerlerimize masallarda yer vererek çocuğun bu kavramları tanıması ve geçmişi ile bağ kurması sağlanmış olur. Şirin, masallar sayesinde geçmişle kurulan bağ konusunda şunları söyler:

“İnsanlık tarihinin en büyük anlatım geleneğini oluşturan masallar, geçmişte, atalarımızın yaşadığı dünyanın hayal fotoğrafları gibidir. Günümüze kadar ulaşmış masallarda, aslında, bize tanıklık edecek hikâyeler bulabiliriz. Bu bakımdan masallar, önemli kültür ve gelenek taşıyıcı özelliklerine sahiptirler.” (Şirin, 2007: 23)

Bireylerin eğitimi esnasında bazı bilgilerin doğrudan aktarılması, kimi zaman soyut kavramların somutlaştırılmamasından, kimi zaman verilen bilginin kalıcı olmayıp çabuk unutulmasından, kimi zaman da doğrudan verilen bilginin sıkıcılığından dolayı mümkün olmamaktadır. Bu yüzden ki edebiyat ile eğitim arasında sıkı bir bağ kurulup eğitim yoluyla aktarılması gereken bilgilerin edebiyatın zevk ve estetik özelliği ile birleştirilerek verilmesi sağlanmıştır. Böylece okurun eğlenerek, zevk alarak eğitilmesi amaçlanmıştır.

Çocuğa doğrudan verilecek bilginin kalıcı olmaması ve sıkıcı olması nedeniyle masal içinde yoğrularak verilmesi, masalların eğitimsel fonksiyonunun ön plana çıkarılması açısından önemlidir. Özellikle dinler, dinî kurallar, ibadet, peygamber, inanç, ahlak gibi dinî ve ahlaki unsurların masallardaki iletiler içinde yer alması çocuktaki manevi duyguların gelişmesini sağlar. “Dinler ve felsefi ekoller de mesajlarının daha iyi kavranması ve anlaşılması için masallardan yararlanmışlardır. Masallardaki tipler, düşünceleri örneklendirme kolaylığı ve meseleleri

somutlaştırma üslubu, dinî ve felsefi konuların anlatımı için önemli özelliklerdir.” (Bilkan, 2009: 34). Masallar okuyanın ya da dinleyenin aklına adetleri ve ahlaki ölçütleri yerleştirmek ve bir yetişkin olarak kurallara uyduğunda onu övgüyle ödüllendirmek, doğru yoldan saptığında onu eleştirmek, gelenek-göreneklerimizi ya da ahlaki değerlerimizi ortadan kaldırmaya çalışanlara karşı bir tepkide bulunmak konusunda bir rehber konumdadırlar.

Masallar ana dil eğitimi ve dil becerilerinin gelişimi açısından oldukça önemli yer tutarlar. Geçmişten günümüze kadar gelmiş olan masallar, ana dilin inceliklerini, zenginliğini, anlatıldığı ve yazıldığı dönemin dil özelliklerini aktaran ve çocuğa ana dil sevgisini aşıl原因an önemli bir araçtır. Bilkan, bu konuda şunları aktarır:

“Masallardaki kültürel motifler de çocuğun eğitiminde önem taşımaktadır. Böylece dini ve milli konular, çocuğa kuru bir nasihat şeklinde değil, renkli ve zengin bir üslup içerisinde telkin edilmektedir. Masallar ana dil öğretiminde ve dilin güzel telaffuzunda da değerli malzemeler içermektedir. Çocuklara ana dil şuurunu kazandırmada ve kitap okumayı sevdirmede masalların önemi inkâr edilemez.” (Bilkan, 2009: 32)

Çocuğun ilk karşılaştığı ana dil; anne –baba ve yakın çevresinden duyduğu, öğrendiği dildir. Sonrasında okulda öğretmeninin okumayı öğretmesi ve okuma becerisini kazanmasıyla kitap okumaya başlaması onun ana dili öğreniminin temellerini oluşturur. Masal ve ana dili gelişimi hakkında Gürel ve arkadaşları şunları belirtir:

“Çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı duyguyu-ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında, ama herhalde onlarda daha geniş ölçüde-ilk aşıl原因an masallardır.” (Gürel ve diğerleri, 2007: 53)

Ana dil öğretiminin ilk okumadan sonra devam ettirildiği alan olan Türkçe dersinde; geliştirilmesi amaçlanan beceri alanları dinleme-okuma-yazma-konuşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebi türler aracılığı ile bu alanların gelişimi sağlanır ki masallar bu beceri alanlarının hepsinin gelişimine de katkıda bulunan önemli bir türdür.

Masalların dinleme becerisine katkısını sağlayan çeşitli etkinlikler vardır. Bunlardan bazıları masalın anlatılıp dinletilmesi, masalın kasetten dinletilmesi,

dinletilen masalla ilgili anlama-anlatım sorularının yönlendirilmesi, dinletilen masal ile ilgili doğru yanlış sorularının sorulması, karışık olarak verilmiş masal bölümlerinin sıralamasının yaptırılması vb. etkinliklerdir. Bu etkinlikler ile çocuğun dinleme, dikkatini toplama, odaklanma vb. yetilerinin gelişimi hedeflenir. Aynı zamanda kelime ve kelime gruplarının telaffuzunun nasıl olduğunun gözlemlenmesi açısından da masallar önemli yer tutmaktadır. Dil açısından oldukça zengin ve eşsiz bir kaynak olan masallardan, yansımaların, benzetmelerin, mecazlı ifadelerin, deyimlerin hem anlamlandırılması hem de söyleyiş çalışmalarının yapılıp telaffuzun geliştirilmesi açısından yararlanılabilir.

Yazma becerisi alanında masalların etkili bir şekilde kullanılacak etkinlik alanları ise şöyledir: Yarım bırakılan masalların devam ettirilmesi, yaratıcı masal yazma çalışmaları, verilen kelime ve kelime gruplarını kullanarak masal oluşturma, bilinen bir masalı çocuğun kendi hayal dünyası ile yeniden yazmasının sağlanması, görsellerden ve resimlerden yola çıkarak masal yazma çalışmaları vb. Bu tür etkinliklerle çocuğun ifade etme, yorumlama becerilerini geliştirmesi hedeflenmiş olup öğrendiği kelime ve kavramların gerek günlük hayatında kullanılması gerekse yazılı ifadede işleyerek etkin olarak kullanılması sağlanabilir.

Türkçe dersinin bir diğer beceri alanı olan okuma becerisinin geliştirilmesinde masalların kullanımı; masalların sesli ya da sessiz okutulması, telaffuz etme çalışmaları, okuma tiyatrosu yöntemi ile masalların canlandırılması şeklinde gerçekleştirilebilir.

Dinletilen ya da okutulan masalın anlattırılması, masal kahramanlarının rolüne bürünerek masalın canlandırılmasının sağlanması ile de konuşma becerisinin gelişimine katkıda bulunan masal türü ana dili öğrenilmesi, geliştirilmesi ve ana dil sevgisi kazandırılmasında çok önemli bir araçtır. Tacettin Şimşek masalın eğitici yönü ile ilgili şunları söyler:

“Çocuğun dünyasında masal, eğlendirici olduğu kadar eğitici bir rol de oynar. Güzellik duygusunun gelişmesine, iyilik arzusunun oluşmasına zemin hazırlar. Sağladığı faydalar arasında dili kullanma yeteneğini geliştirmek, hayal gücünü zenginleştirmek, dinlemeyi öğretmek, büyüklere sevgiyi pekiştirmek, merak duygusunu öğrenmeye yönlendirmek gibi işlevleri saymak mümkündür. Çocuk karışıklığın birliğini ilk defa masalarda tanır. İyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin, güçlü ile zayıfın bir arada bulunduğu ve kıyasıya yarıştığı masallar, çocuğa sahici bir dünya fotoğrafı çizer.” (Şimşek, 2007: 75)

Her masal yazıldığı ya da anlatıldığı, içinde bulunduğu dönemin özelliklerine uygun öğelerden oluşur. Masalların ana fikirlerine, okura iletmek istedikleri mesajları göz önüne alırsak insanların yanlış davranışlarına, dönemin aksak yönlerine dikkat çekildiğine rastlarız. Bu durum günümüz modern masalında da aynıdır. Teknolojinin yanlış kullanımından doğan zararlar, başka hayata duyulan özlemin bireyi yanlışla sürüklemesi, doğayı tahrip etmenin ekolojik düzeni bozma tehlikesi vb. durumlara dikkat çekilmesi ve önemi üzerinde durulması modern masalların eğitici bir yönünü oluşturmaktadır. Modern masallar ile güncel sorunlara önem verilerek, bu amaç doğrultusunda öğütler verilip uyarılarda bulunarak çevresine ve çevresindeki olaylara karşı duyarlı bireyler yetişmesi sağlanabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM GELİŞİMİ

1.KAVRAM GELİŞİMİ NEDİR?

Duygu, düşünce ve hayallerimiz dil aracılığıyla sözlü ya da yazılı biçimde ortaya koyarız. Dil ise çevremizi algılamaya ve anlamlandırmaya başladığımız süreçten itibaren edindiğimiz kavram ve kelimelerden oluşur. Bizim duygu ve düşünce dünyamızı zihnimizde yer alan kavramlar meydana getirir. Ne kadar çok kelime ve kavram biliyorsak kendimizi o denli rahat ifade eder ve dilimizi etkili bir şekilde kullanabiliriz.

En yaygın kullanım şekliyle kavram; aralarında belirli özellikleri paylaşan bir grup nesne veya olaya verilen semboldür. Diğer bir deyişle, benzer özelliklere sahip olay, fikir ve nesnelere grubuna verilen ortak isimdir.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde kavram kelimesi; "1. Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, nosyon. 2. Nesnelere veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım." (TDK, 2005: 1111) şeklinde tanımlanmaktadır. Akyürek kavramı; "Bireyin yaşantıları sonucu obje ve olayların ortak özelliklerinden soyutlanarak elde edilen ve sembollerle ifade edilen düşünme ürünüdür." şeklinde tanımlamaktadır. (Akyürek, 2004: 41)

Kavramlar insan düşüncesinin yaratıcı yapısı ve bireylerin çevredeki eşyaları, olayları, insanları düşüncelerine göre ortak özelliklerini göz önüne alarak gruplandırması sonucu oluşurlar. Kavramlar bir nesne, olay ya da varlığın zihnimizdeki izdüşümleridir. “Kavramlar; ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneyle ilgili genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dil kökenli her türlü tasarım, düşünce, imge; bir nesne, varlık ya da oluşun imgesi; gösterilendir.” (Vardar, 2002: 1132)

Düşünmeyi ve anlamlandırmayı kolaylaştıran ve kesinleştiren kavramlar soyut ve somut olarak iki gruba ayrılırlar. Somut kavramlar; anlamlandırmakta zorlanmadığımız, beş duyu organımızla rahatlıkla algılayabildiğimiz kavramlardır. “Dünyada örnekleri olan kavramlara somut kavram diyoruz.” (Senemoğlu, 1997: 50) İnsanların ortak algılama biçimlerinin ürünleridir. Genel kabul görmüş olup evrensellik özelliği taşırlar.

Soyut kavramlar ise; beş duyu organımızla algılayamadığımız ancak somut kavramların yardımıyla anlamlandırabildiğimiz özellikte kavramlardır. Bu kavramların algılanması kişiden kişiye göre değişebilir. Bu nedenle genel geçer olmasalar da bireylerin yaşantıları sonucu yükledikleri anlamlar neticesinde oluşurlar. Somut kavramların gerçeklikte var olmaları onların daha rahat algılanmasını sağladığından bu tür kavramların öğrenilmesi soyut kavramlara göre daha kolaydır.

Kavram gelişimi; çocuğun yaşantıları sonucu edindiği izlenimler doğrultusunda varlıkları ve olayları adlandırması ve anlamlandırması sürecidir. Çocuklar öncelikle somut kavramları öğrenirken soyut kavramları, soyut düşünmeye başladığı dönemde öğrenebilmektedirler. Çocuğun soyut düşünebilmesi sadece yaşantıları sonucu değil aynı zamanda edebî eserleri okuyup anlamlandırmasıyla da sağlanmaktadır. Bu nedenle çocukların zihinlerindeki soyut kavramların anlam çerçevesinin oluşturulmasında edebî türler katkıda bulunmaktadır.

Okumayı öğrenen çocuğun okuduğu kitaplar aracılığıyla hem kelime hazinesi geliştirmekte hem de bir yandan yeni kavramlar edinirken diğer yandan da daha önce karşılaştığı ancak anlamlandıramadığı kavramların anlamına ulaşılmaktadır. Bu açıdan ele aldığımızda edebî türler; kavram gelişimini sağlamada en önemli faktör

olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de soyut kavramların anlamlandırılmasında birinci elden kaynaklardır.

2. KAVRAM GELİŞİMİ NASIL SAĞLANIR?

Kavram gelişimi hayatı algılamaya başlayan ve çevresindeki olaylara ve varlıklara karşı çocuğun ilgisinin arttığı dönemle başlar ve belli bir bitiş noktası yoktur. İnsan hayatının hemen her döneminde devam eden bir gelişim olan kavram gelişimi kavramların oluşturulma süreci ile başlar.

Kavram gelişiminin oluşturulma süreçleri konusunda birçok çalışması olan Piaget, çocukların bilişsel gelişim süreçleri ile kavram gelişimlerinin paralel bir gelişim seyrettiğini savunmuştur. Her kavram için zihinde açılan şemaların yer aldığı ve ortak özelliklerine göre bu şemaların içlerinin doldurulduğunu öne sürmüştür.

Piaget ve diğer psikologların yaptığı çalışmalar sonucu ortaya çıkan kavram oluşturma kuramları şu şekildedir:

“1. Çağrışımsal Kuram: Çağrışımsal kuram kavram öğrenilmesini çağrışımlar kurma olarak açıklar. Bir nesne ya da olay belirli bir grubun adıyla çağrışım kurmaya başlar ve bu grubun adı iletişim kurmada faydalı olduğu sürece kullanmaya devam eder. Böylece nesne ile kavram arasında çağrışım kurulur. Kullanılan kavram iletişim kurmakta etkin değilse, daha önceden kavramla nesne arasında kurulan çağrışımı söner.

2. Hipotez Oluşturma: Bruner, Goodnow ve Austin, (1956) yaptıkları araştırmaların sonuçlarına dayanarak, kavram geliştirirken bireylerin son derece faal olduklarını ve değişik hipotezler geliştirerek bu hipotezleri sürekli test ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Kavram oluşturan birey sürekli hipotezler geliştirerek ve bunları deneyerek başarır.

3. Kurallar Oluşturma: Günümüz psikologlarının çoğu, kavramların temelinde bazı tamamlayıcı kuralların yattığını ve kavram öğreniminin gerçekte bu kuralların geliştirilmesinden başka bir şey olmadığını söylerler.

4. Prototipler: Bazı psikologlar, kavram öğrenmenin belirli bir soyutlama sürecini içerdiğini ileri sürerler. Onlarca her kavramın soyutlanmış bir model yapısı vardır ve bu yapıya prototip denir. Ağaç kavramını alalım. Hiçbir ağaç birbirlerinin aynısı değildir. Ancak bizim zihnimizde tipik bir ağacın nasıl olacağına dair bir model şema vardır. Bu model şema sayesinde biz, dut ağacı gibi tipik bir ağaçla, böğürtlen ağacı gibi tipik olmayan bir ağacı hemen ayırt edebiliriz. Palmer (1978) temelde kavram öğreniminin bu prototipleri geliştirme sürecine dayandığını savunur.” (Pediatriportali.com.tr: 2011)

Çocuklarda kavram gelişimi farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Her bireyin algılama biçiminin farklı olması onun kavram oluşturma biçiminin de farklı olmasına neden olmaktadır. Ayrıca somut kavramların oluşturulması ile soyut kavramların

oluşturulması da birbirinden farklılık göstermektedir. Ancak yapılan araştırmalar sonucu genel bir kavram oluşturma yöntemi ortaya çıkarılmış olup aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

“1. Genelleme: Kişi, kavramı çoğu halde sınırlı sayıda gözlem ve deneyimlerden genellemelere giderek geliştirir. Aynı şekilde önceden tasarlanmış deneylerden birtakım sonuçlar çıkararak genel bir ilkeye varmak da genellemedir. Çocuk bir tek kuşu görmüş olsaydı kuş kavramını geliştiremezdi. Fakat çocuk birçok kuşu gözlemledikten sonra onların ortak özellikleri tüylü olmak, uçmak, yumurtlayarak üremek, gibi niteliklerinden genellemeye varırsa zihninde kuş kavramı oluşur. Gereğinden fazla genelleme bir kavramının anlamının aşılmasına, gereğinden az genelleme ise bir kavramın anlamının daraltılmasına neden olur.

2. Ayrım: Kavramların geliştirilmesinde önemli olan zihin süreçlerinden bir diğeri ayırım sürecidir. Vural, ayırım süreci hakkında şunları ifade etmektedir:

Psikologlar bu süreci birbirine benzer iki uyarıcı ayırt edip her birine farklı tepkide bulunma diye tanımlarlar. Bu süreç genellenenin aksine, varlıkların ve olayların birbirine benzemeyen özelliklerini görebilmeye dayanır. Turunç, portakal, mandalina gibi meyvelerin ortak niteliklerinden genellemeyle turunçgil kavramına ulaşır. Portakal ve mandalınanın birbirine benzerlikleri yanında, koku, renk, tat, büyüklük, şekil gibi özelliklerinin de ayrılıkları vardır. Mandalinalara özgü olup portakallara özgü olmayan özellikler görülebileceğinden, turunçgil meyvelerin bir grubu mandalinalar kategorisinde toplanır. Böylece zihnimize geliştirdiğimiz kavram mandalina olur. Ayırımları yapabilmek genelleme yapmak kadar kolay değildir. Ayırımlar kavramlarımızda netleşmeye ve bilgilerimize kesinleşmeye götürür. Ayırımlara ulaşılmayan hallerde kavramlarımızın anlamı genel kalır.”

3. Tanımlama: Kavram geliştirmede kullanılan diğer bir zihin işlemi tanımlamadır. Kavramlar zihnimize var olan düşüncelerdir, terimler veya benzer sözcükler kavramlarımızın adlarıdır. Bir kavramı sözcüklerle, onu bilinen diğer kavramlarla anlatma demektir.” (Gezer, 2006: 14-15)

Somut kavramların zihinde oluşturulmasında genelleme, ayırım ve tanımlama yöntemleri kullanılabildiği gibi soyut kavramların gerçekte var olmamasından dolayı bu yöntemler ile oluşturulması zordur. Soyut kavramın geliştirilmesi ve zihinde oluşturulması ancak çocuğun yaşantıları ile sağlanabilir. Gerçek hayatta karşılaştığı olaylar ve durumların çocukta bırakmış olduğu etki ve izlenimler onun soyut olan kavramı somutlaştırarak zihninde yer etmesini sağlayacaktır.

Ancak her soyut kavramın zihinde oluşmasını sağlamak için çocuğa yaşantı sağlamak zordur. Bu yüzden ki çocuk edebiyatı içerisinde gerçek ya da gerçekleştirilmesi mümkün, yaşanmış ya da yaşanabilir nitelikteki konuları ve olayları ele alan edebî türler bu amaç doğrultusunda kullanılmaktadır.

Çocuktaki soyut kavram gelişimini destekleyen edebî türler içerisinde masallar, fabllar, hikâyeler ve romanlar yer almaktadır. Bu edebî türler içinden masallar, çocuktaki kavram gelişimini en çok destekleyen edebî türdür. Çünkü masalların soyut kavramlar üzerine kurulmuş olması, gerçek hayatta yaşanması mümkün olmayan olay ve durumların ele alınması, çocukların soyut kavram gelişimi döneminde en çok kullanılan edebî tür olması, içeriğindeki ilginç semboller, öğeler ve kavramlarla çocuğun ilgisini çekmeyi başarması ve onda merak uyandırarak çocuğu öğrenmeye açık hale getirmesi vb. özellikleri onun soyut kavram gelişimini desteklediği özelliklerindedir.

Çocuğun zengin hayal gücüne sahip olması, onun okuduğu masalın kahramanı ile duygudaşlık kurmasını sağlar. Böylece çocuk kahramanın yaşadığı olayları hayalinde yaşayarak, hayal dünyasındaki yaşantısı üzerinden edinilmesi zor olan soyut kavramları zihninde oluşturmayı başaracaktır. Bu açıdan bakıldığında masal kahramanının sabrı, azmi, çalışkanlığı, kanaatkârlığı, mücadeleden yılmaması, cesareti, adaletli olması ve hakkını savunması, yardımsever ve hoşgörülü olması, verdiği mücadeleden galip gelmesi ve başarıya ulaşması gibi masalın birçok soyut kavramın çocuğun zihninde rahatça oluşmasını sağlayacak olan özelliklerindedir.

3. KAZANDIRILMASI AMAÇLANAN KAVRAMLAR

3. 1. SABIR VE KARARLILIK

İnsanların içinde bulunduğu hayat baştan sona bir imtihandır. Ve bu imtihanlar sabırla kazanılır. Hayatta sabırlı ve kararlı olan insanlar amaçlarına ulaşabilirler. Zarifoğlu'nun masallarında da sabır ve kararlılık kavramı karşımıza çıkar ve okurun bu kavramları anlamlandırmasına yardımcı olur. Örneğin; *Küçük Şehzade* adlı masalın başkahramanı olan Şehzade Süleyman hat sanatıyla adını yazmaya çalışmaktadır. Birçok defa hataya düşmesine rağmen sabır ve kararlılıkla çalışmasına devam etmesi bu duruma örnektir.

“Ve azimle nohudi kâğıtların ortasına, kocaman harflerle kocaman bir Süleyman kelimesini istediği gibi güzel yazıncaya kadar gece gündüz çalışacağına kendi kendine söz vererek uğraşmaya devam etti.” ve “-Ben diyordu, bir şehzade olarak işimi bitirmeyince ne bir şey yerim, ne de yatar uyurum.” (Zarifoğlu, 2005: 23)

Hayatın her aşamasında sabırlı olmanın önemini vurgulayan yazar, *Ağaçkakanlar* adlı masalında bu durumu, anne ağaçkakanın sabrı üzerinden örneklendirmiştir. “Anne ağaçkakanın günlerden beri büyük bir sadakatle ve sabırla yatışı, babanın onun etrafında pervane oluşu, bütün komşuların hayran bakışları arasında olup bitmekteydi.” (Zarifoglu, 2006: 22)

Zorluklar karşısında sabretmek gerektiği, *Kuşların Dili* adlı masalın başkahramanı Hüthüt kuşu ve diğer kuşlar üzerinden okura benimsetilmiştir.

“Biz bu arzunun âşıklarıyız, bu yolun yolcularıyız. Bu yola çıktığımızda yüz binlerce idik. Zorluklar dille anlatılmaz. Nihayet işte şu gördüğün kanadı kırıklar, yorgunlar kaldık. Burada huzura kavuşma ümidiyle bekleyip dururuz. Umarız ki padişahımız zahmetimizi takdir eder de bize padişah olur, gönlümüz neşelenir.” (Zarifoglu, 2006: 22)

3. 2. İNANÇ

İnsan umut ettikçe yaşar ve her gerçek, öncesinde umut edilendir. İnsan hiçbir zaman umudunu yitirmemelidir. Tüm olumsuzlukların üst üste geldiği anda bile bir yardım eli uzanabilir. Yazar da *Ağaçkakanlar* adlı masalında, ağaçkakanların hayattaki en büyük istekleri olan çocuk sahibi olabilmenin umudunu onlardan hiç eksik etmeyerek bir gün gerçek olacağını okura hissettirmektedir.

“-Ne dersin gaga yoldaşım, olacak mı bir yavrumuz, umutlu musun?
-Çok umutluyum.
-Anlatsana biraz.
-Eğer umudum olmasa, bir saniye yaşayamam.” (Zarifoglu, 2006: 12)

3. 3. ALLAH İNANCI

Masal kahramanları üzerinden okura Allah inancının en etkili şekilde yansıtıldığı masaldır *Yürekdede ile Padişah*. Gerek Yürekdede'nin gerekse eşi Ayşe Nine'nin yaşam tarzları, ibadetleri, Allah'ın nimetleri karşısında şükretmeleri vb. üzerinden kahramanın Allah inancı kavramının beyninde şekillenmesine yardımcı olmaktadır.

Allah inancının ve sadece Allah'a ibadet etmenin önemini ve bilincini masal kahramanlarının ibadeti üzerinden veren yazar aynı zamanda ibadet etmenin insanı rahatlatan ve huzura kavuşturan bir eylem olduğuna da dikkat çekmektedir.

“-Estağfirullah, estağfirullah, o ne biçim lakırdı, bir daha işitmeyeyim ha..
İki seccade serdiler.
Biri önde, biri bir arşın geride.

Sünnetleri kıldılar iki rekât. Başlarını indirip bir müddet sessiz sessiz durdular.
Sonra Hasan Dede kalktı. Kamet getirdi. Kalın, erkek, mübarek bir sesle.
O imam oldu, Ayşe Nine cemaat.
Bir namaz kıldılar ki bedenleri de ruhları da biz diyelim arşîâlâda, siz deyin cennet bahçelerinin güllüklerinde.” (Zarifoğlu, 2005: 12)

Allah’a ibadet etmek için hiçbir şeyin engel olmadığını yazar *Serçekuş* adlı masalının alıntı yapılan bu bölümünde belirtmektedir. “Yalnız çok yaşlı birkaç ihtiyar (sayısını da söyleyebiliriz, Kocabağ’da üç ihtiyar) onlar da çok yaşlı ve hasta oldukları için gidemediler. Ama uyanıklar. Evlerindeki seccadelerinin üzerinde diz çökmüş olarak oturuyorlar.” (Zarifoğlu, 2005: 26-27)

Zarifoğlu Allah inancını ve ibadet etmek gerektiğini masallarında oldukça etkileyici ve başarılı bir şekilde ele almıştır. Asla salt bilgilendirme kaygısına düşmemiş aksine sanatkârane anlatım tarzıyla çocuğu sıkmadan ve konuyu sevdirecek şekilde işlemiştir. Eğer ki çocuğa doğrudan bu bilgiler anlatılsa bu masallardaki kadar etkileyici ve kalıcı olmayacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Zarifoğlu’nun masal içeriğinin içine verilmek istenen kavramı ustaca gizlemesi onun üslubunun başarısını ortaya koyar.

Hayatımızda her adımı atarken, her işi yaparken Allah’ı düşünmek gerektiği ve insanların hiçbir zaman yalnız olmadığı, Allah’ın her an insanlara yakın olduğunu yazar kahramanların hayattaki günlük olayları yorumlama şeklinden yola çıkarak okura hissettirmektedir. Bunu da *Yürekdede ile Padişah* adlı masalın aşağıda yer alan alıntısında görmekteyiz:

“-Can yoldaşım dedi. Bunlar çok kıymetli misafirlere benziyorlar. Allah acıdı bize de ağırlayalım diye bunları gönderdi. Hani bunlar da gelmeseydi şu yola çıktığımız iki günden beri nerdeyse hani acep Allah bizi iyice defterden sildi ve unuttu mu hâşâ diye içimden geçirmeye başlayacaktım. Ne kadar günahkâr olmalıyız ki Allah’ı hatırlamak için ya bir izzet-i ikram olacak ya bir musibet ya da bir misafir konuk gelecek. Vah bizim başımıza.” (Zarifoğlu, 2005: 36)

Sabah uyanırken ve gün içinde yapılacak diğer işlere besmele ile başlanması gerektiğinin önemi üzerinde durulmuştur. Zarifoğlu’nun bu denli kanaatkâr ve tam teslimiyet duygusu içinde karakterler oluşturması Allah inancının insan yaşamının her alanında onunla birlikte olduğunu gösterir. Sahip olunan mal, mülk geçicidir. Her şeyin mutlak sahibi Allah’tır ve dilek-istekler dua ile yalnızca Allah’tan istenmelidir. Yazarın *Yürekdede ile Padişah* adlı eserinden yapılan alıntılar bu durumu örnekler

niteliktedir: “ Hemen duydu ve doğruldu nine, lailahe illallah diyerek. Ve hemen besmeleyle kuyudan su çekti, ibriği hazırladı. Leğeni getirdi.” (Zarifoğlu, 2005: 11), “Bedende akıl yerini alır almaz, ağızdan dökülen, akla ilk gelen kelime: Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve rasuluhu.. Yine su, yine ibrik. Yine abdest yine namaz...” (Zarifoğlu, 2005: 23)

“-Neden korkarsın Yürekdede?

-Neden olmasın evladım, biz bir kıl çadırla bir kırık tencerenin hesabını öte dünyada nasıl vereceğiz diye tasalanır dururuz. Eğer bir de padişaha sahip olduklarından ötürü bir iki sual edilse, ne der , ne söyler.. Allah yardım eder de sualleri kolay kolay cevaplar. İşte bu da onun sıratı. Sırat köprüsü.” (Zarifoğlu, 2005: 48)

“-Bunun da elinde bir şey yok. Ben de geldim ondan istemeye. Baksana o da başka padişahı istiyor. Bense onunla sarayına gitmeye razı oldum. Bu doğru değil. Hemen çıkıp çadıra döneyim. Yol boyunca da, ağaçlarla, çiçeklerle, havayla suyla dost ola ola bütün hacetlerimi Allah’ıma açayım. Ben de yalnız ondan isterim. Yanımda şunun gibi ihsanı bol bir padişah da olsa, başkasından istemem. İstersem edebi tecavüz olur, Allah’ın gücüne gider.” (Zarifoğlu, 2005: 66)

“-Buraya bir ihtiyaç için geldiniz. Bre akılsızlar, odun olsa da olur olmasa da. Asıl Allah’a olan ihtiyaç ne biter ne eksilir. Artar da eksilmez. Ama yine de madem dileğimiz şu anda en çok odun, başlarımızı eğelim, ellerimizi açalım, bir de Yaratandan dileyelim. ‘Her ne kadar, oduna da, ekmeğe de layık değiliz, ama sen Kerem sahibisin’ diyelim.” (Zarifoğlu, 2005: 86)

Zarifoğlu’nun *Serçekuş* adlı masalında, her şeyi idare edenin yüce yaratıcı olduğunu serçekuşun bilmesi, dünyadaki bütün işlerin bir düzen ve belli bir sisteme göre işlenmesinin farkında olması yazarın Allah inancına gönderme yaptığını göstermektedir.

“Her ne ki insanları da diğer varlıkları da güzelliğe eğilmesinler diye engelliyorsa onlar, onlar karşılıklarına nimetler sıralanarak alt edilebilir. Onları Allah hazırladı ve önümüze yaydı. Serçekuş da bundan habersiz değil. O yüzden çevik ve istekli. Nimeti anlıyor ve seviyor. Onları düşünerek uykuyu bile yeniyor. Yaradanın buyrukları da bir nimettir. Emirleri, yasakları ve izinleri. Eğer bize izinleri olmasaydı ne yapardık.

Yemek içmek

Sevinmek ve gülümsemek.

Ok atmak, güreşmek

Evlenmek

Yürümek

Oturmak, uyumak, çalışmak

Ve daha milyonlarca izin...

Hepsi ne kadar da çok. Allah ne kadar cömert.” (Zarifoğlu, 2005: 12)

Hiçbir zaman Allah'tan ümit kesilmez, tek mutlak gerçek O'dur. Ve bütün ibadetler, tövbeler ve zikirler O'nun inancı doğrultusunda olduğunu da Allah inancı kavramı içinde değerlendirebiliriz. Allah'a inanç ve ümit de Zarifoğlu'nun *Ağaçkakanlar* adlı masalında şu şekilde ifade edilmiştir: “–Evet dedi, şurada tam beş tane yumurta var. Kolları sıva. Bütün ev işlerini göreceksin. Ben yarın sabah ilk işim dualarla oturacağım bunların üstüne. Gerisi Allah Kerim. Ne dersin.” (Zarifoğlu, 2006: 80)

Yazar, Allah'a inanç kavramına *Küçük Şehzade* adlı masalında da şu şekilde yer vermiştir: “Ne demiş Hazreti Ebubekir efendimiz: -Allah'ın varlığına en kesin delilim şu ki, bir şeye niyet ederim ama yapamam, yaptıklarım ise aklımda olmayan işler...” (Zarifoğlu, 2005: 37-38)

Zarifoğlu, *Kuşların Dili* adlı eserinde Allah inancı doğrultusunda Allah'ın bağışlayıcılığı ve gerçek aşkın ilahi aşk olduğu görüşlerini şöyle vurgulamıştır: “Az bir zorlukla karşılaşır da hemen kalkanını atarsan tez zamanda helak olursun. Bil ki Allah tövbe edenleri sever. Eğer Allah tövbe edenleri kabul etmeseydi ona bunca nimetleri yollar durur muydu?” (Zarifoğlu, 2006: 39)

“–Ey başından tırnağına kadar çamurlu bulanık sulara dalmış olan kuş dedi, sözünü ettiğin aşk bir gün sona erer. Sen asla âşık olacağına bir surete âşık olmuşsun. Bir gün solup yok olacak bir şey bu. Bunda nasıl bir güzellik buldun ki kapıldın. Asıl güzellik öyle bir âlemedir ki işte biz ona doğru yol almaktayız. Onun güzelliği bakidir. Devamlıdır. Geçici değildir.” (Zarifoğlu, 2006: 47)

“Kâfir bunu duyunca bir nara attı.

–İman edip kendisine uyan bir kulu bile böyle azarlayan Allah ne kadar doğru, adil ve haktır dedi.

Böyle bir Allah'ın karşısında ben hesap gününde ne yapacağım.

Tez bana İslam'ı talim ettir de İslam'a gireyim dedi.

Yazıklar olsun bana ki bunca zaman O'ndan habersiz olarak yaşadım, kâfir kaldım.” (Zarifoğlu, 2006: 60)

“Şu dönüp duran âlemin hayatı Allah'la mümkündür. O dilemese bunlar dönemez. Helak olur. Sen de öyle. Madem sağsın, sen de onunla neşelen.” (Zarifoğlu, 2006: 63), “–Aman Yarabbi, sana uzağım, senin hasretinle canım yanıyor dedin mi, bu seni onun kapısına kadar götürür.” (Zarifoğlu, 2006: 67)

3. 4. ÖZGÜVEN (KENDİNE GÜVENME)

Büyük başarılar kendine güvenme duygusunun sonucudur. İnsan kendine güvenmezse ne girdiği işte başarılı olur, ne başladığı işi sonuçlandırabilir ne de

toplum içinde söz sahibi olma cesaretini gösterebilir. Özgüveni olan insanlar hayatta belirledikleri hedef ne kadar zor olursa olsun ona ulaşabilen insanlardır.

Zarifoglu, *Ağaçkakanlar* adlı masalında yavru ağaçkakanın kendine duyduğu özgüvenle bu kavramı çocuklara benimsetmeyi amaçlar ve bu amacını şu şekilde ifade eder: “-Sanırım sevgili anneciğim, dedi. Kendime güveniyorum. Ama ikiniz de bana yardımcı olacaksınız. Artık uçmak, cevizleri yolmak, delmek ve kendi kendime yiyip içmek, size yük olmaktan kurtulmak istiyorum.” (Zarifoglu, 2006: 88)

Zarifoglu'nun *Küçük Şehzade* masalındaki başkahraman, kendi yazdığı hat yazısını güzel bularak kendinde duyduğu özgüveni şu şekilde ortaya koyar:

“Şehzade küçük Süleyman özene bezene, ama adeta bir hamlede yazıverdiği ‘Süleyman’ ismini bitirince, kâğıdı iki eliyle birden tutarak kaldırdı. Gözünün hizasında tuttu.

Uzun uzun baktı eserine.

-Ne de güzel yazıyorum Allah'ın izniyle. Oh, oh bu gidişle hocam Mahmut Efendiyi de gerilerde bırakacağı benziyorum.” (Zarifoglu, 2005: 12)

3. 5. ÖZDİSİPLİN (DUYGU VE DAVRANIŞLARINI KONTROL EDEBİLME)

Özdisiplin kavramı; bireyin duygu ve davranışlarını kontrol edebilme anlamında ele alınmıştır. Bu kavramın soyut olması ve masalların okutulduğu çocukların yabancı kalabileceği bir kavram olması bakımından çocukların fark etmesi ve geliştirilmesi en zor kavramlardandır.

Özdisiplin örneğini masal kahramanlarının kişilik özelliklerini ön plana çıkararak gösterir Zarifoglu. Bu da masallarının sarf bilgilendirme amacı taşımadığını ortaya koyar. *Yürekdede ile Padişah* masalında yazar, Yürekdede'nin özdisiplinli hareket etmesi üzerinden bu kavramı vurgulamıştır.

“Nasıl uyanırmış o zaman dağ başlarında insanlar, daha güneş doğmadan.

Bir saat yok.

Bir çalan saat yok. Bir uyandıran, bir nöbetçi yok.

Güneş, bir doğar yatsıdan beş saat sonra. Bir doğar on saat sonra.

Mevsimden mevsime değişir güneşin doğuşu. Hani değişmeye, dersin ki alıştı mı vücut belli bir saatte uyanmaya hep uyanır.

Ama güneş bir mevsim doğar saat dörtte, bir mevsim ancak zor zoruna sekiz buçukta.

Her sabah güneşin doğmasına bir saat kadar kala Yürekdede açarmış gözlerini.” (Zarifoglu, 2005: 24)

Zarifoglu'nun *Küçük Şehzade* adlı masalında da, şehzadenin özdisiplinle kontrollü çalışması şöyle vurgulanır: "Derslerini bir an önce yapıp bitirmeleri gerek. Kendilerini vererek ve bir an önce daha çoğunu anlamaya çalışarak hızlı hızlı öğreniyorlar." (Zarifoglu, 2005: 31)

Tilki ile Aslan masalında aslan kral sorumluluğunu bilerek kendini disiplinli şekilde yönlendirir. Bu durum eserde şu şekilde ele alınmıştır:

"Eğer ben kralsam, bu hayvanlar benden sorulacaksa, toplamam gerekir kendimi. Şurada ne oluyor, orada ne oluyor, burada ne oluyor, eğer bilmiyorsam ne yazık bana.." (Zarifoglu, 2006: 44)

"Bana göre krallık için hazırsınız. Derdinizi kendiniz anladınız, bir kere bunu anlamakla büyük bir derece kazandınız. Üstelik çareyi de uyguladınız." (Zarifoglu, 2006: 47)

"Yavrum, bu aslan sanırım bütün aslanlardan daha yetkili bu işe. Ancak kendisine söyle, sık sık denetlesin yüreğini, en ufak bir kibir görse içinde, bıraksın her şeyi, atsın kendini çöllere." (Zarifoglu, 2006: 53)

Kuşların Dili adlı eserinde ise özdisiplin kavramı şu şekilde belirtilmiştir:

"Köle efendisine dedi ki:

-Kimde din gayreti varsa, o kendiliğinden namaza uyanır. Bir başkasının uyandırmasına gerek kalmaz.

Böyle bir gayretin varsa zaten uyanık sayılırsın, ayrıca uyandırılman gerekmez.

Eğer seni uyandıracak biri lazımsa, senin için ibadet edecek biri de lazım demektir." (Zarifoglu, 2006: 67)

3. 6. ÇALIŞKANLIK, ZAMANI VERİMLİ KULLANMA

Çalışkanlık Cahit Zarifoglu'nun masallarında bir öğüt şeklinde işlenmekten ziyade masal kahramanlarının kişilik özellikleri ve karakterleri olarak yansıtılmıştır. Gerek onların yaşam tarzlarından gerekse masalarda yer alan ikili diyaloglardan okur bu iki kavramın anlamını kavrayabilir. Yazar *Küçük Şehzade* adlı masalında şehzadenin çalışkanlığına şu sözlerle dikkat çekmek ister:

"Eli yorulunca odanın içinde, bazen de koridorda bir iki tur atıyor, kollarını ve bileklerini sallıyor, sonra yeniden çöküyordu sehpanın başına..

Horozlar ötmeye başlayınca anası geldi. Yalvardı yatıp uyuması için, fakat söz dinlemedi.

Az sonra lalası geldi.

-Yat artık, kapıda beklemekten ayaklarıma kara sular indi.

Fakat o da söz dinlemedi.

Üstelik yeni emirler vardı Şehzadeden.

-Bana iki top daha kâğıt, iki deste daha kâğıt, iki hokka daha mürekkep gelsin. Hem de tez gelsin.

Lala ister istemez koşturup getirtti istediklerini.
Ve Şehzade yeni gün öğlen oluncaya kadar da çalıştı durmadan.” (Zarifoglu, 2005: 24)

Çalışkanlık kavramı *Motorlu Kuş* masalında ise şu şekilde ele alınmıştır: “İşte bunun için işine gider, işinden gelir, artan bütün vakitlerini çocuklarına ayırmış bu baba.” (Zarifoglu, 2006: 20)

Bazen de padişah halkına, ülkesine ve sorumlu olduğu kişiler için ortaya koyduğu çaba ve çalışmaları üzerinden çalışkanlık ve zamanı verimli kullanma kavramlarına dikkat çekilmiştir. Kavramla ilgili verilen ilk örnek *Küçük Şehzade* adlı masaldan diğeri ise *Yürekdede ile Padişah* adlı masaldan alınmış bölümlerdir:

“ Bu kapının gerisindeki büyük odada Şehzadenin padişah babası bulunmaktadır. Uyku saatleri hariç bütün gününü bu odada geçirir. Sadece namaz vakitleri buradan çıkar. Onun dışında sürekli olarak vezirleriyle, diğeri devlet adamlarıyla ve insanlarla burada görüşür.” (Zarifoglu, 2005: 16)

“Meğer bunlar, kıyafet değiştirip halk içine çıkan padişahla vezirleri değil miymiş? Bu padişah, geceleyin ışıkları ipil ipil yanan şehirde eğleşirmiş. Oradaymış sarayı.

-Hele bir de civar köylere, kırlara, dağlara, yaylalara gidelim, acaba orada neler olur, ne iyilikler, hangi kötülükler döner de haberimiz olmaz, sonra da mesul olur, hesabını veremeyiz demişlermiş.” (Zarifoglu, 2005: 42)

3. 7. DOSTLUK VE VEFA

Cahit Zarifoglu'nun masallarında dostluk ve vefa kavramını doğrudan bir ileti olarak göremeyiz. Yazar bu kavramla iletmek istediği mesajı kahramanlar üzerinden okura yansıtmaktadır. Masal kahramanlarının birbirleriyle kurdukları ilişkileri ve aralarındaki diyaloglardan okur bu kavramın varlığını hissetmektedir.

Hemen her masalında dostluk ve vefa kavramı çeşitli örnek olaylar ve durumlar üzerinden işlenmiştir. *Yürekdede ile Padişah* adlı masalda padişahın Yürekdede'ye, Yürekdede'nin da padişaha karşı olan tavır ve tutumunda vefalı olma kavramını görmekteyiz.

Yazarın *Motorlu Kuş* adlı kitabının içinde yer alan *Tilki ile Aslan* adlı masalda ise Tilki ile Aslan'ın dostluk ilişkisi ve birbirlerine olan bağlılıkları, *Serçekuş* adlı masalda başkahraman olan serçekuş ile avcı arasındaki diyalog ve bağlılık duygusu, *Kuşların Dili* adlı masalda HütHüt kuşu ile diğeri kuşların birbirlerine dostça ve vefalı olarak davranışları ile birbirlerine karşı geliştirdikleri

bağlılık duygusu, *Katıraslan* adlı masalda yer alan Tilki ile aslanın dostlukları ve daha çok tilkinin aslana karşı duyduğu bağlılık ve vefa duygusu bu kavramın gelişimini sağlayıcı bölümler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. 8. HOŞGÖRÜ VE MERHAMET

Cahit Zarifoğlu, hemen her masasında hoşgörülü ve merhametli olma kavramlarına yer vermiştir. Kendi kişilik özelliklerinden olan bu kavramların yer alması, eserlerinin kendi hayatından izler taşıdığına kanıtıdır.

Çoğu zaman eşler arasındaki hoşgörüyü örnek verilmişse de, anne-çocuk, çocuk-arkadaşları, padişah-halkı vb. arasında bulunan hoşgörü ve merhametin örneklerini de görmekteyiz. Zarifoğlu diğer kavramlarda olduğu gibi bu kavramda da Yaradanın merhametlilerin en merhametlisi olduğuna dikkat çekmiştir. Bu kavramın *Yürekdede ile Padişah* adlı masasında işlenişi şu şekildedir:

“Yürekdede:

-Şöyle yürüyüp bir su başı mı arayalım canım, yoksa suyumuz yeter deyip kalalım mı burada?

-Nasıl emredersen, istersen ben gidip bir bakayım, sen yorulma yol yoldaşım, dünya arkadaşım.

- O nasıl bir söz hanım, Allah öte dünyada ikimizi de bir arada dilesin isterim.

-Ah pirim orada beni ne edeceksin, yaşım başım bir hayli, bilirsin Efendimiz cennete yaşlı kadınlar girmeyecek, demiş.

-Kime demiş?

-Yaşlı bir kadına demiş.

-Kadın ne yapmış?

-Üzölmüş.

-Sonra ne demiş Efendimiz?

-Bakmış ki üzölüyor, ilave etmiş: ”Çünkü oraya herkes erkek veya kadın, gencecik olarak girecek.”

-O halde inşallah sen de ben de dâhil olunca, gencecik de olursak, haa?

-Öyle de yine de huriler varken...

-Yoksa sen hurileri mi kıskanıyorsun, şimdiden...

-Ah, efendim, nasıl desem, hani kıskanmıyorum desem, eh kuyruklu yalan olur.

Yürekdede kıkır kıkır güldü.

-Sana bir şey diyeyim mi dedi.

-Emret, dedi Ayşe Nine, emret yapayım.

-Ben de sana diyecektim ki, kadıncığım, epeydir benden hiçbir şey istemezsin, iste ki yapayım, sen emret bir kere de ben yapayım.

-Aman efendim, dedi Ayşe Nine, o nasıl bir söz, asıl ben senin ayağının türabı olayım, emret kendimi yoluna kurban vereyim.

-Aman gözümün nuru, sultanım, bu nasıl bir kelam, beni mahcup eder, helak edersin. Ben senin bir emrini işitmek isterim.

Söz yine naza, kibar sözlere takılıp kalmış, ama sonuçta Yürekdede anlamış ki karısı çok zamandan beri kendini efendisinin hizmetine tam tamına adanmıştır ve bir dileği varsa onu da ancak Allah'tan dilemektedir.” (Zarifoğlu, 2005: 28-30)

“-Beyciğim, dedi Ayşe Nine, sen nasıl emreder nasıl münasip görürsen, benim için güzel olan o.

-Sultanım o ne biçim lakırdı, sen ne arzu edersen benim arzum da o.

-Allah ömrünü hayırlı etsin beyim efendim, bende arzu ne gezer, ben sana uydum, senin ağzına bakarım.

İşte ne zaman birlikte bir iş tutacak olsalar, tam evli oldukları şu altmış beş yıldır hep böyle konuşur, çoğu zaman da böyle birbirlerinin gönüllerini hoş tutmak için gayret etmekten, yapacakları işi unuturlarmış.” (Zarifoğlu, 2005: 10)

“Yürekdede deveciğin başını çevirdi güney iline, Kabe’ye.

Bıçağı besmele ile çekip, deveciğin boynundaki tüyleri üfleyerek iki yana açtı.

Bıçağı şah damara çaldı merhametle.

Bismillah, Allahuekber!

Karıcığı da oracıkta beklemiş, devecik bıçağı görmesin diye gözlerini kapamış elleriyle.” (Zarifoğlu, 2005: 40)

“-Haydi, uyu artık. Bak başın ağırlaşmış, saçların sızlanıp duruyor, ne zaman yastığa koyacaksın bizi diye.

İşte, söz sözü açıp çene çeneye yapışınca, Ayşe Nine, beyciğı uyusun da artık dinlensin diye, ona hep böyle derdi.

-Bak başın ağırlaşmış, saçların sızlıyor, ne zaman bizi yastığa koyacaksın diye.

Böyle der demez o, Yürekdede de yastığa koyardı başını. Bu kez de birlikte yastığa koydular başlarını. Ve başladılar ballar balı bir uykuyu uyumaya.” (Zarifoğlu, 2005: 57-58)

“-Yaa, dedi Hazreti Ömer. O halde seni kadılık görevinden hemen geri alıyorum. Zira evlatlarına muhabbet göstermeyen, halka da göstermez. Çocuklarına merhameti olmayanın halka da merhameti olmaz.”, “Allah kendindeki merhametin binde biri kadarını yeryüzüne yolladı. Hayatın başlangıcından kıyamete kadar, bütün insanların ve hayvanların sahip oldukları ve olacakları merhamet duygusunun toplamı, Allah’ın kullarına duyduğu merhametin binde biri. Fakat kulun kula merhameti yok.” (Zarifoğlu, 2005: 75), “ Merhamet olduğu için köpekler yavrularını enselerinden ısırılmış götürürken birazcık olsun acıtmaz onları.” (Zarifoğlu, 2005: 76)

Küçük Şehzade masalında padişahın diğer kullara ve halkına duyduğu merhamet ve hoşgörü şu şekilde belirtilmiştir:

“-Öyle şehzadem öyle. Orası giriş kapısı. Şunu iyi bil ki o bir tek giriş kapısına mukabil kırk bin tane çıkış kapısı var. Ama hiç biri saray içine açılmaz. Hepsi dışarıya, kullaradır.

-Yaa? Demek böyle.

-Evet Şehzadem. O kırk bin kapıyı sana bir bir sayayım ister misin?

-Her biri bir başka şey için midir?

-Elbette.

-Bir tanesini söyle hele.

-Ülkenin her neresinde olursa olsun, bir çocuk yetim kalsa, onu anında tespit edip maaşa bağlamakla görevli memurlara yolluk kapısı.” (Zarifoğlu, 2005: 45)

Yazarın *Motorlu Kuş* adlı masalında yer alan *Çin Çin Yılcıklar* masalında ve *Katıraslan* masalında yer alan hoşgörü ve merhamet kavramları sırasıyla şu şekildedir: “-Ne kadar da seviyorum keratayı, nasıl da güzel, yakışıklı olacak. Benden bir şey isteyince ille yapmak istiyorum. Hiç kırılır mı böyle bir yavru.” (Zarifoğlu, 2006: 83), “-Güzel konuştun sevgili dostum. Her zamanki gibi güzel konuştun. O halde yol hazırlıklarını herkes kendisi yapsın. Fakat yola koyulduğumuz andan itibaren, bütün işleri sıraya koyalım, nöbetleşe yapalım.” (Zarifoğlu, 2006: 8)

Yürekdede ile Padişah adlı masalda da kavramın örnekleri aşağıdaki alıntılarda verilmiştir: “Bazı insanların hayvandan bile aşağı olması mümkün, eğer kalbinden merhametin zerresi kalkmışsa.” (Zarifoğlu, 2005: 77)

“Acaba nedir merhamet? Onu daha birçok misalle anlatabilir yazar. Evet, ancak misallerle anlatılabilir. Ama doğrudan doğruya merhamet hakkında bir şey demek kolay değil.

Çünkü o Allah’ın vasıflarından biri. Merhamet rahmani bir olgu.

-Yalnız insanlarda değil hayvanlarda da yaşayan bir duygu. En yırtıcı hayvanlar bile, eşleri, çocukları ve yakınları için hiç eksilmeden taşırlar onu.” (Zarifoğlu, 2005: 77)

3. 9. ALÇAKGÖNÜLLÜLÜK

Ele alınan masalarda bu kavram bireyler arası iletişimde önemli yer tutmakta ve kibir, gurur, büyüklenme kavramlarının karşıtı olarak karşımıza çıkar. Diğer kavramlarda olduğu gibi doğrudan alçakgönüllülük kavramını açıklayıp salt bilgi vermek yerine kahramanların davranışları, tavır ve tutumları üzerinden okura aktarmaktadır. *Yürekdede ile Padişah* adlı masalında alçakgönüllülük kavramının yer aldığı alıntılar aşağıda verilmiştir:

“Yürekdede bakmış hep bu başlarındaki zat konuşur ötekiler edepli edepli oturur.

- Bu yiğitlerin başı, başkanı sen misin oğul?

Gülmüş adam.

-Bunların her biri değerli arkadaşlarımdır. Başkan bilirse beni başkanları sayılıyorum ama derlerse ki köleleriyim o zaman da köleleri olurum onların.” (Zarifoğlu, 2005: 33)

“-Allah padişahımızdan razı olsun. Pekâlâ, evlatlarım, haydi yolunuzdan kalmayın. Dua edin. Geri arkanızı unutmayın. İnşallah yine gelin, misafirimiz olun. Hakkınızı da helal edin. Belki sizleri hoş tutamadık, bir kusur ettik. Yaşımız ileri. Bakarsın tekrar karşılaşmak da nasip olmaz, hakkınızı helal edin.” (Zarifoğlu, 2005: 49)

3. 10. DUYARLILIK (HASSASİYET)

Duyarlılık kavramı çocuğun çevresine, çevresindeki insanlara, yaşanan olaylara ve diğer canlılara karşı duyduğu hassasiyet olarak ele alınmıştır. Zarifoğlu'nun hayatında en duyarlı olduğu şey çocuklardır. Eserlerinde onun tek kaygısı çocuğun dünyasına girebilmek ve onların gönüllerinde yeni pencereler açabilmektir. Onun gerek kendi çocuklarına gerekse hitap ettiği çocuk okur kitlesine karşı duyduğu hassasiyet çoğu zaman eserlerine de yansımıştır. Yazarın *Motorlu Kuş* adlı kitabında yer alan *Çın Çın Yılandıklar* adlı masalında bu kavramın örneğini görmekteyiz: “Öyle ısrar ettim ki anneme bana ayıp. Olmaz deyince olmaz işte, ama ben ne yaptım, tuttum ısrar üzerine ısrar ettim. Şimdi desem ki, 'anne, affet beni, bir daha üzmeyeceğim seni', amma da sevinir ha...” (Zarifoğlu, 2006: 83)

3. 11. SORUMLULUK

İnsanlar hayatta taşıdıkları rollere göre bazen bir bazen birden çok kimseye karşı sorumludurlar. Yazarın masallarında ele aldığı sorumluluk kavramlarına baktığımızda da bu durumun örneklerini görmekteyiz. Öyle ki kimi zaman insanın kendi vicdanına karşı sorumluluğu ile kimi zaman da her insanın ve yaratılmış varlığın Yaratana karşı olan sorumluluğuna dikkat çekildiğini görmekteyiz. *Yürekdede ile Padişah* adlı masalda bu kavramın örneğini görmekteyiz:

“Peki ya sahipleri...Hani o zamanlar oğullara, kızlara, kızanlara hep düşününe düşününe, ölçe tarta, incelikle verilirmiş isimler.
Demezlermiş hiç çocuklarına gök, kaya, taş, çiçek miçek. Ya?
İlle de büyük, güzel büyüklerin isimlerini arayıp bulup verirlermiş ki onlar da onlar gibi dine, Peygambere sadık olsunlar, İslam'a hizmet etsinler.” (Zarifoğlu, 2005: 43)

Bazen de sorumluluk duygusu padişahın ya da kralın halkına karşı duyduğu sorumluluk olarak işlenmiştir. Sırasıyla *Yürekdede ile Padişah*, *Küçük Şehzade ve Motorlu Kuş* adlı masallardaki sorumluluk kavramının ele alındığı bölümlere yer verilmiştir.

“Hele iyi bir padişah olmak büsbütün kolay değil. Çünkü bütün ülke o padişahın sorulur. Köydeki şehirdeki bütün insanlar, bütün hayvanlar, hatta ağaçlar, kırlar, ormanlar, Allah'ın padişaha bir emanetidir. Onlara iyi bakmazsa öte dünyada, -Söyle bakalım, emanetlerimize nasıl muamele ettin diye sorulur.” (Zarifoğlu, 2005: 57-58)

“Devlet görevleri, o işi en iyi yapabilecek kimseye veriliyordu. Ve padişah bütün bunları yaparken bir an olsun Allah'ı hatırlıyordu ve 'İnsanlar

yaptıklarından sorulacaktır. Bense bütün insanlardan sorulacağım. Çok dikkat etmeliyim, Allah'a karşı mahcup olmamalıyım ' diyordu." (Zarifoğlu, 2005: 60)

" Dağdaki böcekler,kuşlar,yılanlar bile sorulur benden.Varşa içlerinde bir aç,varşa bir belada olan,muhakkak oturmuş beni bekler.Ondan da haberli olmalıyım. Eğer yoksa böylelerinden haberim, neye yarar benim krallığım." (Zarifoğlu, 2006: 44)

"-Şimdi sizin onayınızı almak istiyorum. İster sizin sayın prenses hazretleri, isterse veliaht oğlunuzun, ikinizden birinin bir tek kelimesi yeterli. Acaba krallığa dönüp, idareyi elime almaya ehil sayılır mıyım? Yoksa kendi halinde, alçak gönüllü bir aslan olarak mı kalayım?" (Zarifoğlu, 2006: 52)

3. 12. DÜRÜSTLÜK, GÜVENİRLİK

Dürüstlük ve güvenilirlik kavramlarını; kimseye kötü niyet beslememe, en zor zamanlarda bile dürüstlükten vazgeçmeme, kişisel çıkarlar için dürüstlüğü elden bırakmama vb. durumlarda kullanıldığını görmekteyiz.

Masalın bu alıntısında Yürekdede'ye gelen padişah ve vezirlerinin haramda gözü olmayan, namahremi gözeten kişiler olmasıyla güvenilir bir karakter çizmiştir Zarifoğlu. Karakterlerin davranışları üzerinden verilen bu kavramın hayatta uygulama alanı geniştir. Kendini kahramanın yerine koyarak okuyan çocuk da kendi çevresiyle iletişimde dürüst ve güvenilir olmaya özen gösterecektir. "-Hangi tedbir Yürekdede? -Tümünüz de çadıra sırtınızı dönüp oturdunuz, yani şöyle düşündünüz ki bir namahrem varsa gözümüz istemeden de olsa ilişir. Günah olur. Eh bundan daha ince tedbir olur mu?" (Zarifoğlu, 2005: 34)

Makam, mevki insanlar için önemli değerlerdir. Ancak paha biçilmez derece değil. Bu ince sınırı fark ettirmek ve makam, mevkinin gelip geçici olduğunu vurgulamak önemlidir.

"Ülkenin Padişahı Sultan Ahmet, sevilen sayılan bir padişahı. Bir sultan, Allah'ın ipine sarılıyor ve adaletle iş tutuyorsa ondan korksun suçlular, hainler. Ama iyiler güven içersinde yaşasınlar. İşte Sultan Ahmet'in padişahlık ettiği ülkede en kıyı bucaktaki insanlar bile canlarından ve mallarından emindiler." (Zarifoğlu, 2005: 73)

Kuşların Dili adlı masalından yapılan aşağıdaki alıntıda da makam ve mevki uğruna insani değerlerden vazgeçilmeyip demokratik bir yönleme başvurularak bireylerin birbirlerine güven duyguları öne çıkarılarak bir tercih yapılması söz

konusudur. Seçimin dürüst olarak yapılacağı ve kura da kim çıkarsa ona güvenileceği kavramı ince bir sanatla işlenmiştir.

“-Kendimize bu yolda bir kılavuz seçelim. Bir telaştır başladı. Her biri bir fikir ortaya attı. Sonunda kılavuz olacak kuşu, kura ile seçmeye karar verdiler.
-Kura kime düşerse ulu odur. Biz küçük kuşlara o başbuğ olur dediler.” (Zarifoğlu, 2006: 35)

3. 13. YARDIMSEVERLİK, PAYLAŞMA

Cahit Zarifoğlu'nun hemen her masalında yer alan yardımseverlik ve paylaşma kavramı derin bir şekilde ele alınmıştır. Sadece yardıma karşılık olarak yapılan bir yardım değil, iyiye de kötüye de her koşulda yardım etmeyi öneren bir yaklaşım söz konusudur. Paylaşma kavramıyla ise; insanın sahip olduğu az ya da çok herhangi bir şeyin ihtiyaç sahibi ile muhtaç olan kimselerle paylaşma anlatılmaktadır. *Yürekdede ile Padişah* adlı masalda yer alan bu kavramın örnekleri aşağıdaki alıntıda gösterilmiştir:

“-Kaça bu sevimli, cana yakın devecik?
-Bir sevgiye, bir güzel söze verdim gitti demiş sahibi.
-O da ne demek, demeye kalmamış, adam deveciğin yularını Yürekdede'nin eline sıkıştırdığı gibi oradan uzaklaşmaya başlamış.
-Aman mirim diye Yürekdede hemen arkasından seslenmiş, koşup kolundan yakalamış, aman mirim demiş, ne yapıyorsun, ben kaça diye sordum, bir hata mı ettim, ne ettim ki elime yularını tutuşturup kaçyorsun.
-Dede demiş adam, söyledim ya fiyatı bir sevgi, bir güzel söz.
-Eh demiş Yürek Hasan, inşallah onu incitmeyiz, hoş tutarız, ancak hele söyle bakalım kaç lira borcum, hem sonra bakalım alabilecek miyim, o kadar para çıkacak mı üzerimde?
-Çıkar çıkar, çıktı bile demiş adam.
-Hele söyle kaça.
-Baba, demiş adam yine:
-Bir sevgiyle, bir çift güzel söze.
-Oğul, demiş dede. Görüyorsun yaşım ileri, dizlerimde derman az, eğleme beni.
-Eğlediğim yok. Madem ille de bir şey ödemek istersin, o halde, o halde, o halde.. Adam bir rakam söylemek için uğraşıp duruyormuş, ama yine de söyleyemiyormuş. Yürekdede de merakla bekliyormuş. Nihayet:
-En iyisi demiş adam. Sen bunu benim hediyem olarak al götür. İnşallah hayrını görürsün.
-Olmaz demiş Yürekdede. Param var.
-Kaç liran var?
-İşte, demiş ve küçük bir bakır lira göstermiş.
-Ooo, demiş adam. Bu çok, buna bunun gibi iki deve verirler.
-Benimle eğleniyorsun, demiş Yürekdede. Sen de bilirsin ki buna ancak bir küçük eşekçik verirler, hatta vermezler bile.
-Ya, demiş adam. Demek memlekette pahalılık almış yürümüş de benim haberim yok. Her neyse ver o bakır lirayı al deveciği, demiş adam.

Başlamışlar el sıkışmaya.
Birbirlerinin elini tutup ha babam sallıyorlarmış.
Biri aldım diyormuş; biri de verdim...
-Duyan duymayan kalmasın. Herkes şahit olsun. Ben bir bakır liraya verdim deveyi,
ben de bir bakır liraya aldım deveciği.” (Zarifoğlu, 2005: 17)

Masalın alıntı yapılan bu kısmından da anlaşılacağı gibi; yardımseverlik insanların içinden gelen bir duygu olarak karşımıza çıkmakta. Yapılan yardımın karşılığı asla beklenmemekte. Günümüz şartları düşünüldüğünde bu tarz yardımlar sadece masalarda kalmış gibi görünse de Zarifoğlu gibi insani değerlerle kuşatılmış yazarların eserleriyle yeniden hatırlamaktayız. “-Rahat oturun, rahat edin. Farz edin ki her yan sizin mülkünüzdür. Sonra ananız olsun yaşlı bir hatunum vardır. Sizi evladı gibi bilir. Onun için namahremlik kalmamıştır. Rahat edin, serbest oturun.” (Zarifoğlu, 2005: 34), “Onlar da serbestçe oturmuşlar. -Size bir soğuk ayran getireyim. Sonra da kalın misafirimiz olun. Yemeği bizimle yiyin. Biz de size dua eder, teşekkür ederiz.” (Zarifoğlu, 2005: 34), “ -Hanım dedi gelenler aç mı aç. Zavallılar hem susamışlar hem de acıkmışlar. İlk susuzluklarını bir giderelim. Kırbaylan soğuk su getirdiğimiz amma da isabet olmuş. Hemen götüreyim.” (Zarifoğlu, 2005: 35)

“-Bir kazan bulgur pilavı pişirip ne kadar yağımız varsa kızdırıp dökeceğiz üzerine. Sonra da iri taslarla soğuk ayran genişçe sahanımızda tepeleme yoğurt taş gibi dün çaldımdı, öyle bir tutmuş ki sorma. Biraz da ekmeğimiz var. Vakit olsa da o kadar daha yapsam.” (Zarifoğlu, 2005: 37)

“-Güzel hanımım dedi, sadece Allah’tan dileyince, O, bol bol verir. Ancak bu kadar yük, böyle bir servet üzerimizdeyken uyursak bil ki başımız belada. Uyumak var, uyanamamak var. Sonra Allah bize sorar ne ettiniz diye. Onun için hemen şehre iniyorum. Fakir fukarayı toplayıp getireyim. Hepsini üleştirelim yoka yoksula da üzerimizde kalmasın.” (Zarifoğlu, 2005: 72)

Yardımseverlik ve paylaşma kavramının toplumsal birlik ve beraberliği sağladığı ve toplum yararının bireysel çıkarlardan önce gelmesi gerektiğinin önemi *Küçük Şehzade ve Motorlu Kuş* masallarında işlenmiştir.

“-Padişahım, Şeyh Efendi bunlarla bir vakıf kurmuş.
-Ya!
-Sizin hediyelerin tümünü bu vakfa bağışlamış. Dün hemen Şeyhin evinin yanındaki büyük arazi vakıf adına satın alınmış.
Padişah merakla,
-Ne yapacaklarmış bu araziyi?

-Padişahım, bu arazi üzerine büyük bir tekke inşa edilmesi kararlaştırılmış.
-Peki, Şeyh Abdülkadir götürdüğümüz hediyelerden kendisine hiçbir şey ayırmamış mı?
-Padişahım, kendisine toplu iğne bile ayırmamış.” (Zarifoğlu, 2005: 70)

“Bütün Kocabağ halkı şu anda ekmek başında. Ortadaki çorba kabına evin bütün elleri bir bir uzanıyor. Kimi evlerde misafir var. Onlar titizlikle ağırlandı, onlara serin yataklar serildi, odalarının önüne ihtiyaçları için ıbrıklarla su kondu ve sabahın ezanıyla birlikte namaza kaldırıldılar.” (Zarifoğlu, 2005: 30)

Bu kavramın *Motorlu Kuş* kitabında yer alan *Dünyanın En Vahşi Hayvanı ve Tilki ile Aslan* adlı masalarda da ifade edildiğini görmekteyiz:

“Baba onların da şaşırıldığını, ama yazıyı okuyamadıklarını görünce güzel bir İngilizce ile onlara tercüme etti yazıyı.
Turistler katıla katıla güldüler. Hepsi de,
-Orrayt orrayt diyor ve başlarını sallıyorlardı evet anlamında.” (Zarifoğlu, 2006: 26)

“Yolculuğun çoğu yerlerinde yorgunluktan adım atamaz hale gelen asistanı tilkiyi de kendi taşıyor.” (Zarifoğlu, 2006: 45)

“-Sevgili dostum, bir iş bölümü yapmamız mı daha iyi, yoksa her işi sırayla içimizden birinin yapması mı?
-Efendim, diye hitap etti ona tilki, çeşitli özelliklerimizi göz önüne alarak iş bölümü yapmamız daha uygun görünüyor. Ancak böylece korkarım işlerin ağırlı zatiâlinizin sırtına biner. Hafifleri bana kalır. Eğer uygun görürseniz efendim, hangi iş olursa onu sırayla yapalım.” (Zarifoğlu, 2006: 7)

“Tilki aceleyle eşyalarını karıştırdı, bir torba şeker buldu, irice bir kaşığı şekerle doldurdu, süte attı, karıştırdı ve piposunu tüttürmekte olan aslana getirdi. ” (Zarifoğlu, 2006: 31)

3. 14. KANAATKÂRLIK (SAHİP OLDUKLARIYLA YETİNME)

Kanaatkârlık kavramı çocuk okurlar için oldukça soyut bir kavramdır. Onlardaki bu kavramın içini doldurmak ve onlara kavramı benimsetmek, bu kavramı gündelik hayata aktarmak adına örneklere Cahit Zarifoğlu'nun hemen her masalında rastlamak mümkün.

Genel anlamda kanaatkârlık kavramını, elinde olanın değerini bilme, hırs duygusu ile daha çoğuna sahip olmak istemenin yanı sıra sahip olduklarıyla yetinme şeklinde yorumlayan yazar bu duyguyu masal kahramanlarının tavır ve davranışları üzerinden ortaya koymaktadır. Ayrıca bu davranışlar sadece masal âleminde ortaya çıkabilecek türde olmayıp çocukların hayatlarında uygulama şansı olabilecek

tarzdadır. Bu da masaldan kazanılan kavramın hayata geçirilmesi açısından önemli yer tutmaktadır.

Özellikle yazarın *Yürekdede ile Padişah* adlı eserinde daha baskın olarak karşımıza çıkan bu kavram gerek *Yürekdede* ve *Ayşe Nine*'nin birbirlerine olan diyaloglarında, gerekse onların hayata bakış açılarında karşımıza çıkmaktadır. “Yaş yirmi otuz, kırk elli, altmış yetmiş derken gelmiş seksene. Hep aynı hayat. Hep aynı göç. Fakat ne bıkkınlık doğmuş içlerinde, ne bir değişiklik olmuş dünyaya bakışlarında.” (Zarifoglu, 2005: 8)

“Derken bir gün ahıra girmişler ki eşekçiğin nalları havada.
Hani ayıp olmasa, nalları dikmiş diyeceğiz.
Yürekdede'yle karısı üzülmüş yakınmış ama:
-Takdir-i İlahi deyip teselli bulmuşlar. Elbet demişler gerekse bize bir yük taşıyan, Allah bir tane daha kısmet eder.” (Zarifoglu, 2005: 16)

“Orada bir de bakmış ki kimsenin dönüp bakmadığı bir küçük deve, boynunu bükmüş alıcısını bekler. Bu deveciği satmak isteyen sahibi her gün at pazarına getirir, satamaz geri götürürmüş. Satamadıkça da, elbet bunda da bir hayır vardır, elbet kısmetlisi çıkacak der, hiç üzülmez, yemini güzel güzel koyarmış önüne.”(Zarifoglu, 2005: 16), “-Onca ihtiyaç sahipleri dururken bizim padişahı meşgul etmemiz doğru mu?” (Zarifoglu, 2005: 50)

“-Ne kadar da çok ihtiyaç sahipleri. Bunlarını herhalde tümü fakir mi fakir, dertli mi dertli. Hamd olsun her şeyimiz var, Allah'a şükür bize her şeyi bol bol vermiş, yoksa herhalde ben de böyle gelir, bu kapılarda himmet dilenirdim.
Derken padişahın gözleri taa uzaktan kendisine, takılmasın mı? Öyle bir utanmış ki hemen başını öne indirmiş.
-Eh, demiş, göz göze geldik, bir kez. Bu da yeter bize Allah'a şükür, bize böyle güzel, böyle adil bir padişah vermiş, gayrı gam yemem, iyi ki geldim de gördüm. Şimdi bir daha göz göze gelmeden şuradan yavaş yavaş çekileyim, kaybolayım. Alacağımızı aldık. Bu kadarı bize yeter.” (Zarifoglu, 2005: 60)

Zarifoglu'nun sırasıyla *Motorlu Kuş* kitabındaki masallarda ve *Ağaçkakanlar* adlı masalında da kanaatkâr ve tutumlu olmanın önemi vurgulanmıştır: “-Evet, doğru, vahşi, alçakça, ama gerçek, biz aslanlar ihtiyaçlarımız kadar öldürür, yeriz ve asla kan kokusu alıp canavarlaşan kurtlar gibi boğup boğup atmayız koyunları, insanları...” (Zarifoglu, 2006: 48)

“-Bir ağaçkakan ailesi varmış ama nasıl bir aile, diye sürdürdüm. Anne baba mı sadece? Evet, hepsi bu. Yuvalarında keder içinde oturur, çok acımadıkça yerlerinden kımıldamazlarmış.” (Zarifoglu, 2006: 10)

“Nimetler sonsuzdur. Fakat onlarda herkesin hakkı var. Bütün diğerk kuşların ve hayvanların ve insanların da hakkı var. Ye, ama ihtiyacın kadar. Bir lokma badem için bin badem kırma. Ağaçları üzme, hırpalama.” (Zarifoğlu, 2006: 31)

3. 15. DOĞA SEVGİSİ

Cahit Zarifoğlu'nun masallarında doğa önemli bir yer tutar. Masallarının genelinde mekân olarak tabiatı seçen yazar, masal kahramanlarını da doğa sevgisi ile donatmıştır. Tasvir ve betimlemeleri o denli güçlüdür ki okuru hiç köy görmeyen şehir çocukları bile olsa onları bir an köy hayatının, tabiatın içine çekmeyi başarır. Yazarın bu başarısını sırasıyla *Yürekdede ile Padişah ve Serçekuş* adlı masallarında görmekteyiz. “ Köye öyle bir gelmeye başlamış ki yaylanın kokusu, bu yıl yaylaya ilk kez gidecek olan yeni doğmuş bebeler bile başlarını o yönden başkasına çevirmiyor.” (Zarifoğlu, 2005: 8), “ Toprağa basmaya korka korka, otları ezmekten çekinerek epey gezip gördükten, yakın bir pınar bulup sularını tazeledikten sonra epeyce ince fikirlere dalıp çıktıktan sonra dönüp dolaşıp kıl çadırlarının yanına geldiler.” (Zarifoğlu, 2005: 30)

“Gelinciklerin kıpkırmızı yaprakları üzerinde buzlanmış çiğ taneleri var. Her şey hafifçe ıslak. Sanki saydam bir branda pırıltılar içersinde alabildiğine uzanıyor. Bu ince örtünün altından gelinciklerin yaprakları kırmızı, ortalarında siyah püskülleri.” (Zarifoğlu, 2005: 5)

“Peş peşe gelincik tarlaları, fundalıklar, küçük korular, meyve ağaçlarıyla dolu bağlar ve tarlalar, civarındaki birkaç köyün yanlarına kadar sokularak ve yeryüzünü doldurarak kuzeydeki büyük gölün kıyıları boyunca uzayıp gidiyor. Sis kümeleri, yer yer toprağa değecek kadar alçalmış bulut kümeciklerini andırıyor. Bugün tabiat ne kadar güzel. Kuşkusuz her gün böyle bu. Ama güzelliği görmek her zaman mümkün değil. Bakmasını bilmek gerek.” (Zarifoğlu, 2005: 6)

Motorlu Kuş adlı masasında da yine aynı şekilde doğa sevgisinin önemine dikkat çeken Zarifoğlu'nun başarılı tasvirlerine rastlanılmaktadır.

“ En ufak esinti yok.
Ağaçlar, dallar, yapraklar durgun, kımıltısız.
Çiçekler ilkbahar güneşinin tatlı sıcağını yapraklarıyla emiyorlar.
Hafifçe solmuşlar ve içlerinden gelen sesleri dinliyor gibi başlarını eğmişler. Söğüt dalları serçelerin tatlı ağırlıkları altında, onların konup kakmalarıyla yaylanıyor.” (Zarifoğlu, 2006: 29)

“Ekinler ufak ufak başlarını çıkarıyor. Kırmızı toprağın girintileri arasında bu yeşilbaşlar, toprağın altına gömülmüş küçük alıcıların, dinleme cihazlarının antenleri gibi.” (Zarifoglu, 2006: 30)

“Sögütler, su kenarındaki minicik kumsallar, onların üstünde daha da minik kurbağalar, tombik tepeler, tombul koyunlar ve çok uzaklardan gelen kaval sesleri, öyle yumuşak öyle gürültüsüz yapıyor ki görünenleri.” (Zarifoglu, 2006: 31)

3. 16. HAYVAN SEVGİSİ

Bu masalların okuru ister köyde yaşayan çocuklar olsun ister şehirde büyümüş çocuklar olsun isterse yetişkinler olsun Zarifoglu'nun bu kavramı geliştirici olarak kahramanlarının gönlüne yerleştirdiği hayvan sevgisi, hayvanlara karşı duyulan merak ve ilgi, hayvanlara gösterilen merhamet duygusu, doğrudan verilecek hayvan sevgisinin önemi ile ilgili bilgilerden çok daha etkili, kalıcı ve başarılıdır. Yazar *Yürekdede ile Padişah* adlı masalın kahramanlarının tutumları üzerinden okura hayvan sevgisini benimsetmeyi amaçlamıştır. “-Can kuşum, şu devecik olmasa bu yıl yaylaya da çıkamazdık hani. -Doğru ya, doğru elbet. Onun hakkını nasıl ödeşeceğiz.” (Zarifoglu, 2005: 20), “Baktı ki o, bir küçük deve satın almış. Memeleri süt dolu bir devecik. Yolda binmeye kıyamamış. Yularından tutmuş getiriyor; nasıl sevinecek diye içten bir gülüşle Ayşe Nine'ye bakıyor.” (Zarifoglu, 2005: 72)

“Bunları böyle der demez Yürekdede gitmiş deveciğin yanına.

Ona şöyle bir bakmış. Sevgiyle, merhametle.

-Gel devecik, demiş, başından tutmuş.

Yüzünü okşaya okşaya şöyle uygun bir yere götürmüş onu.

Ağacın dibindekilerden biri konuşacak gibi olunca, herkes baştaki beye bakmış acaba ne yapacak diye.

Adam eliyle:

-Karışmayın, der gibi bir işaretle yetinmiş.

Devecik uysal uysal yanında yürüyormuş Yürekdede'nin.

Yürekdede:

-Devecik, diyordu. Pek de ısınmıştık sana. Ama senin de bizim de başımıza devlet kuşu kondu. Allah bize güzel misafirler yolladı. Onları ağırlamak boynumuza borç oldu.

Devecik boynunu eğdi, büktü, omzuyla:

-Anlaştık, der gibi sahibinin omzuna vurdu.

Yürekdede deveciğin başını çevirdi güney iline, Kâbe'ye.

Bıçağı şah damara çaldı merhametle.

Bismillah, Allahuekber!

Karıcığı da oracıkta beklemiş, devecik bıçağı görmesin diye gözlerini kapamış elleriyle.” (Zarifoglu, 2005: 40)

Zarifoglu masal kahramanlarını daha çok hayvanlardan seçmiştir. Hayvanların birbiri arasında olan ve hayvanlarla insanlar arasında kurulan iletişime dikkat çekmek isteyen yazar, okurda hayvan sevgisi kavramının yer etmesini amaçlamıştır. *Motorlu Kuş* adlı kitabındaki *Dünyanın En Vahşi Hayvanı ve Tilki ile Aslan* adlı masalları da bu amacı doğrultusundadır.

“-İşte yavrularım, diyordu baba,koca bir kafesin önünde. Şu gördüğünüz kaplan. Biliyor birçoklarımız. Müthiş yırtıcı bir hayvan.
-İşte diğer bir kafes, başka bir yırtıcı. Sırtlan bu.
-Şu ise, bakın şu tarafa doğru, hah, işte bu da ormanlar kralı aslan. Bakmayın öyle uslu uslu duruşuna, bizden saklanmak ister gibi kayanın arkasına gitmesine, ne korkunçtur o...
-Aslanlar bir kaç metre yüksekliğindeki bahçe duvarlarını, enselerinden ısırarak elli-altmış kilo ağırlığındaki koçlarla birlikte aşabilirler.
-Ooo, işte kobralar, çingiraklı yılanlar, boz yılanlar. Nasıl sokarlar bunlar biliyor musunuz? Allah korusun, şurada zehirlese, üç adım öteye ulaşamaz insan..
-Şunlar da vahşi mi vahşi, yırtıcı mı yırtıcı başka hayvanlar.” (Zarifoglu, 2006: 22)

“ Burhanettin,
-Aaa anne şuna bak harika..
-Ah ne de sevimli, yalnız yavrum asıl aslana bak sen. Gözlerinin güzelliğine. Hadi çıkıp konuşalım onlarla.” (Zarifoglu, 2006: 51), “Aslanın yanında o kadar küçük kalıyordu ki anne ile oğul güldüler, gülümsediler sevimlilikle.” (Zarifoglu, 2006: 52)

3. 17. YAŞAMAYI SEVME, YAŞAMA ZEVKİ

Hayat herkesin onu görebilme kapasitesine göre şekillenir. Herkesin yaşamı yorumlama ve hayatı algılama şekli farklıdır. Bazı insanlar hayata hep pozitif bakmayı başarabilirler ve yaşamlarında çok büyük olumsuzluklar dışında hemen her anlarında tebessüm etmeyi unutmazlar. Ancak bazı insanlar da vardır ki hayatı hep olumsuz düşüncelerle yorumlarlar ve hem kendilerine hem de çevrelerindeki insanlara hayatı zehir ederler.

Yaşamayı sevme, yaşama zevki kavramıyla ifade edilmek istenen de her ne durumda olunursa olunsun hayata olumlu bakabilmek, negatif düşüncelerden arınabilmektir. Bu yüzden ele alınan masallarda küçük sebeplerden de olsa yaşama sevincinin sağlanabileceğinin önemi üzerine dikkatler çekilmiştir. Bu düşünce doğrultusunda alıntı yapılan kısımlardan ilk örnek *Küçük Şehzade* adlı masaldan, diğer örnekler ise *Motorlu Kuş* adlı masaldan bölümlerdir.

“Üst kattaki odasının pencerelerine kadar uzanan ağaçlardan kokular ve serinlikler geliyordu. Kuşlar kaynaşıyordu dalların arasında. Fıskiyelerden havuza dökülen suların sesi, havuzun kenarında konuşan çocukların sesleri, bunlar havuza

düşmesinler diye arkalarından koşan ve bağırıp duran dadıların sesleri doluyordu odaya.” (Zarifoglu, 2005: 47)

“Ve işte gerçekten de öyle oluyordu. Minik gaga görünüyor, babayla ana sevinçli çılgınlıklarla kanat çırpıyor, patırtıya elalem koşarak geliyor ve her ikisini kutluyorlardı.” (Zarifoglu, 2006: 23)

“Fakat günleri, eski yuvalarımdakinden üç kat daha mutlu olmalarını gerektirecek bir intizam, güzellik ve acısızlıkla geçip gidiyordu. Her sabah sevinç çılgınlıkları atarak Şakir Amcanın cevizliğine dalıyor, kısmetlerini yiyor, civardaki pınarlardan serin sular içiyor ve yuvalarında faydalı işler yaparak günlerini geçiriyorlardı.” (Zarifoglu, 2006: 102)

3. 18. DUA

Zarifoglu'nun masallarında dua kavramı; Allah'a yöneliş, dilek ve istekleri O'na iletme yolu ve Allah'ın verdiği nimetlere karşı şükür ve minnet duygusunun iletilmesi şeklinde yer almakta. Hayatın hemen her anında kahramanlara yaptırılan dualar, çocuğun hayatında olumlu örnek olarak yer etmesini sağlıyor.

Burada adı geçen masalarda çocuğun okuduğu olay ve durumların işaret ettiği kavramlar onun hayatına yerleşecek birer yetilerdir. Bu açıdan dua kavramının geliştirilmesinin önemi üzerinde durularak masal kahramanları üzerinden okura yansıtılmıştır. Böylece dua kavramını çocuğun gündelik yaşamında etkin şekilde kullanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda özellikle *Yürekdede ile Padişah* adlı eserdeki kahramanlar sembol olarak kullanılmıştır. Aşağıdaki alıntılar bu kavramın işlendiği kısımlardır: “-Hatun, Allah senden razı olsun. Tuttuğunu altın etsin, hayretsin, sana öte dünyada güzel amellerini yoldaş etsin. Can yoldaşım, gül yanaklım.” (Zarifoglu, 2005: 12), “-Hakimi mutlak sensin. Mal senin, mülk senin, mana senin, ben günahkârı bağışla. Anamı babamı bağışla. Ayşe kadınımı bağışla. Hakim-i mutlak sensin. Mal senin, mülk senin, mana senin.” (Zarifoglu, 2005: 14)

“-Hey İlahi dedi Yürekdede,dağların başka, sehillerin başka. Güneşi alıp götürüyorsun, karanlığı çekip getiriyorsun. Göğü yıldızlarınla donatıyorsun. Dünya şu dağların yükünü kaldırıp götürüyor da, bir kul bir günah işleyen olsa, arş-ı azam titriyor, senin gazabın geçinceye kadar melekler korkudan ölüyor. Ey Yüce Rabbim, yarattığın bin bir böcek hakkı için, yarattığın bin bir koku hakkı için sen beni bağışla, beni benim amellerimle tartma, bin yıl ömür versen, bin yıl senden gayrısını düşünmeden ibadet etsem verdiğin bir tek göz nurunun, bakıp alemi görebilmenin, şükürünü eda etmiş olamam. Sen beni bağışlamazsan ben ne yaparım. Sen hiç kimseye

muhtaç değilsin ama biz hepimiz sana muhtacız. Sen olmasaydın ne yapardık? ”
(Zarifoğlu, 2005: 21)

“ Padişah başlamış duaya:

-Elhamdülillah!Rabbilalemin. Vesselatü vessealmü ala seyyidina Muhammedin ve ala alihi ve sahbihi ecmain.

Elhamdülillah, Et’amina ve sekana ve ce’alena minel müslimin. Et’amenüllilahi teala min te’amil cenneh ve min şerabül kevser ve zevvicna min huriyin. Velhamdülillahi rabbülalemin,birhürmetike sırrı suretil fatiha.”(Zarifoğlu, 2005: 46)

“ Vedalaşmışlar.

-Hakkını helal et, gidip gelmemek var; gelip görmemek. Arkamdan dualar et.

-Allah yol açıklığı versin. Seni kurttan kuştan emin kılsın.” (Zarifoğlu, 2005: 58)

“Bir ara Yürekdede kulak kabartınca Padişahın duasını duymuş:

-Ya Rabbi, sen kerimsin, rahimsin, yüceler yücesisin. Bana rızık ver. Bana sıhhat ver.” (Zarifoğlu, 2005: 66), “Açtık ellerimizi. Yakacak odun diledik kalbimizle, dilimizle, cömertler cömerdi, kerem sahibi Rabbimizden.” (Zarifoğlu, 2005: 87)

Küçük Şehzade adlı masalında da dua kavramı şu şekilde ele alınmaktadır:

“Şeyh yemeğe başlanacağı zaman şöyle dedi:

-Hiç birimiz Allah’ın bu güzel nimetine layık değiliz ama, Allah cömerttir, lütuf ve kerem sahibidir, buyurun şükrederek yiyelim, Allah hiç birimizi nimetine küfredenlerden eylesin.” (Zarifoğlu, 2005: 94)

Kuşların Dili adlı masal dua kavramının sık geçtiği ve etkili örnekleriyle ele alındığı masaldır. Masalda bu kavramın yer aldığı kısımlar aşağıdaki gibidir.

“Ey alemlerin Rabbi, ben acizim, elimi tut, feryadıma yetiş.

Sen suçları bağışlarsın.

Bense senin kulun olmaya yakışmayan çok işler işledim. Benim özürlerimi ört.

Kötülüklerimi yüzüme vurma. Onlar geldi geçti, şimdi benim senin karşındaki aczime bak. Bak nasıl sana yalvarıyor, bağışlanmamı diliyorum.

Ben bilgisizlikle hatalar ettim, yanıldım. Dertli canıma acı. Beni bağışla.” (Zarifoğlu, 2006: 11)

“Allah’ım senin ihsanından kimse ümit kesmez.

Yarabbi, benim sana yalvarışlarımı bilirsin, duyarsın. Geceleri çektiğim üzüntüleri artık taşıyamaz oldum.

Elemin sınırları aştı. Bana neşe ver. Sevinç ver. Bana Müslümanlık nurundan lezzet ver.” (Zarifoğlu, 2006: 13)

“Ey bizi yaratan, besleyip yetiştiren. Bize nimetler veren Allah, ey kullara keremlerde bulunan.

Bütün alem halkının erliği, iyiliği, kerem ve lütfu bir araya gelse, seninkinin yanında okyanuslardaki bir çiğ tanesi kadardır.

Senin lütfun keremin öğülemez, anlatılamaz. Bizim kirliliğimizi, utanmazlığımızı gösterme. Görme. Onları gözümüzün önüne getirip,yüzümüze vurma..” (Zarifoğlu, 2006: 96)

3. 19. ÖĞÜT

Buradaki öğüt kavramı ile ifade edilmek istenen ideolojik ya da eğitime kaygısı gütmeyen, masalda gerçekleşen olayların akışından çıkarılacak yön verici bilgilerdir. Yazar asla okura doğrudan öğüt vermez. Kahramanların diyaloglarında, olaylara tepkilerinde okuyucu öğüt olduğunu hisseder. Özellikle *Motorlu Kuş* adlı kitapta yer alan masalarda ebeveynlerin evlatlarına karşı duyduğu koruma ve onları bilgilendirme duygusu doğrultusunda öğüt kavramının ele alındığını görmekteyiz:

“-Dinle yavrum dedi anne kırlangıç, bu anlattıkların, yani sürat, insanlar için önemli olabilir, ama bizim için değil. Biz zaten hiç zaman öldürmeyiz. Her şey binlerce binlerce yıldır hepimiz için aynı hızla, aynı zamanda yapılır çatılır. Geriye bir şey kalmaz ki fazla zamana ihtiyacımız olsun.” (Zarifoğlu, 2006: 13)

“Yani önüne gelen herkes, içine bakar bakmaz kendini görüyormuş. Bu kadarla kalsa iyi. Yaa? Bir de aynanın üstüne yazı koymuşlar iri harflerle. İnsan aynada, demir parmaklıkların arasında kendini görür görmez, gözleri bu yazıya ilişiyor ve hemen okuyormuş:

İŞTE ŞİMDİ DE DÜNYANIN EN YIRTICI HAYVANINI İZLİYORSUNUZ.

-Babacığım ne demek bu.

-Şu demek ki evlatlarım dünya yüzünde, insandan daha zalim, daha öldürücü, daha vahşi başka bir mahlûk yoktur.” (Zarifoğlu, 2006: 24)

“-Peki, ne yapmalıyım?

-Şunu. Demin size gösterdiğim kartallar bana bir fikir ilham etti: Seyahat.

Bırakacaksınız tahtınızı en güvenilir bir adaminize ve elbet diyeceksiniz ki ona, otur şu posta ve sakın ben gelinceye kadar bir yere ayrılma, ayrılırsan kaptırırız postu, oysa maksadınız başka, yerinize bıraktığımız, güvendiğiniz adaminiz ortalarda dolaşır, kasları gidişir durursa siz gelince bakarsınız ki gerçekten oturmuş tahtınıza, sizi sokmaz bile yurdunuza..

Gözleri korkuyla büyüdü aslanın.

Tilki devam etti.

-Seyahate çıkacaksınız. Hem de en uzak illere. Yanınızda da ordunuz. Uzak ülkelere fethe gideceksiniz.” (Zarifoğlu, 2006: 42-43), “-Hayır dedim. Olmaz. Hadi sus da, kımıldamadan yat. Yoksa güneş az ısıtır. Eğer şimdiden güneşi gövdene iyice depo etmezsen, kışın uykuya yattığımızda donar ölürsün.” (Zarifoğlu, 2006: 83)

Yazarın *Ağaçkakanlar* adlı masasında da bu kavramın örneklerine rastlamaktayız:

“Cevizleri, fıstıkları ve bademleri hışımla kapıp kaçır gibi, hırsızlık yapar gibi değil, sevgiyle kopar, öp başına koy, merhametle del, şükürle ye, aç gözlü olma. Bahçeleri talan etme. Yoksa babalık hakkım ve ananın analık hakkı sana haram olur.” (Zarifoğlu, 2006: 31), “Nasıl duydumsa babamdan o da dedesinden, o da dedelerinden, aynen aktardığım öğütleri umarım ölene dek unutmaz, uygularsın.” (Zarifoğlu, 2006: 31)

“Böyle olmaz yavrum diye, anlayışla sert fakat şefkatle yaklaştı baba ona. Karnın doyduktan sonra bunları delmenin bir anlamı yok. Git yerde bulacağın odun parçalarını del ve cevizler ziyan olmasın.” (Zarifoglu, 2006: 49)

Kuşların Dili adlı eserdeki öğüt kavramı ile daha çok dünyanın geçici olduğuna dikkat çekilir. “Ana sermaye gittikten sonra onunla kazanılmış malın mülkün ne kıymeti var. Önemli olan o sermayeyi boşa harcamamaktır. Çünkü o bitince, dünya senin olsa bir şey ifade etmeyecek. Malda vefa yok ki. O senden önce seni bırakır.” (Zarifoglu, 2006: 50), “-Ey gafil, bu dünyanın kederi de sevinci de bir yel gibi geçip gider. Ömür bitince, sanki hiç yaşamamış gibi olursun. Geriye hiçbir şey kalmaz. Madem dünya durmuyor geçip gidiyor sen de ondan geç. Ona öyle bakıp durma.” (Zarifoglu, 2006: 50)

3. 20. AİLE BAĞI

Ailenin ne kadar önemli bir kavram olduğunu bilen ve kendi ailesine verdiği önem ve intizamda bunu ortaya koyan Zarifoglu eserlerinde de bu kavramı ince bir üslup ve sanatla ele almıştır. Anne – babaya duyulan saygı, kardeşler arası güven ve olumlu iletişim, anne-babaya itaat etme, bütün aile üyelerinin bir arada mutlu bir şekilde yaşaması, kardeşler arasında eşitliği gözetme vb. birçok noktada aile bağının ne denli önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Yazarın *Motorlu Kuş* adlı kitabında yer alan masallarda bu kavram şu şekilde ele alınmıştır:

“ Bu ne kadar tatlı manzara..

En büyük kızı bir sonrakinin paltosunu giydirmeye çalışıyor. Bir diğeri en küçüğün düğmelerini iliklemeye. Bir başkası ise yine en küçüğün ayakkabılarını giydirmiş, bağcıklarını bağlamakta.

Karman çorban olmuşlar.

Hangisi hangisinin eli ötekinin ayağı nerde belirsiz.

Tam dokuz tane çocuk.

Ooo, maşallah.

Fakat sorarsanız babaya bu kadarı da az.

-Aman diyorlarmış ona, bu kadar çok çocuğu doyurmak giydirmek büyütme zor.

Baba da demiş ki:

-Onlar daha dünyaya gelmeden Allah onların yiyeceklerini önceden yollar. Böyle de, esas önemlisi bunları yetiştirmek güzel güzel eğitmek. Dininden diyanetinden haberli kılmak. İşte bunun için işine gider işinden gelir. Artan bütün vakitlerini çocuklarına ayırmış bu baba..” (Zarifoglu, 2006: 19)

“-Anne dedi babam mı güzel sen mi?

-Hey seni gidi, diye annesi oracıktan eline bir şey geçirerek vuracak gibi havaya kaldırdı şakacıktan.

Burhanettin hiç istifini bozmadı. Böyle eğlenip gidecekti annesiyle.

-Bayılıyorum senin bu hallerine dedi annesine.
-Edepsiz dedi annesi, gülerek, sevgiyle...” (Zarifoglu, 2006: 32)

“Çingiraklı yılanlar ailesi mutlu günlerindeler. Küçük yavruları doğuyor bugün. Adını ne koyacaklar acaba?
Ana karayılanla baba karayılan uzun uzun düşündüler bunu. Sonunda bütün çingiraklı yılan ailesi Çın Yılan koydular yeni doğan yavrunun adını.” (Zarifoglu, 2006: 77)

Aile bağı kavramı yine aile üyeleri arasındaki iletişimin ön plana çıkarılması şeklinde *Ağaçkakanlar* adlı masalda şu şekilde işlenmiştir:

“-Yuvamızın neşesi olmadıktan sonra, diyordu baba ağaçkakan, cevizlikler de bademlikler de gözüme sevimli görünmüyorlar. Öylesine kederliyim ki, gidip gagamı bir kayanın yarığına sokup çıt diye kırabilirim. Hüzünlü uçuşlarla yükselir ve kendimi boşluğa bırakıp parçalayabilirim.” (Zarifoglu, 2006: 10)

“-Sen benim canımsın, ciğerimsin. Azıcık başın ağrısa uykularım kaçar. Rüzgâr kanatlarını incitse ciğerim yanar.
Hele düşsen, tenin çizilse, kanasan, göğsümü yolarım, harap olurum. Dilerim Allah senin acını bana göstermesin.” (Zarifoglu, 2006: 30), “Ağaçları geçip açıklık bir yerde, çimenlerin üstünde dans eder gibi daireler çizerek, inip kalkarak, konarak, gerek uçarken gerek konduklarında çocuklarıyla ve birbirleriyle tatlı tatlı mutlu konuşmalar, şakalar yaparak vakit geçirdiler.” (Zarifoglu, 2006: 88), “Hayat bir rüya gibi akıyordu artık önlerinde. Her gün mutluluk içinde gözlerini açıyor, daha uyanır uyanmaz, hep birlikte kaynağın başına gidiyor, yıkanıp temizleniyorlardı.” (Zarifoglu, 2006: 91)

Yürekdede ile Padişah adlı eserde de, bu kavram eşler arasındaki hoşgörü ve sadakat duyguları olarak karşımıza çıkmaktadır. “-Cennet yemeği gibi geldi bunlar bana. Senin elinle gelince, Allah’ın nimeti, verdiği rızık, öyle tatlı oluyor ki... Yediler, içtiler. Namazlarını kıldılar. Dualarını devşirdiler.” (Zarifoglu, 2005: 69)

3. 21. EĞİTİM –BİLGİ

Eğitim ve bilgi kavramıyla anlatılmak istenen; çocuğun eğitimi ile ilgili sorumluluklar, onların hayat mücadelesinde ihtiyaç duyacakları bilgiyi sağlamak şeklinde ifade edilebilir. Çocuk edebiyatının estetik yönü düşünüldüğünde bu kavramın edebiyatın temel amacına zıt düştüğü düşünülebilir.

Ancak burada kastedilen eğitim kavramı; okuru birebir eğitmek değildir. Ki zaten Zarifoglu sadece masallarında değil şiir, tiyatro ve roman türünde ortaya koyduğu yazınsal ürünlerin hiçbirinde okuru eğitmeyi amaç edinmemiştir. O daha

çok çocuğun iç dünyasını çözümleyebilmek, onun dünyasına girebilmek, hayata onun gibi bakıp, onun gibi yorumlayabilmek gayesini gütmüştür.

Çocuk edebiyatı eğitici olmalı diyenlere karşıdır Zarifoğlu. Onun felsefesine göre eğer ki çocuğun dünyasına girebilmeyi başarmışsanız onun kişiliğine istediğiniz özellikleri katabilirsiniz demektir. Bundan dolayıdır ki çocuk edebiyatı yazarlığı iki kat emek ve iki kat dikkat gerektiren bir alandır. Yazarın *Motorlu Kuş* adlı kitabında yer alan masallarında bu kavramın ele alınışı şu şekildedir:

“Baba dermiş ki:

-Onlar daha dünyaya gelmeden Allah onların yiyeceklerini, giyeceklerini önceden yollar. Böyle de, esas önemlisi bunları yetiştirmek, güzel güzel eğitmek. Dininden diyanetinden haberli kılmak.” (Zarifoğlu, 2006: 20)

“-Ne olacak canım. Yanımda emniyette olur. Alıp götürüyüm en yakın tarlanın kıyılarına kadar. Bir koşu gideriz. Orada çalışmaya gelen insanlar vardır. Biraz yaklaşır gösteririm bir tanesini. O da görmüş olur. Aslında göstermek de gerekli. Gün olur ben yokken, olura, biriyle karşılaşıverir, ne olduğunu da anlamaz.” (Zarifoğlu, 2006: 84)

“-Ama annem, babam, dedem, nenem hep korkunç derler onlar için. Bu yüzden de korkarım onlardan. İsimlerini bile duymaya tahammülüm yok. Dedim ya onları derime sürünüyor gibi hissediyorum. Eğer akşam üzeri falan isimleri anılırsa, o gece iyice uykum kaçıyor.

-Bir yanlışlık olmalı bunda.

-Nasıl?

-Nasıl olacak, hiç kötülüğünü görmediğin bir varlıktan nasıl böyle korkarsın daha öncekilerin sözlerine bakarak.

-Bilemem oğlum, ancak kanaatler böyle oluşuyor olmalı... Ne yapabiliriz ki..” (Zarifoğlu, 2006: 89)

Ağaçkakanlar adlı masalda da ebeveynlerin çocuklarını hayata hazırlama sürecince bu kavramın işlendiğini görmekteyiz.

“-Güzel ve kuvvetli bir yavru. Kavrayışlı. Cesur. Adaletli. Anasının ve benim göz nurumuz. Onu sistemli bir eğitimle ağaçkakanların en şerefli, erdemlisi olarak yetiştireceğim. Görenler beğenecek, görmeyenler ünüyle tanıyacak onu.” (Zarifoğlu, 2006: 39), “Ama ne de olsa bir çocuk bu. Eğitilmesi gerek. Ona bütün bildiklerini bir anda öğretebilmek için büyük bir istek duydu. Heyecan içindeydi.” (Zarifoğlu, 2006: 42), “Yuvaya bir iki ceviz taşıdılar ve anne ağaçkakanla baba ağaçkakan sırayla ve yorulmadan saatler boyu yavruya bir cevizin nasıl delineceğini gösterdiler. ” (Zarifoğlu, 2006: 47)

“-Bak çocuğum dedi ‘cevizleri yolmak’ dedin. Bir daha bu kelimeyi duymayayım. Biz cevizleri koparıyoruz. Hatta mümkünse rüzgârın yere düşürdüklerini tercih ederiz. Anladın mı yavrum, güzel evladım?

-Anladım babacığım. Cevizleri yolmayacağım, cevizleri koparacağım. Hatta yere düşmüş ceviz varsa, onları deleceğim, ağaçlardakileri koparmayacağım.” (Zarifoğlu, 2006: 88)

“-Hah tam ona göre, dedi baba ve aldı, onu da çağırdı. Ona bir cevizin nasıl bir kovuğa veya iki taşın arasına veya bir kaya yarığına sıkıştırılıp delineceğini gösterdi.
-Haydi dene bakalım, dedi.
-Böyle mi, dedi Upuy.
Tıpkı demin babasının gösterdiği gibi, pençeleriyle cevizi tutuyor ve gagasıyla muntazaman vuruyordu.” (Zarifoğlu, 2006: 89)

3. 22. ÖRNEK OLMA

Çocukların kendilerine model aradıklarının farkına varan yazar masallarında genelde hep olumlu ve iyi kahramanları ön plana çıkarmış olumsuz ve kötü kahramanları ise ikinci plana atmıştır. Yapılan kötü davranışların ve işlenen suçların mutlaka bir karşılığının olmasına da dikkat eden yazar, okura başta kendisinin sonra kahramanlarının birer model olduğunun bilincinde olduğunu göstermek istemiştir. *Motorlu Kuş ve Ağaçkakanlar* adlı masalarda bu kavramın işlendiği yerler sırasıyla şu şekildedir:

“Uzun tartışmalardan sonra başkan kararı şu şekilde açıkladı:
-Hemen bir cankurtaran çağırın...Ve bu olayı bir bültenle bütün kırlangıçlara duyurun.. Düşmesinler yabancıların tuzaklarına...” (Zarifoğlu, 2006: 17)

“-Evet dermiş, mutlaka bir çocuğumuz olmalı. Ne pahasına olursa olsun olmalı. Onu çok iyi yetiştireceğim. Yalnız kendi ağaçkakan ailemize değil, diğer ağaçkakan topluluklarına da büyük yararları dokunmalı, hepimiz için bir övünç kaynağı olmalı.” (Zarifoğlu, 2006: 33)

3. 23. TOPLU YAŞAMA

Tıpkı insanlar gibi hayvanlar da bir arada yaşama ihtiyacı duyarlar. Belli bir grup ya da topluluğun içinde yaşamlarını sürdürürler. İncelediğimiz bu masalarda da hayvanların yaşamları üzerinden okurların dikkati toplum hayatına, toplu yaşamının kurallarına, birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluklara çekilmektedir. Zarifoğlu *Serçekuş* adlı masasında bu kavramı şu şekilde ele almıştır:

“Birbirleriyle besleniyorlar, birbirlerini kovalıyor, birbirleriyle yan yana oturuyor, birbirleriyle yalnızlıklarını gideriyor ve birbirlerinden kuvvet alarak devam ediyorlar. İnsanlar da böyle değil mi?
Onlar da kimi birbirlerini görmeden duramaz, hasret gidermek için nice çöller aşar, kimi birbirlerinin kanını döker hatta içer. Et ve kemikten yapılmış bu mükemmel kutuların, yeryüzünde kimi böbürlenerek, kimi Yaradanın azametini hissedip korku ve umutla büzülerek yürüyüşleri, onların tepelerinde uçan kanatlılar için hiç de sır değil. Binlerce yıldan beri onları tanıyor ve izlemeye devam ediyorlar.” (Zarifoğlu, 2005: 17)

Yazarın *Motorlu Kuş* adlı eserinde yer alan masallarda bu kavramın vurgulandığı yerler ise şöyledir:

“-Dinle yavrum dedi anne kırlangıç, bu anlattıkların, yani sürat, insanlar için olabilir, ama bizim için değil. Biz zaten hiç zaman öldürmeyiz. Her şey binlerce binlerce yıldır hepimiz için aynı hızla, aynı zamanda yapılır çatılır. Geriye bir şey kalmaz ki fazla zamana ihtiyacımız olsun.

-Yine de anneciğim ben bunu kuşlar meclisine götürmek istiyorum.

-Peki demiş annesi, götür kuşlar meclisine. Ama korkarım onların vereceği karar senin aleyhine olsun...

Böylece küçük kırlangıç, yeni adıyla Kırılanmotor, meseleyi kuşlar meclisine götürmüş bir dilekçe ile. İşte o gün kuşlar meclisi toplanıp karar verecekti. Sebebi buymuş onca kalabalığın..

-Ne öneriyorsun bize diye sordu Kırlangıçların başkanı, toplanan milyonlarca kuşun önünde.

-Efendim, otokuşlarla bir anlaşma yapıp, bütün kırlangıçlara motor takılmasını öneriyorum.

Hararetle tartışmalardan sonra başkan kararı şöyle açıkladı:

-Kırılanmotorun motoru vücuduna sıkıca bağlanıp çıkarmaması için mühürlenecek. Hiç kimseye motor takılmayacak. Aradan altı ay geçecek. Tam altı ay sonra onu yine burada, bir kere daha izleyeceğiz. İşte o zaman bir rapor düzenleyecek ve buna esas kararımı vereceğiz. Acele işe şeytan bulaşır. Bakalım ne diyecek zaman denen öğretmen.Kırılanmotor da diğerleri de memnun kalmış bu karardan.” (Zarifoğlu, 2006: 13)

“Kırlangıçların mahallesinde acayip bir kalabalık var bugün. Kayaların, taşların, ağaçların başları tepeleme kuş dolu. Hepsi kırlangıç olsa iyi. Serçeler öyle bir sarmışlar ki etrafı, göz gözü görmüyor. Kartallar bile duymuşlar haberi. Taa tepelerde yatmışlar sürekli rüzgârların üzerine, biraz da erken çıkmışlar evden, saatlerden beri süzülüp duruyorlar.” (Zarifoğlu, 2006: 7)

“Yalnız yılanlar mı, yalnız karayılanlar mı, hayır o topraklardaki bütün hayvanlar alelacele nelerini alabilirlerse yanlarına, çoluk çocuklarını, hastalarını, yaralılarını toparlayıp uzaklaştılar.” (Zarifoğlu, 2006: 58), “Yorgun argın girişmişler karıncalar, köstebekler, minik serçeler, tarla fareleri, yılanlar, çıyanlar, akrepler, uç uç böcekleri, arılar, tavşanlar, civardaki taş ocaklarından beyaz mı beyaz mermerler taşımaya...” (Zarifoğlu, 2006: 58-59), “Milyarlarca hayvan gördü. Binlerce karısı, torunları, oğulları, kızları.. Milyarlarca karınca, arı, tavşanlar, akbabalar, kartallar.” (Zarifoğlu, 2006: 71)

3. 24. YEMİN

Yemin kavramı Zarifoğlu ‘nun masallarında çok belirgin ve sık görülmemekle beraber karşısındakini inandırmak veya verilen sözün ne denli kuvvetli olduğunu göstermesi açısından kullanıldığı yerler bulunmaktadır. Yazarın *Küçük Şehzade* ve *Yürekdede ile Padişah* adlı masallarındaki yemin kavramının yer aldığı kısımlar sırasıyla şu şekildedir:

“Bir yandan da kendi kendine,

-Şu kâğıt ve kamışlara, hokkaya kim olduğumu göstereceğim.

Ve azimle nohudi kâğıtların ortasına, kocaman harflerle kocaman bir Süleyman kelimesini istediği gibi güzel yazıncaya kadar gece gündüz çalışacağına kendi kendine söz vererek uğraşmaya devam etti.” (Zarifoğlu, 2005: 23)

“Doğru diyorsun doğru..

-Her biri başlı başına bir devletlûya benzer. Bunlar andolsun ki kıymetli misafir. Sanırım her biri başka ülkenin padişahı. Allah bize acıdı da yolladı bunları.” (Zarifoğlu, 2005: 37)

3. 25. ŞÜKÜR

Kanaatkârlık kavramını destekleyici bir kavram olarak karşımıza çıkan şükür kavramı da; Allah’ın verdiği nimetler karşısında, sıkıntılı durumdan kurtulma vb. durumlarda O’na duyulan minnet duygularının ifadesi olarak masallarda yer alır. *Yürekdede ile Padişah* adlı masalda sıkça karşımıza çıkan bu kavramın yer aldığı kısımlar şu şekildedir: “-Gözün aydın dedi Yürekdede karısına. -Gözümüz aydın dedi Ayşe Nine şükürler olsun misafir gönderene.” (Zarifoğlu, 2005: 31), “-Allah bize acıdı da misafirler yolladı diyordun, doğrusu ben de aklımdan bunları kuruyordum. Allah’a şükürler olsun misafirler geldi bize.” (Zarifoğlu, 2005: 36), “- Elhamdülillah, Allah bize misafirler gönderdi. Hamd olsun onları ağırladık. Önlerine de Allah’ın verdiği nimetleri koyduk.” (Zarifoğlu, 2005: 52), “-Arzettim padişahım, yüzünüzü görmek istedim, hamdolsun gördüm de murada erdim.” (Zarifoğlu, 2005: 64), “İyiyim Allah’a hamd ü senalar olsun. Seni gördüm de büsbütün iyi oldum, sevinç buldum. Bilmem ki Allah’a bu nimetlerinin şükrünü nasıl eda edeceğim.” (Zarifoğlu, 2005: 69)

3. 26. BAŞKA HAYATA ÖZLEM

Cahit Zarifoğlu masallarında modernleşmenin Batı’yı taklit etmek olarak algılanmasını kahramanlarının davranışları üzerinden eleştirmektedir. Batı’ya özenen ve onu taklit eden kahramanların sonunun büyük bir hüsrarla sonuçlanmasına da dikkat çeken yazar okurun bundan ders almasını beklemektedir. Bu durumu *Motorlu Kuş*’taki kahramanın yaşadığı hayattan memnun olmayıp kırlangıçların hayatına özenmesi, onlar gibi yaşamaya başlaması ancak kötü bir sona doğru sürüklenmesinde görmekteyiz.

“-Bize ‘oto kuş’ derler. Görüyorsun kanatlarımız var ama çok kısa. Biz asıl motorlarla donatılmışız. Onlarla uçarız. Sana da bir motor takacağız. O zaman göreceksin, nasıl yıldırım gibi uçacaksın, herkes sana hayran kalacak.

-Sahi mi demiş küçük kırlangıç.

-Elbette. Bakma sen bizim kanlı ağızlarımıza. İçimiz çok iyi bizim.

Böylece küçük kırlangıca da bir motor takmışlar. Önce mağarada bir tur attirmişler. Kanatlarına girmiş iki otokuş, bir güzel öğretmişler motoru nasıl kullanacağını. Bütün mesele sık sık, motorun üstündeki ‘ kuvvet levhası’na peş peşe gaga vurmakmış. İşte, gücü kuvveti yakıtı makıtı buymuş motorun.” (Zarifoğlu, 2006: 8)

Kimi zaman da bu özlem duygusu hayalini kurup bir türlü ulaşılmayan bir varlığa karşı ortaya çıkmaktadır. *Ağaçkakanlar* masalında bunun örneğini görmek mümkündür.

“Bir başka ağaçkakan ailesi, çocuklarıyla birlikte, kanatları birbirine sürünerek, neşeler saçarak cevizliğe gidiyorlardı. Anne ağaçkakan derin bir ah çekti. Soluğu bütün özlemine, bütün iniltilerini yutmak ister gibiydi.” (Zarifoğlu, 2006: 11)

“Daha ertesi gün, onlar yorgunlukla bitap yatarlarken, garip sesler duyarak yerlerinden sıçradılar. Yavru yuvada değildi.

Hemen yandaki ağaçlıktan geliyordu sesler.

Oraya doğru kanat vurdular. Gördüler ki yavru orada kendine bir yuva yapıyor.

Yalvarmaları bir sonuç vermedi. Ayrılmaya, tek başına yaşamaya karar vermişti. El âleme rezil olacaklardı şimdi.” (Zarifoğlu, 2006: 50)

Ayrıca *Katıraslan* masalındaki aslan karakterinin Batı sömürgeciliğini simgelemesi ve tilkinin geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkeleri sembolize etmesi, aslanın tilkiyi emrindeki bir köle misali kullanması vb. yönleri de bu durumu kanıtlamaktadır.

“Mola vermek için su başında güzel bir yer belirlediler.

Yüklerini bozdular.

-Yemeği ben hazırlarım dedi tilki.

Aslan bir ağacın altına oturdu, belini dayadı, piposunu yaktı ve bekledi. Bir de kitap açtı kendine.” (Zarifoğlu, 2006: 12-13)

“-Nihayet gelebildin, dedi aslan. Hah şöyle, sevgili dostum, gerçi sütün biraz ılık olmasını, daha doğrusu ılıkla sıcak arası olmasını tercih ederim ama ziyanı yok.

Annem nasıl yapardı biliyor musun, ilkin bir güzel kaynatırdı. Sonra da soğumaya bırakırdı, nasıl becerikli bir kadın aslandı anlatamam. Tam ılır gibi olunca içine kocaman bir kaşık şeker atar, karıştırır ve getirirdi. Onu büyük bir zevkle, bir dikmeye, fakat yavaş yavaş son damlasına kadar içerdim. Bakalım bu defa da öyle olacak mı?

Tilki aceleyle eşyalarını karıştırdı, bir torba şeker buldu, irice bir kaşığı şekerle doldurdu, süte attı, karıştırdı ve piposunu tütürmekte olan aslana getirdi.” (Zarifoğlu, 2006: 31)

3. 27. SUÇ VE CEZA

Cahit Zarifoğlu ’nun masallarında suç kavramı çocuk okurların olumsuz etkilenip, model alacak nitelikte değildir. Masallarındaki suç kavramı daha çok bir çocuğun ebeveyninin sözünün dışına çıkması, yerine getirmesi gereken sorumluluğu yerine getirmemesi vb. tarzda ele alınmıştır.

Yine aynı suç kavramında olduğu gibi ceza kavramı da, suç işleyene acımasızca kesilen hesaplar şeklinde değil bireyin bir daha aynı davranışı tekrar etmemesini sağlayacak niteliktedir. Cezalar kahramanın kişiliğine değil davranışına verildiğinden olumsuz örnek olacak şekilde bir tehlike arz etmemektedir. Yazar suç ve ceza kavramına *Motorlu Kuş* adlı kitabında yer alan masallarda dikkat çekmiştir.

“ – Bana bak, bir daha o taraflara gidersen bacaklarını kırarım senin, kanatlarını ikiye böler dereye atarım, kaplumbağa beyinli kafanı gagalar gagalar delerim anladın mı ha!

Böyle bağırmıştı annesi küçük kırlangıca.

-Fakat anneciğim dedi o,bildiğin gibi değil, müthiş bir şeyler var orada.

-Her ne olursa olsun. Bir daha o topraklara adım atarsan beynini...

Uff amma da korkunç bu tehditler.

Küçük kırlangıç o bundan sonra o topraklara herhalde basımı çevirip bakmaz, değil bir daha oralara uçmak...” (Zarifoğlu, 2006: 8)

“-Başımı kaldırmış kendi gövdesini seyrediyordu. Bu kâinattaki her şeyden daha güzel göründü ona. Sanırım bu güzel lokmayı tatmak istedi. Bir gün elbette bir budalalık yapacaktı. Allah onu rezil edecekti.” (Zarifoğlu, 2006: 71)

Ağaçkakanlar masalında da vicdanî bir sorumluluk duygusu olarak bu kavram ele alınmıştır.“Ne kadar da düşünmüştü bu iç sesi. Onu dinlemeyi ne kadar da istedi. Ama olmadı. Cevizliği harabeye çevirip oradan ayrılırken, hem bunları yapan, hem de ‘yapma’ diyen kendisi olduğu için korkuyordu.” (Zarifoğlu, 2006: 8), “Acaba, Şakir Amca bu bahçeyi dünyada her şeyden, çocuklarından bile ve karısından bile çok sevmenin cezasını görüyor olmasın?” (Zarifoğlu, 2006: 105)

3. 28. ÖLÜM

Yazar ölüm kavramını çocukları ürperterek değil de hayat, yaşam kelimesinin zıddı olduğu şeklinde ele alarak benimsetmek istemiştir. Çocuklar için soyut olan ölüm kavramının gerçekte var olduğuna *Kuşların Dili* masalda şu şekilde dikkat çeker.

“-Şu dünyada bir köşk edinmişsin. Meğer orası cennet olsa neye yarar. Azrail gelip yakana yapışacak ve seni oradan ayıracak değil mi? Eğer ölüm olmasaydı sözünü ettiğin yerde yaşardın ama ne çare ki ölüm var. Orayı sana bırakmazlar.” (Zarifoğlu, 2006: 46)

“-Bilmez misin ki hayat uzun da olsa, kısa da olsa, neticede birkaç soluktan ibarettir. Görüyorsun ki her doğan ölüyor. Toprağa giriyor. Yok ki bunun bir istinası. Her ne ki doğmuş, yaratılmış sonu ölümdür.” (Zarifoğlu, 2006: 48)

3. 29. UĞURSUZLUK

Uğursuzluk kavramının anlam çerçevesinde; yapılması uygun olmayan davranışlar, olumsuz örnek olabilecek durumlar vb. yer almaktadır. Türk kültür ve değerlerinde uğursuzluk sayılabilecek bazı davranışlara dikkat çekilmiş ve bunların yapılmaması telkin edilmiştir. *Motorlu Kuş ve Katırsan* kitaplarında yer alan masallarda sırasıyla bu kavrama şu şekilde yer verilmiştir: “Bunu gören hayvanların büyük bir bölümü kaçışmaya başladı. Böyle bir şeye şahit oldukları takdirde adeta kendileri de lanetlenecek, bu lanet evlatlarına da miras kalacaktı.” (Zarifoğlu, 2006: 72)

“-Puh puh dedi tilki, şeytanları başımıza topluyor.
-Bir şey mi dedin sevgili dostum dedi aslan.
-Evet efendim, dedi tilki, kendi kendime konuşuyordum.
-Bana da söyler miydin, ne düşünüyordun öyle.
-Islık çalmak pek iyi değil derler de efendim.
-Yaa, o halde ben de çalmam. Uyarın için çok teşekkür ederim.” (Zarifoğlu, 2006: 11)

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmamın amacına uygun olarak hazırlanmış ve sınırlılıklarında belirtilen kavramların gelişimini analiz etmek amacıyla iki farklı ölçek türü uygulanmıştır. Araştırmanın sınırlılığı içinde yer alan; özgüven, öz disiplin, kanaatkârlık, vefa, duyarlılık, sorumluluk kavramları hazırlanan tutum ölçeğindeki olumlu-olumsuz on iki tutumun, tamamen katılıyorum-katılıyorum-kararsızım-katılmıyorum-hiç katılmıyorum seçenekleri ile belirlenmiştir. (bkz.Ek.1)

Yukarıda adı geçen kavramların tutum ölçeği ile ölçülmesindeki amaç; kavramların soyutluğu nedeniyle ancak tutumlarla somutlaştırılabilmesi ve gerek günlük hayatta gerekse incelenen masalarda bu tutumların çocuğun karşısına çıkması ile onda bıraktığı etkinin ortaya çıkarılmak istenmesidir. Her bir kavramın hem olumlu hem de olumsuz tutum maddeleri oluşturularak kavram gelişiminin net bir şekilde ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Bu kavramlar dışında; hoşgörü, merhamet, dostluk, yaşama sevinci, doğa-hayvanseverlik, zamanı verimli kullanma, yardımsever, iyiliksever ve çalışkanlık kavramları ise; kavramların çağrıştırdığı kelimenin kavram haritasına yazılması ve bu kavramlara sahip insan özelliklerinin maddelenmesi şeklinde ölçülmüştür.

(bkz.Ek.2) Adı geçen bu kavramların ölçülmesinde Ek.2’de bulunan ölçeğin uygulanmasındaki amaç ise; Cahit Zarifoğlu’nun masallarında sık geçen bu kavramların anlamını çocuğun bilip bilmediğini ortaya çıkarmak ve kavramların anlam çerçevesini belirlemektir.

Her iki ölçme aracı da örneklem grubuna ön test ve son test olmak üzere iki defa uygulanmıştır. İki uygulama arasında Zarifoğlu’nun masalları çocuklara okutulmuştur. Kavramlar hakkında ön bilgileri alınan öğrencilerin masalları okuduktan sonra elde edilen ve son test ile ortaya çıkarılan bilgileri arasındaki fark incelenmiştir. Bu incelemeler SPSS 16. 0 veri analizi programı aracılığıyla bulgulara dönüştürülmüştür. Bu bölümde yorumlanacak bu bulgular çeşitli analizlerden geçirilen verilerden oluşmaktadır.

Verilerin bulgulara dönüştürülmesi sırasında; one sample test, ön test ve son teste ait bütün verilerin genel değerlendirilmesi ile ilgili scale: all variables analizi, tutum ölçeğinde yer alan her bir maddenin her iki test içinde ayrı ayrı ve tek tek frekans ve yüzde hesaplamaları, kavram gelişimi ölçeğinde yer alan her bir kavramın ön test ve son test frekans ve yüzde hesaplamaları uygulanmıştır.

Yapılan bu analiz çalışmaları ile aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

- Hazırlanan testlerin güvenilirlik düzeyi nasıldır?
- Hazırlanan testlerin ölçtüğü kavramlara ait frekans ve yüzde oranları nedir?
- Kavramların gelişiminin ne yönde olduğunu ortaya çıkarmak amaçlı uygulanan ön test ve son test arasındaki ilişki nasıldır ve aralarındaki anlamlı farklılık düzeyi nedir?

Tezin bu bölümünden itibaren yukarıdaki sorular doğrultusunda, ölçme araçları ile elde edilen verilerin üzerinde uygulanan analiz sonuçları tablolar şeklinde sunulmuştur. Bu tabloların yorumları da ilgili tablo ile birlikte verilmiştir.

Tablo 5. 1. Scale: ALL VARIABLES-Ön Teste ve Testin Maddelerine Ait Genel Güvenirlik Analizi

Reliability Statistics (Testin Güvenirlik Analizi)	
Cronbach's Alpha (Maddelerin Ölçekle Uyumu)	N of Items (Anketin madde sayısı)
,671	12

Tablo 5. 2. Scale: ALL VARIABLES-Son Teste ve Testin Maddelerine Ait Genel Güvenirlik Analizi

Reliability Statistics (Testin Güvenirlik Analizi)	
Cronbach's Alpha (Maddelerin Ölçekle Uyumu)	N of Items (Anketin Madde Sayısı)
,677	12

Tablo 5. 1. Ve Tablo 5. 2. uygulanan ön test ve son test maddeleri üzerinde ‘Scale: All Variables (Bütün Değerlerin Güvenirliği)’ analizinin uygulanması sonucu elde edilen verileri göstermektedir. Tablo 5. 1. ve Tablo 5. 2.’yi incelediğimizde uygulanan ön test ve son testin güvenirlığının sağlandığını görmekteyiz. (bkz.Cronbach’s Alpha Ön Test ve Son Test). Ölçeklerde işlemeyen, kullanılmayacak olan, testten çıkarılması gereken herhangi bir madde yer almamaktadır. Tezin amacı doğrultusunda hazırlanan ölçeklerin güvenirlığı istenen düzeydedir diyebiliriz.

Tablo 5. 3. Ön Test Tutum Ölçeği Maddeleri Frekans ve Yüzde Dağılımı

MADDELER	ÖN TEST									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Topluluk önünde görüş ve düşüncelerimi açıklamaktan çekinirim.	3	13,0	7	30,4	7	30,4	2	8,7	1	4,3
2.Sınıfta söz almaktan hoşlanırım.	7	30,4	5	21,7	6	26,1	1	4,3	1	4,3
3.Duygu ve davranışlarımı kontrol edemem.	2	10,0	6	30,0	11	55,0	1	5,0	0	0
4.Hangi durumda olursam olayım ne şekilde davranacağımı bilirim.	5	21,7	6	26,1	5	21,7	3	13,0	1	4,3
5.Sahip olduklarımla yetinmem, hep daha fazlasını isterim.	0	0	1	4,3	2	8,7	3	13,0	14	60,9
6.Sahip olduklarımla değerini bilir, şükrederim.	12	60,0	0	0	0	0	8	34,8	0	0
7. Sevdiğim insanlara karşı bağlılık duygusu geliştirmem.	2	8,7	0	0	9	39,1	5	21,7	4	17,4
8.Yakınlarıma duyduğum sevgiyi ne olursa olsun devam ettiririm.	8	34,8	4	17,4	8	34,8	0	0	0	0
9.Çevremde yaşanan olaylara karşı hassasiyet gösteririm.	3	13,0	0	0	8	34,8	8	34,8	1	4,3
10.Çevremde olup bitenlerle ilgilenmem.	0	0	3	13,0	9	39,1	4	17,4	4	17,4
11.Görev ve sorumluluk almaktan hoşlanırım.	6	26,1	8	34,8	3	13,0	3	13,0	0	0
12.Öğretmenimin bana sorumluluk vermesinden rahatsız olurum.	1	4,3	0	0	2	8,7	6	26,1	11	47,8

Tablo 5. 3.'te yer alan veriler uygulanan tutum ölçeğinin ön test sonuçlarıdır. Analiz sonuçlarını maddeler üzerinden incelersek; olumsuz tutum maddelerinin (md. 1-3-5-7-10-12) genel anlamda 'Kararsızım' şeklinde cevaplandırıldığını görmekteyiz. Sadece md.5'te bu durum istisnadır. Bu sonuç bize; çocukların ölçülmek istenen kavramlar hakkında net bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Olumlu tutum maddeleri (md.2-4-6-8-9-11) incelendiğinde ise, bir önceki sonuca yakın bir durumla karşılaşmaktayız. Bu maddeler de –md.6 istisna- ‘Kararsızım’ şeklinde cevaplandırılmış ve öğrencilerin tutumlar hakkında bilgi eksikliklerinin olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 5. 4. Son Test Tutum Ölçeği Maddeleri Frekans ve Yüzde Dağılımı

MADDELER	SON TEST									
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Topluluk önünde görüş ve düşüncelerimi açıklamaktan çekinirim.	1	5,0	2	10,0	2	10,0	8	40,0	7	35,0
2.Sınıfta söz almaktan hoşlanırım.	10	50,0	0	0	0	0	10	50,0	0	0
3.Duygu ve davranışlarımı kontrol edemem.	1	5,0	4	20,0	6	30,0	6	30,0	3	15,0
4.Hangi durumda olursam olayım ne şekilde davranacağımı bilirim.	6	30,0	11	55,0	2	10,0	1	5,0	0	0
5.Sahip olduklarımla yetinmem, hep daha fazlasını isterim.	0	0	0	0	0	0	2	10,0	18	90,0
6.Sahip olduklarımla değerini bilir, şükrederim.	17	85,0	0	0	0	0	3	15,0	0	0
7. Sevdiğim insanlara karşı bağlılık duygusu geliştirmem.	0	0	1	0	2	0	9	10,0	8	90,0
8.Yakınlarıma duyduğum sevgiyi ne olursa olsun devam ettiririm.	13	65,0	0	0	0	0	7	35,0	0	0
9.Çevremde yaşanan olaylara karşı hassasiyet gösteririm.	5	25,0	7	35,0	7	35,0	0	0	1	5,0
10.Çevremde olup bitenlerle ilgilenmem.	0	0	2	10,0	7	35,0	4	20,0	7	35,0
11.Görev ve sorumluluk almaktan hoşlanırım.	12	60,0	5	30,0	3	15,0	0	0	0	0
12.Öğretmenimin bana sorumluluk vermesinden rahatsız olurum.	0	0	0	0	1	5,0	4	20,0	15	60,0

Tablo 5. 4.’te yer alan son test yüzde ve frekanslarına genel anlamda baktığımızda; masalların okunması sürecinden sonra çocukların kavramlar hakkında sahip oldukları bilginin arttığını görmekteyiz. Bunu öğrencilerin son test maddelerini cevaplarırken daha az ‘Kararsızım’ seçeneğini tercih etmelerinden anlayabiliyoruz. Ön test sonuçlarında birçok tutum hakkında kararsızlığa düşen öğrencilerin son test

sonuçlarına göre tutumları benimseyip, netleştirdikleri gözlenmektedir. Olumsuz tutum maddelerinin ‘Katılmıyorum-Hiç Katılmıyorum’ seçenekleri ile cevaplandırılmasını ve olumlu tutum maddelerinin ise ‘Katılıyorum-Tamamen Katılıyorum’ seçenekleri ile cevaplandırılmasını; masalların ölçülmesi amaçlanan kavramların anlam çerçevesini genişlettiğinin ve kavramları geliştirdiğinin kanıtı olarak sayabiliriz.

Bu bölümden itibaren tutum ölçeğindeki maddelerin ve kavram gelişimi ölçeğinde yer alan kavramların ön test ve son test verilerinin One Sample Test analizinden geçirilmesi sonucu elde edilen sonuçların tablolarına ve bu tabloların yorumlarına yer verilecektir.

1. TUTUM ÖLÇEĞİNDEKİ MADDELERİN ONE SAMPLE T- TEST ANALİZ SONUÇLARI

Tablo 5. 5. One - Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 1: Topluluk önünde görüş ve düşüncelerimi açıklamaktan çekinirim.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Topluluk önünde görüş ve düşüncelerimi açıklamaktan çekinirim.(ön test)	20	2,55	1,050	10,860	19	,000
Topluluk önünde görüş ve düşüncelerimi açıklamaktan çekinirim.(son test)	20	3,90	1,165	14,967	19	,000

Yorum

Özgüven kavramını ölçmek amacı ile hazırlanmış olan tutum ölçeğindeki bu madde olumsuz bir tutum maddesi olup ön test ve son test sonuçlarına göre iki testteki maddelerin arasındaki ilişkinin yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı olduğu gözlenmiştir. [bkz.Sig.(2-tailed)] Son testte öğrencilerin özgüven kavramına yönelik tutumu (X=3,90) , ön teste göre (X=2,55) daha olumludur.

Bu duruma göre kavram gelişimine yönelik kullanılan masalların çocuklardaki özgüven kavramını olumlu yönde geliştirdiğini ve çocuğun özgüven kavramı algısının arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 5. 6. One - Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 2: Sınıfta söz almaktan hoşlanırım.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Sınıfta söz almaktan hoşlanırım. (ön test)	20	3,80	1,152	14,756	19	,000
Sınıfta söz almaktan hoşlanırım. (son test)	20	4,50	0,513	39,230	19	,000

Yorum

Özgüven kavramının olumlu tutum maddesinin yapılan analizler sonucu elde edilen puanlar Tablo 5. 6.'da gösterilmiştir. Tablo 5. 6.'ya baktığımızda son testte öğrencilerin özgüven kavramına yönelik tutumu ($X=4,50$) ön teste göre ($X=3,80$) daha olumludur. Ön test ve son testin ikinci maddeleri arasında olumlu, anlamlı ve yüksek düzeyde bir ilişki olduğu söylenebilir.[bkz.Sig.(2-tailed)]

Bu sonuçlar da özgüven kavramının çocukta olumlu yönde gelişim gösterdiğinin kanıtı sayılabilir. Bir önceki madde ile birlikte değerlendirildiğinde; özgüven kavramını ölçen her iki maddenin de sonuçları bu kavramın olumlu yönde geliştiğini göstermektedir.

Tablo 5. 7. : One-Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 3: Duygu ve davranışlarımı kontrol edemem.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	S (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestli k Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Duygu ve davranışlarımı kontrol edemem(ön test)	20	2,55	0,760	15,022	19	,000
Duygu ve davranışlarımı kontrol edemem(son test)	20	3,30	1,129	13,077	19	,000

Yorum

Bu madde çocuktaki özdisiplin kavramını ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır. Maddenin ön test ve son test sonuçlarına baktığımızda, testlerin maddeleri arası anlamlı farkın olduğunu, pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki bulunduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca son testte öğrencilerin özdisiplin kavramına karşı tutumunun (X=3,30) ön teste göre (X=2,55) daha olumlu olduğunu söyleyebiliriz. Bu sonuçlar çocuğun okuduğu masallar sonucu özdisiplin kavramına yönelik olan tutumunun olumlu yönde geliştiğini göstermektedir.

Tablo 5. 8. One - Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 4: Hangi durumda olursam olayım ne şekilde davranacağımı bilirim.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Hangi durumda olursam olayım ne şekilde davranacağımı bilirim. (ön test)	20	3,55	1,190	13,330	19	,000
Hangi durumda olursam olayım ne şekilde davranacağımı bilirim. (son test)	20	4,10	0,79	23,267	19	,000

Yorum

Özdisiplin kavramının olumlu tutum maddesi olarak incelenmesi sonuçlarına göre testlerin maddeleri arası yüksek düzeyde, anlamlı ve pozitif ilişki olduğunu görmekteyiz.[bkz.Sig.(2-tailed)] Öğrencilerin özdisiplin maddesi ile ilgili tutumları son testte ($X=4,10$) ön teste göre ($X=3,55$) daha olumludur. Bu durum özgüven kavramını ölçen olumsuz tutum maddesi (md.3) ile birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin okudukları masallardaki özdisiplin kavramını destekleyen öğelerden, olay ve tutumlardan olumlu yönde etkilendiklerini göstermektedir. Öğrencilerin özdisiplin kavramına yönelik tutumları gelişmiştir diyebiliriz.

Tablo 5. 9. : One-Sample T Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 5: Sahip olduklarımla yetinmem, hep daha fazlasını isterim.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Sahip olduklarımla yetinmem, hep daha fazlasını isterim (ön test)	20	4,50	1,190	22,650	19	,000
Sahip olduklarımla yetinmem, hep daha fazlasını isterim(son test)	20	4,90	0,308	71,195	19	,000

Yorum

Madde 5 kanaatkârlık kavramının ölçüldüğü olumsuz tutum maddesidir. Bu maddenin testler arası sonuçlarında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkinin olduğu gözlemlenmektedir.[bkz.Sig.(2-tailed)] Öğrencilerin bu kavrama yönelik son testteki tutumu ($X=4,90$) ön testteki tutumuna göre ($X=4,50$) daha olumludur. Bu sonuçlara göre kanaatkârlık kavramının olumlu yönde gelişim gösterdiği söylenebilir.

Tablo 5. 10. One - Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 6: Sahip olduklarımın değerini bilir, şükrederim.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Sahip olduklarımın değerini bilir, şükrederim. (ön test)	20	4,50	0,503	40,929	19	,000
Sahip olduklarımın değerini bilir, şükrederim. (son test)	20	4,85	0,366	59,206	19	,000

Yorum

Madde 6 kanaatkârlık kavramını ölçmek için hazırlanmış olumlu tutum maddesidir. Maddenin ön test ve son testteki sonuçlarına baktığımızda, testlerin maddeleri arasında anlamlı, pozitif ve yüksek düzeyde ilişki olduğu söylenebilir. [bkz.Sig.(2-tailed)]. Öğrencilerin kanaatkârlık kavramına yönelik son testteki tutumları (X=4,85) ön testteki tutumlarına göre (X=4,50) daha olumludur. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencideki kanaatkârlık kavramının gelişimi bir önceki madde ile (md.5) birlikte düşünüldüğünde olumlu yönde bir gelişim gösterdiği söylenebilir.

Tablo 5. 11. : One Sample T-Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 7: Sevdiğim insanlara karşı bağlılık duygusu geliştirmem.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Sevdiğim insanlara karşı bağlılık duygusu geliştirmem.(ön test)	20	3,45	1,146	13,464	19	,000
Sevdiğim insanlara karşı bağlılık duygusu geliştirmem.(son test)	20	4,20	0,83	22,535	19	,000

Yorum

Madde 7 vefa kavramını ölçmek için hazırlanmış olumsuz tutum maddesidir. Maddenin ön test ve son testteki sonuçlarına baktığımızda, testlerin maddeleri arasında anlamlı, pozitif ve yüksek düzeyde ilişki olduğu söylenebilir. [bkz.Sig.(2-tailed)]. Öğrencilerin vefa kavramına yönelik son testteki tutumları ($X=4,20$) ön testteki tutumlarına göre ($X=3,45$) daha olumludur. Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencideki vefa kavramının gelişimi okunan masallardaki vefa kavramı ile ilgili olay, tutum ve öğeler vasıtasıyla gelişmiştir diyebiliriz.

Tablo 5.12. One-Sample Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 8: Yakınlarıma duyduğum sevgiyi ne olursa olsun devam ettiririm.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Yakınlarıma duyduğum sevgiyi ne olursa olsun devam ettiririm. (ön test)	20	4,00	0,918	19,494	19	,000
Yakınlarıma duyduğum sevgiyi ne olursa olsun devam ettiririm. (son test)	20	4,65	0,490	42,495	19	,000

Yorum

Madde 8 ise vefa kavramını ölçmek için hazırlanmış olumlu tutum maddesidir. Bir önceki vefa kavramını ölçen olumsuz tutum maddesini destekler niteliktedir. Bu maddeye ilişkin analiz sonuçları Tablo 5.12’de gösterilmiştir. Bu tabloya göre; öğrencilerin vefa kavramına yönelik son testteki tutumları ($X=4,20$) ön testteki tutumlarına göre ($X=3,45$) daha olumludur. Maddenin ön test ve son testteki sonuçlarına baktığımızda, testlerin maddeleri arasında anlamlı, pozitif ve yüksek düzeyde ilişki olduğu söylenebilir. [bkz.Sig.(2-tailed)] Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencideki vefa kavramının gelişimi hakkında bir önceki madde ile birlikte değerlendirildiğinde kavramın masalların okunmadan öncesine göre gelişim

gösterdiği, çocukların zihnindeki vefa kavramının anlam çerçevesinin genişlediği görülmektedir.

Tablo 5. 13. : One Sample T - Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 9: Çevremde yaşanan olaylara karşı hassasiyet gösteririm.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Çevremde yaşanan olaylara karşı hassasiyet gösteririm. (ön test)	20	3,60	0,940	17,121	19	,000
Çevremde yaşanan olaylara karşı hassasiyet gösteririm. (son test)	20	3,75	1,020	16,449	19	,000

Yorum

Duyarlılık kavramını ölçmek amacıyla hazırlanmış olan bu tutum maddesinin ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 5.13.'teki gibidir. Tabloya bakıldığında her iki testte de yer alan maddeler arası ilişkinin yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir.[bkz.Sig.(2-tailed)]. Ayrıca öğrencilerin son testte duyarlılık kavramına karşı olan tutumlarının (X=3,75) ön teste göre (X=3,60) daha olumlu olduğu görülmektedir. Bütün bunların doğrultusunda; masalların çocuktaki duyarlılığı artırıcı yönde bir etkide bulunduğu söylenebilir.

Tablo 5. 14. : One-Sample Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 10: Çevremde olup bitenlerle ilgilenmem.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Çevremde olup bitenlerle ilgilenmem. (ön test)	20	3,45	1,00	15,449	19	,000
Çevremde olup bitenlerle ilgilenmem. (son test)	20	3,80	1,06	16,088	19	,000

Yorum

Duyarlılık kavramının olumsuz tutum örneği olarak ölçüğe alınmış olan bu maddenin ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 5.14.'teki gibidir. Tabloya göre öğrencilerin ön testteki duyarlılık kavramına yönelik tutumu ($X=3,45$) iken son testte bu tutumun değerinin ($X=3,80$) olduğunu görmekteyiz. Bu iki değer arasındaki fark; öğrencilerin bu kavrama yönelik tutumlarının geliştiğini göstermektedir. Ayrıca her iki testte de yer alan bu maddelerin arasındaki ilişkiye bakıldığında; aralarında pozitif, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.[bkz.Sig.(2-tailed)] bu sonuçlardan hareketle okutulan masalların çocuktaki duyarlılık kavramının gelişimine etkisinin olumlu yönde olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5.15. : One-Sample Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 11: Görev ve sorumluluk almaktan hoşlanırım.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Görev ve sorumluluk almaktan hoşlanırım. (ön test)	20	3,85	1,04	16,556	19	,000
Görev ve sorumluluk almaktan hoşlanırım. (son test)	20	4,45	0,76	26,215	19	,000

Yorum

Bu madde ile ölçülmek istenen kavram; sorumluluk kavramıdır. Kavramın ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 5.15.'teki gibidir. Tabloya baktığımızda; iki testin maddeleri arasında anlamlı fark bulunduğunu görmekteyiz. Bu sonuçtan hareketle, maddeler arası anlamlı, pozitif ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilerin son testteki sorumluluk kavramına yönelik tutumu ($X=4,45$) ön teste göre ($X=3,85$) daha olumludur. Bu sonuçlar gösteriyor ki; masalların okunma süreci sonunda çocuğun sorumluluk duygusuna yönelik tutumunu olumlu yönde geliştirmiştir.

Tablo 5. 16. : One - Sample T - Teste Göre Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Madde 12: Öğretmenimin bana sorumluluk vermesinden rahatsız olurum.						
	Test Value (Test Değeri) = 0					
	N (Kişi Sayısı)	X (A.O.)	s (Sapma)	t (t değeri)	df (Serbestlik Derecesi)	Sig. (2-tailed) (İki Yönlü Anlamlılık)
Öğretmenimin bana sorumluluk vermesinden rahatsız olurum. (ön test)	20	4,30	1,031	18,650	19	,000
Öğretmenimin bana sorumluluk vermesinden rahatsız olurum. (son test)	20	4,70	0,571	36,795	19	,000

Yorum

Sorumluluk kavramını ölçen olumsuz tutum maddesi olan bu maddeye ait ön test ve son test analiz sonuçları yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Tabloyu incelediğimizde; her iki testte de yer alan maddelerin arasındaki ilişkinin pozitif, anlamlı ve yüksek düzeyde olduğunu ve öğrencilerin ön test tutumları ile (X=4,30) son test tutumları (X=4,70) arasındaki farkın ondaki sorumluluk kavramının olumlu yönde gelişim gösterdiğini görebiliriz. Bir önceki madde ile birlikte değerlendirdiğimizde; masalların çocuktaki sorumluluk duygusunu geliştirdiğini söyleyebiliriz.

2. KAVRAM GELİŞİMİ ÖLÇEĞİNDEKİ KAVRAMLARIN FREKANS VE YÜZDE DAĞILIMLARI

Tablo 5. 17. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Hoşgörü Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

HOŞGÖRÜ	7.Saygıyla Karşılama		6.Sevgiyle Karşılama		5.İyilik Etmek		4.Anlayışla Karşılama		3.Yardımseverlik		2.Sevinçli Olmak, Güler yüzlü		1.Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hoşgörü (a)	6	30,0	2	10,0	4	20,0	2	10,0	1	5,0	2	10,0	3	15,0
Hoşgörü (b)	1	5,0	6	30,0	-	-	1	5,0	1	5,0	3	15,0	6	30,0
Hoşgörü (c)	-	-	1	5,0	1	5,0	1	5,0	1	5,0	2	10,0	8	40,0
Hoşgörü (d)	3	15,0	2	10,0	1	5,0	1	5,0	-	-	3	15,0	9	45,0
Hoşgörü (e)	-	-	2	10,0	1	5,0	1	5,0	5	25,0	-	-	9	45,0

Tablo 5. 18. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Hoşgörü Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid Sevinçli olmak, güler yüzlü olmak	3	15,0
Yardımseverlik	2	10,0
Anlayışla karşılama	2	10,0
İyilik etmek	3	15,0
Sevgiyle karşılama	3	15,0
Saygıyla karşılama	7	35,0
Total	20	100,0

Yorum

Hoşgörü kavramı ile ilgili ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 17. ve Tablo 5. 18. 'de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Hoşgörü kavramı ile bağlantılı olarak ön testte öğrencilerde çağrışım yapan ilk kelime grubu; saygıyla karşılama'dır. En az çağrışım yapan kelime ise yardımseverlik kavramıdır.

- Bu kavramın çağrıştırdığı kelimeler sıralamasında ikinci sırada en çok yazılan kelime grubu; sevgiyle karşılamak olurken en az çağrışım yapan kelime ve kelime grupları; yardımseverlik, anlayışla karşılamaktır. Ayrıca iki kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Hoşgörü kavramının üçüncü çağrıştırdığı kelimeler alanında en çok diğer kavramı adı altında öğrencilerin özgün ve farklı cevapları yer alırken, en az yardımseverlik, anlayışla karşılamak, iyilik etmek ve sevgiyle karşılamak kavramlarıdır. Altı kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Dördüncü sırada kavramla bağlantılı olarak en çok ifade edilen kelime grubu diğer kavramı adı altında öğrencilerin farklı cevaplarıdır. En az ifade edilen kavramlar ise; anlayışla karşılamak, iyilik kavramları iken bir kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Hoşgörü kavramının son çağrıştırdığı kelime alanlarında en çok; diğer kavramı adı altında bireysel cevaplar, en az ise; anlayışla karşılamak ve iyilik etmek kelime grupları yer almaktadır. Ayrıca iki kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Hoşgörü kavramının son testine göre ise; kavramın çağrışım alanını boş bırakan öğrenci olmamıştır. Bu durum masalların öğrencilerde kavram ile ilgili bir izlenim, etki bıraktığını göstermektedir.

Elde edilen bu sonuçlara göre ön testte hoşgörü kavramı ile bağlantılı olarak saygıyla karşılamak kavramı sıralama anlamında ön sırada gelmesine rağmen kavramın tekrar ifade edilme gücü orta düzeyde çıkmıştır. Öğrencilerin diğer grubu adı altında farklı ve bireysel cevapları olduğunu görmekteyiz.

Ancak son testte en çok tekrar eden alan saygıyla karşılamaktır. Bu da masalların okunması sonucu öğrencilerde hoşgörü kavramının saygı kavramı ile ilişkilendirmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Hoşgörü kavramı; “Her şeyi anlayışla karşılama şekli” (Kavas, 2004: 340) olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda en çok çağrışım yapması beklenen kelime grubu anlayışla karşılamak kelimesinin en az çağrışım yapan kelime grubu arasında yer alması masalların öğrencilerdeki hoşgörü kavramını geliştirmede yetersiz kaldığı söylenebilir.

Tablo 5. 19. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Merhamet Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

MERHAMET	7. İyiliksever		6. Yardımsever		5. Hoşgörü		4. Acıma Duygusu		3. Doğaya ve Hayvanlara İyi Bakmak		2. Şefkat		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Merhamet (a)	3	15,0	6	30,0	-	-	2	10,0	-	-	-	-	6	30,0
Merhamet (b)	3	15,0	2	10,0	6	30,0	1	5,0	-	-	1	5,0	4	20,0
Merhamet (c)	2	10,0	1	5,0	1	5,0	-	-	1	5,0	-	-	9	45,0
Merhamet (d)	2	10,0	1	5,0	-	-	2	10,0	2	10,0	1	5,0	6	30,0
Merhamet (e)	6	30,0	5	25,0	2	10,0	1	5,0	-	-	-	-	4	20,0

Tablo 5. 20. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Merhamet Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid (Geçerli)		
Diğer	4	20,0
Şefkat	1	5,0
Acıma duygusu	2	10,0
Hoşgörü	1	5,0
Yardımsever	8	40,0
İyiliksever	4	20,0
Total	20	100,0

Yorum

Merhamet kavramı ile ilgili ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 19. ve Tablo 5. 20.'de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Merhamet kavramı ile bağlantılı olarak ön testte öğrencilerde çağrışım yapan ilk kelime grubu; yardımseverliktir. En az çağrışım yapan kelime ise acıma duygusudur. Hiç akla gelmeyen kavramlar; şefkat, doğa ve hayvanlara iyi bakmak,

hoşgördür. Bu durum öğrencilerin merhamet kelimesinin yakın anlamı olan şefkat kelimesinin anlamını bilmediklerini gösterir.

- Bu kavramın çağrıştırdığı kelimeler sıralamasında ikinci sırada en çok yazılan kelime grubu; hoşgörü olurken en az çağrışım yapan kelime; şefkattir. Ayrıca üç kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Merhamet kavramının üçüncü çağrıştırdığı kelimeler alanında en çok diğer kavramı adı altında öğrencilerin özgün ve farklı cevapları yer alırken, en az doğa ve hayvanlara iyi bakmak, hoşgörü, yardımseverlik kavramları ifade edilmiştir. Altı kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Dördüncü sırada kavramla bağlantılı olarak en çok ifade edilen kelime grubu diğer kavramı adı altında öğrencilerin farklı cevaplarıdır. En az ifade edilen kavramlar ise; yardımseverlik ve şefkattir. Bir kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Merhamet kavramının son çağrıştırdığı kelime alanlarında en çok; iyiliksever, en az ise; acıma duygusu kelime grubu yer almaktadır. Ayrıca iki kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Merhamet kavramının son testine göre ise; kavramın çağrışım alanını boş bırakan öğrenci olmamıştır. Bu durum masalların öğrencilerde kavram ile ilgili bir izlenim, etki bıraktığını göstermektedir.

Elde edilen bu sonuçlara göre ön testte merhamet kavramı ile bağıntılı olarak yardımseverlik kavramı sıralama anlamında ön sırada gelmesine rağmen kavramın tekrar ifade edilme gücü orta düzeyde çıkmıştır. Öğrencilerin diğer grubu adı altında farklı ve bireysel cevapları olduğunu görmekteyiz.

Ancak son testte en çok tekrar eden kelime yardımseverliktir. Bu da masalların okunması sonucu öğrencilerde merhamet kavramının yardımseverlik kavramı ile ilişkilendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca son testte de şefkat kelimesinin en az ifade edilmesi öğrenciler tarafından merhamet kelimesi ile bağdaştırılmadığını gösterir. Merhamet kavramı; “ Şefkat gösterme, acıma ” (Kavas, 2004: 538) ,” Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma “ (TDK, 2005: 1371) olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda en çok çağrışım yapması beklenen kelime grubu şefkat ve acıma duygusu

kelimelerinin en az çağrışım yapan kelime grubu arasında yer alması masalların öğrencilerdeki hoşgörü kavramını geliştirmede yetersiz kaldığı, öğrencileri kavramın yakın anlamı olan yardımseverliğe yönlendirdiği söylenebilir.

Tablo 5. 21. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Dostluk Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

DOSTLUK	7. Arkadaşlık		6. Yardımseverlik		5. Paylaşma		4. Birlik ve Beraberlik		3. Dürüstlük		2. Sevinç		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dostluk (a)	7	35,0	-	-	1	5,0	4	20,0	-	-	1	5,0	6	30,0
Dostluk (b)	3	15,0	3	15,0	2	10,0	1	5,0	-	-	1	5,0	7	35,0
Dostluk (c)	2	10,0	3	15,0	2	10,0	1	5,0	1	5,0	-	-	6	30,0
Dostluk (d)	-	-	2	10,0	3	15,0	-	-	-	-	-	-	12	60,0
Dostluk (e)	9	45,0	2	10,0	-	-	-	-	-	-	2	10,0	6	30,0

Tablo 5. 22. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Dostluk Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid (Geçerli) Sevinç	2	10,0
Birlik ve beraberlik	5	25,0
Paylaşma	1	5,0
Yardımseverlik	1	5,0
Arkadaşlık	11	55,0
Total	20	100,0

Yorum

Dostluk kavramı ile ilgili ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 21. ve Tablo 5. 22.'de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Dostluk kavramı ile bağlantılı olarak ön testte öğrencilerde çağrışım yapan ilk kelime grubu; arkadaşlıktır. En az çağrışım yapan kelimeler ise paylaşma ve sevinçtir. Bir kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Bu kavramın çağrıştırdığı kelimeler sıralamasında ikinci sırada en çok yazılan kelime grubu; diğer kavramı adı altında bireysel cevaplar olurken en az çağrışım yapan kelime; sevinç ve birlik-beraberliktir. Ayrıca üç kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Dostluk kavramının üçüncü çağrıştırdığı kelimeler alanında en çok diğer kavramı adı altında öğrencilerin özgün ve farklı cevapları yer alırken, en az dürüstlük ve birlik-beraberlik kavramları ifade edilmiştir. Beş kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Dördüncü sırada kavramla bağlantılı olarak en çok ifade edilen kelime grubu diğer kavramı adı altında öğrencilerin farklı cevaplarıdır. En az ifade edilen kavramlar ise; yardımseverliktir. Üç kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Dostluk kavramının son çağrıştırdığı kelime alanlarında en çok; arkadaşlık, en az ise; sevinç kelimesi yer almaktadır. Ayrıca bir kişi de alanı boş bırakmıştır. Dostluk kavramının son testine göre ise; kavramın çağrışım alanını boş bırakan öğrenci olmamıştır. Bu durum masalların öğrencilerde kavram ile ilgili bir izlenim, etki bıraktığını göstermektedir.

Elde edilen bu sonuçlara göre ön testte dostluk kavramı ile bağıntılı olarak arkadaşlık kavramı hem sıralama anlamında ön sırada gelmekte hem de tekrar etme düzeyi yüksek çıkmaktadır. Öğrencilerin diğer grubu adı altında farklı ve bireysel cevapları olduğunu görmekteyiz.

Ancak son testte en çok tekrar eden kelime arkadaşlıktır. Bu da masalların okunması sonucu öğrencilerde dostluk kavramının arkadaşlı kavramı ile ilişkilendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Dostluk kavramı; “Dost olma hali, arkadaşlık” (Kavas, 2004: 206) olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda en çok çağrışım yapması beklenen kelime arkadaşlık kelimesidir. En çok çağrışım yapan kelimenin arkadaşlık kelimesi olması masalların öğrencilerdeki dostluk kavramını geliştirmede yeterli olduğunu, öğrencileri dostluk kavramının yakın anlamı olan arkadaşlık kavramına yönlendirdiği söylenebilir.

Tablo 5. 23. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Yaşama Sevinci Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

YAŞAMA SEVİNCİ	7. Yaşamayı Sevmek		6. Yaşamı İyi Değerlendirmek		5. Yaşama Olumlu Bakmak		4. Mutluluk		3. Aile		2. Anılar		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yaşama Sevinci (a)	1	5,0	2	10,0	1	5,0	5	25,0	2	10,0	-	-	8	40,0
Yaşama Sevinci (b)	3	15,0	2	10,0	1	5,0	-	-	2	10,0	1	5,0	9	45,0
Yaşama Sevinci (c)	1	5,0	1	5,0	2	10,0	-	-	1	5,0	2	10,0	7	35,0
Yaşama Sevinci (d)	4	20,0	-	-	1	5,0	5	25,0	1	5,0	-	-	6	30,0
Yaşama Sevinci (e)	2	10,0	-	-	1	5,0	1	5,0	2	10,0	1	5,0	11	55,0

Tablo 5. 24. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Yaşama Sevinci Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid (Geçerli) Diğer	3	15,0
Aile	3	15,0
Mutluluk	9	45,0
Yaşama olumlu bakmak	1	5,0
Yaşamı iyi değerlendirmek	3	15,0
Yaşamayı sevmek	1	5,0
Total	20	100,0

Yorum

Yaşama sevinci kavramı ile ilgili ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 23. ve Tablo 5. 24. 'te gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Yaşama sevinci kavramı ile bağlantılı olarak ön testte öğrencilerde çağrışım yapan alan sıralamasında bütün alanlarda ilk çağrışım yapan kavram olarak diğer grubu adı altında öğrencilerin bireysel cevapları yer almaktadır. En az çağrışım yapan kelime grupları alanında ise genel anlamda; yaşama olumlu bakmak ve

yaşamayı sevmek yer almaktadır. Hemen her alanda ortalama üç kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Yaşama sevinci kavramının son testine göre ise; kavramın çağrışım alanını boş bırakan öğrenci olmamıştır. Bu durum masalların öğrencilerde kavram ile ilgili bir izlenim, etki bıraktığını göstermektedir.

- En çok çağrışım yapan kelime olarak; mutluluk kavramını görmekteyiz. En az çağrışım yapan kelime grupları ön testte olduğu gibi; yaşamayı sevmek ve yaşama olumlu bakmaktır.

Bu sonuçlara göre; öğrencilerin yaşama sevinci kavramının anlam çerçevesinin dar olduğu gözlenmektedir. Son testte mutluluk kavramının baskın olarak çıkması, kelime grubunun içinde geçen sevinç kelimesinin yakın anlamından ortaya çıkan çağrışımdan kaynaklandığı söylenebilir.

Yaşama sevinci kavramı; ”1. Maddi ve manevi mutluluk içinde yaşama. 2. Halinden, yaşantısından memnun olma duygusu. 3. Sürekli hoşgörü içinde olma” (TDK, 2005: 2143) olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda en çok çağrışım yapması beklenen kelime hayatı mutluluk içinde geçirme, mutlu mesut yaşama ifadeleridir.

En çok çağrışım yapan kelimenin mutluluk kelimesi olması masalların öğrencilerdeki yaşama sevinci kavramını geliştirmede orta düzeyde olduğunu, öğrencileri yaşama sevinci kavramının yakın anlamı olan mutluluk kavramına yönlendirdiği söylenebilir.

Tablo 5. 25. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Doğa ve Hayvanseverlik Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

DOĞA VE HAYVAN SEVERLİK	7. Doğayı Korumak		6. Doğayı ve Hayvanları Sevmek		5. Doğaya ve Hayvanlara İyi Davranmak		4. Hayvanlar		3. Hayvanlarla Dost Olmak		2. Bitkiler		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Doğa ve Hayvanseverlik (a)	-	-	7	35,0	2	10,0	3	15,0	2	10,0	3	15,0	2	10,0
Doğa ve Hayvanseverlik (b)	2	10,0	2	10,0	1	5,0	4	20,0	1	5,0	5	25,0	3	15,0
Doğa ve Hayvanseverlik (c)	4	20,0	2	10,0	-	-	2	10,0	-	-	2	10,0	7	35,0
Doğa ve Hayvanseverlik (d)	-	-	2	10,0	2	10,0	4	20,0	1	5,0	2	10,0	7	35,0
Doğa ve Hayvanseverlik (e)	2	10,0	3	15,0	-	-	3	15,0	-	-	-	-	9	45,0

Tablo 5. 26. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Doğa ve Hayvanseverlik Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid(Geçerli) Diğer	2	10,0
Bitkiler	4	20,0
Hayvanlarla dost olmak	2	10,0
Hayvanlar	2	10,0
Doğayı ve hayvanları sevmek	8	40,0
Doğayı ve hayvanları korumak	2	10,0
Total	20	100,0

Yorum

Doğa ve hayvanseverlik kavramı ile ilgili ön test ve son test sonuçları Tablo 5.25 ve Tablo 5.26’da gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Doğa ve hayvanseverlik kavramı ile bağlantılı olarak ön testte öğrencilerde çağrışım yapan ilk kelime grubu; doğayı ve hayvanları sevmektir. En az çağrışım yapan kelime alanı ise diğer grubudur. Bir kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Bu kavramın çağrıştırdığı kelimeler sıralamasında ikinci sırada en çok yazılan kelime; bitkiler olurken en az çağrışım yapan kelime grupları; doğaya ve hayvanlara iyi davranmak, hayvanlarla dost olmaktır. Ayrıca iki kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Doğa ve hayvanseverlik kavramının üçüncü çağrıştırdığı kelime alanında en çok diğer kavramı adı altında öğrencilerin özgün ve farklı cevapları yer alırken, en az doğayı ve hayvanları sevmek, bitkiler, hayvanlar kavramları ifade edilmiştir. Üç kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

- Dördüncü sırada kavramla bağlantılı olarak en çok ifade edilen kelime grubu diğer kavramı adı altında öğrencilerin farklı cevaplarıdır. En az ifade edilen kavram ise; hayvanlarla dost olmaktır. İki kişi de alanı boş bırakmıştır.

- Doğa ve hayvanseverlik kavramının son çağrıştırdığı kelime alanlarında en çok; diğer kavramı adı altında bireysel cevaplar, en az ise; doğa ve hayvanları korumak yer almaktadır. Ayrıca üç kişi de alanı boş bırakmıştır. Doğa ve hayvanseverlik kavramının son testine göre ise; kavramın çağrışım alanını boş bırakan öğrenci olmamıştır. Bu durum masalların öğrencilerde kavram ile ilgili bir izlenim, etki bıraktığını göstermektedir.

Elde edilen bu sonuçlara göre ön testte doğa ve hayvanseverlik kavramı ile bağlantılı olarak diğer kavramının tekrar etme düzeyi yüksek çıkmaktadır. Öğrencilerin diğer grubu adı altında farklı ve bireysel cevapları olduğunu görmekteyiz. Ancak son testte en çok tekrar eden kelime doğayı ve hayvanları sevmektir. Bu da masalların okunması sonucu öğrencilerde doğa ve hayvanseverlik kavramının doğayı ve hayvanları sevmek kelime grubuyla ilişkilendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Doğa ve hayvanseverlik kavramı; “İnsan faaliyetlerinin dışında kendi kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren güç, canlı ve cansız maddelerden oluşan varlığın hepsi, tabiat.” (TDK, 2005: 547) “ Hayvanları seven, haklarını koruyan ve onlara iyi davranan kimselerin özelliği” (TDK, 2005: 870) olarak tanımlanmaktadır.

Bu durumda en çok çağrışım yapması beklenen ifadeler canlıların bulunduğu çevre, hayvanları sevmeye, koruma, hayvanlara iyi davranma ifadeleridir. En çok çağrışım yapan kelimenin doğayı ve hayvanları sevmek ifadesi olması masalların öğrencilerdeki doğa ve hayvanseverlik kavramını geliştirmede yüksek ve yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 5. 27. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Zamanı Verimli Kullanma Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

ZAMANI VERİMLİ KULLANMA	7. Zamanı İyi Değerlendirir		6. Planlı Yaşar		5. Zamanı Boşa Harcamaz		4. Boş Zamanda Kitap Okur		3. Hızlı Olur		2. Bir İş Yarına Bırakmaz		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Zamanı Verimli Kullanma (a)	1	5,0	2	10,0	3	15,0	4	20,0	-	-	3	15,0	2
Zamanı Verimli Kullanma (b)	10	50,0	2	10,0	1	5,0	-	-	1	5,0	1	5,0	-	-

Tablo 5. 28. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Zamanı Verimli Kullanma Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid (Geçerli) Diğer	6	30,0
Bir iş yarına bırakmaz	2	10,0
Boş zamanda kitap okur	3	15,0
Zamanı boşa harcamaz	1	5,0
Planlı yaşar	3	15,0
Zamanı iyi değerlendirir	5	25,0
Total	20	100,0

Yorum

Öğrencilerin zamanı verimli kullanma kavramı ile ilgili ön bilgilerini ölçmek amacıyla “Zamanı verimli kullanan insanın özelliklerini maddeleyiniz.” sorusu hazırlanmıştır. Alınan cevaplara bakıldığında genelde iki özellik maddelenmiştir. Ön test tablosunda zamanı verimli kullanma (a) ve zamanı verimli kullanma (b) sembolleri bu cevapların verilerini temsil etmektedir. Zamanı verimli kullanma kavramını ölçmek amacıyla hazırlanmış ve uygulanmış olan ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 27. ve Tablo 5. 28.’de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Zamanı verimli kullanan insanın özelliklerinin maddelenmesinde ilk sırada en çok yazılan ifade; boş zamanında kitap okur iken, en az; zamanı iyi değerlendirir ifadesi yazılmıştır. Ayrıca beş kişi de bu alanı boş bırakmıştır.
- Kavramın ikinci maddesinde yer alan özellik ise; zamanı iyi değerlendirir yargısıdır. En az ifade edilen yargılar ise; zamanı boşa harcamaz ve bir işi yarına bırakmazdır. Beş kişi de bu alanı boş bırakmıştır.
- Kavramın son testinde ilgili maddelemede ilk sırada diğer grubu adı altında öğrencilerin bireysel cevapları yer almaktadır. En az ifade edilen yargı ise; zamanı boşa harcamaz yargısıdır. Alanın boş bırakılmadığı gözlenmiştir.

Bu durum zamanı verimli kullanma kavramının anlamının net olarak bilinmediği, masalların bu kavramı geliştirmede yetersiz kaldığı ve her öğrenciyi farklı cevaplar vermeye yönlendirdiği söylenebilir.

Zamanı verimli kullanma kelime grubunun anlamını incelerken kelimeleri ayrı ayrı incelememiz gerekmektedir. Verimli kelimesi “Kendisinden beklenen sonucu veren“ (TDK, 2005: 2088) anlamına gelmektedir. Kelime grubu içinde anlamını düşünürsek, zamanı en iyi şekilde değerlendirme, zamanı kullanırken beklenen sonuçlara ulaşmayı hedefleme anlamları ortaya çıkmaktadır.

Hedeflenen anlamı doğrultusunda zamanı iyi değerlendirir, zamanı boşa harcamaz ifadelerinin tercih edilmesi beklenirken diğer grubu adı altında bireysel ve farklı cevapların verilmesi çocukların bu kavramın anlamını bilmediklerini ve masaların bu kavramı geliştirmede yetersiz kaldığını göstermektedir.

Tablo 5. 29. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Yardımsever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

YARDIMSEVER	7. Yardım Eder		6. İyi Bir İnsandır		5. Duyarlıdır		4. Hoşgörülüdür		3. Paylaşmayı Sever		2. Şefkatlidir		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yardımsever (a)	8	40,0	7	35,0	2	10,0	-	-	1	5,0	2	10,0	-	-
Yardımsever (b)	7	35,0	5	25,0	1	5,0	1	5,0	1	5,0	1	5,0	2	10,0

Tablo 5. 30. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Yardımsever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid(Geçerli) Şefkatlidir	2	10,0
Paylaşmayı sever	2	10,0
Hoşgörülüdür	1	5,0
İyi bir insandır	5	25,0
Yardım eder	10	50,0
Total	20	100,0

Yorum

Öğrencilerin yardımsever kavramı ile ilgili ön bilgilerini ölçmek amacıyla “Yardımsever olan bir insanın özelliklerini maddeleyiniz.” sorusu hazırlanmıştır. Alınan cevaplara bakıldığında genelde iki özellik maddelenmiştir. Ön test tablosunda yardımsever (a) ve yardımsever (b) sembolleri bu cevapların verilerini temsil etmektedir. Yardımsever kavramını ölçmek amacıyla hazırlanmış ve uygulanmış olan ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 29. ve Tablo 5. 30. 'da gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Yardımsever bir insanın özelliklerinin maddelenmesinde ilk sırada en çok yazılan ifade; yardım eder iken, en az; paylaşmayı sever ifadesi yazılmıştır. Alanı boş bırakan olmamıştır.

- Kavramın ikinci maddesinde yer alan özellik ise; yine yardım eder yargısıdır. En az ifade edilen yargılar ise; duyarlıdır, hoşgörülüdür ve şefkatlidir yargılarıdır. İki kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

Kavramın son testinde ilgili maddede ilk sırada yardım eder ifadesi yer almaktadır. En az ifade edilen yargı ise; hoşgörülüdür yargısıdır. Alanın boş bırakılmadığı gözlenmiştir. Bu durum yardımsever kavramı ile yardım eder yargısının bağdaştırıldığını göstermektedir. Masalların bu kavramı geliştirmede yeterli olduğu ve her öğrenciyi kelimenin anlamına uygun olarak yönlendirdiği söylenebilir. Yardımsever kavramı “Yardım etmekten hoşlanan, hayırsever” (TDK, 2005: 2135) olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramla hedeflenen anlamı yardımlaşmak ve yardım etmek yargıları olup, masalların öğrencileri hedeflenen yargıya ulaştırdığını görmekteyiz.

Tablo 5. 31. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği İyiliksever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

İYİLİKSEVER	7. İyi Bir İnsandır		6. Yardımlaşmayı Sever		5. Merhametlidir		4. Karşılık Beklemez		3. Duyarlıdır		2. Düşüncelidir		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İyiliksever (a)	12	60,0	5	25,0	2	10,0	-	-	-	-	-	-	1	5,0
İyiliksever (b)	2	10,0	6	30,0	-	-	2	10,0	2	10,0	-	-	7	35,0

Tablo 5. 32. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği İyiliksever Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid (Geçerli) Diğer	3	15,0
Merhametlidir	2	10,0
Yardımlaşmayı sever	3	15,0
İyi bir insandır	12	60,0
Total	20	100,0

Yorum

Öğrencilerin iyiliksever kavramı ile ilgili ön bilgilerini ölçmek amacıyla “İyiliksever olan bir insanın özelliklerini maddeleyiniz.” sorusu hazırlanmıştır. Alınan cevaplara bakıldığında genelde iki özellik maddelenmiştir.

Ön test tablosunda iyiliksever (a) ve iyiliksever (b) sembolleri bu cevapların verilerini temsil etmektedir. İyiliksever kavramını ölçmek amacıyla hazırlanmış ve uygulanmış olan ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 31. ve Tablo 5. 32.’ de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- İyiliksever bir insanın özelliklerinin maddelenmesinde ilk sırada en çok yazılan ifade; iyi bir insandır iken, en az; diğer kavramı adı altında bireysel ifadeler yazılmıştır. Alanı boş bırakan olmamıştır.

- Kavramın ikinci maddesinde yer alan özellik ise; diğer kavramı adı altında bireysel cevaplar iken en az ifade edilen yargılar ise; karşılık beklemez ve iyi bir insandır yargılarıdır. Bir kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

Kavramın son testinde ilgili maddelemede ilk sırada iyi bir insandır ifadesi yer almaktadır. En az ifade edilen yargı ise; merhametlidir yargısıdır. Alanın boş bırakılmadığı gözlenmiştir.

Bu durum iyiliksever kavramı ile iyi bir insandır yargısının bağdaştırıldığını göstermektedir. Masalların bu kavramı geliştirmede yeterli olduğu ve her öğrenciyi kelimenin anlamına uygun olarak yönlendirdiği söylenebilir.

İyiliksever kavramı “Herkesin iyiliğini isteyen“ (Kavas, 2004: 387) olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramla hedeflenen anlamı iyilik etmek, iyilik etmekten hoşlanmak ve iyi bir insan olmak yargıları olup, masalların öğrencilerdeki iyiliksever kavramını hedeflenen doğrultuda geliştirdiğini görmekteyiz.

Tablo 5. 33. Kavram Gelişimi Ön Test Ölçeği Çalışkan Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

ÇALIŞKAN	7. Sorumluluğunu Bilir		6. Çalışmayı Sever		5. Dersine Çalışır		4. Her Şeyi Yapabilir		3. Ödevlerini Yapar		2. Başarılıdır		1. Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çalışkan (a)	1	5,0	8	40,0	5	25,0	2	10,0	-	-	2	10,0	2	10,0
Çalışkan (b)	-	-	1	5,0	2	10,0	1	5,0	3	15,0	5	25,0	6	30,0

Tablo 5. 34. Kavram Gelişimi Son Test Ölçeği Çalışkanlık Kavramı Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Valid(Geçerli) Diğer	1	5,0
Başarılıdır	3	15,0
Her şey yapabilir	2	10,0
Dersine çalışır	5	25,0
Çalışmayı sever	8	40,0
Sorumluluğunu bilir	1	5,0
Total	20	100,0

Yorum

Öğrencilerin çalışkanlık kavramı ile ilgili ön bilgilerini ölçmek amacıyla “Çalışkan bir insanın özelliklerini maddeleyiniz.” sorusu hazırlanmıştır. Alınan cevaplara bakıldığında genelde iki özellik maddelenmiştir. Ön test tablosunda çalışkan (a) ve çalışkan (b) sembolleri bu cevapların verilerini temsil etmektedir. Çalışkanlık kavramını ölçmek amacıyla hazırlanmış ve uygulanmış olan ön test ve son test sonuçları Tablo 5. 33. ve Tablo 5. 34.’te gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre;

- Çalışkan bir insanın özelliklerinin maddelenmesinde ilk sırada en çok yazılan ifade; çalışmayı sever ifadesi iken, en az ifade edilen yargı; sorumluluğunu bilirdir. Alanı boş bırakan olmamıştır.

- Kavramın ikinci maddesinde yer alan özellik ise; diğer kavramı adı altında bireysel cevaplar iken en az ifade edilen yargılar ise; çalışmayı sever ve her şeyi yapabilir yargılarıdır. İki kişi de bu alanı boş bırakmıştır.

Kavramın son testinde ilgili maddelemede ilk sırada çalışmayı sever ifadesi yer almaktadır. En az ifade edilen yargı ise; diğer kavramı adı altında bireysel cevaplar ve sorumluluğunu bilir yargılarıdır. Alanın boş bırakılmadığı gözlenmiştir.

Bu durum çalışkanlık kavramı ile çalışmayı sever yargısının bağdaştırıldığını göstermektedir. Masalların bu kavramı geliştirmede yeterli olduğu ve her öğrenciyi kelimenin anlamına uygun olarak yönlendirdiği söylenebilir.

Çalışkan kavramı “İşten yılmayıp çok çalışan, çalışmadan duramayan“ (Kavas, 2004: 143) olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramla hedeflenen anlam çalışmaktan hoşlanmak, çalışmayı sevmek yargıları olup, masalların öğrencilerdeki çalışkan kavramını hedeflenen doğrultuda geliştirdiğini görmekteyiz.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

1. SONUÇLAR

Yapmış olduğumuz bu çalışmamızda, masal türünün çocukğun kavram gelişimindeki yeri ve önemi bilimsel metotlarla incelenmiştir. Tezimizin amacı doğrultusunda masalların kavram gelişimine etkisini Cahit Zarifoğlu'nun masalları üzerinden ele aldık. Araştırmamız beş ana bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde tezin giriş kısmına yer verilmiştir. Üzerinde inceleme yapılması kararlaştırılan problem durumu ve problem cümleleri belirlenmiş, bu araştırmanın ne amaçla yapılacağı ve araştırmanın önemi belirtilmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları, araştırmada kullanılan yöntem, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma süresince verileri toplama teknikleri ve elde edilen verilerin analizi başlıklarının da yer aldığı bölüm birinci bölümdür. Bu bölüm daha çok tezin konusu doğrultusunda yapılan araştırmanın öğeleri hakkında genel bilgilendirmenin yapıldığı bölümdür.

İkinci bölüm, tezimize örnek olarak seçtiğimiz ve masallarını inceleme altına aldığımız yazar; Cahit Zarifoğlu ve masallarının hakkındaki genel bilgilerin yer aldığı bölümdür. Cahit Zarifoğlu'nun hayatına, nasıl bir kişiliğe sahip olduğuna, sanatına, Türk çocuk edebiyatındaki yerine yer verilmiştir. Araştırmamızda yazarın yedi masalı inceleme altına alınmıştır. Bu masallar: *Ağaçkakanlar*, *Katıraslan*,

Kuşların Dili, Küçük Şehzade, Motorlu Kuş, Serçekuş, Yürekdede ile Padişah adlı masallardır. Bu bölümde adı geçen bu masalların özetlerine ve masallar hakkındaki yorumlara da yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı türleri, bu türler içinde masal türü ve özellikleri hakkında teorik bilgilerin yer aldığı bölümdür. Bu bölümde aynı zamanda çocuk ve edebiyat eğitimi konusu ile edebiyat eğitiminin çocuk açısından önemi ve edebiyat eğitiminin nasıl olması gerektiğine değinilmiştir. Çocuk edebiyatı denince akla gelen edebî türlerin ne olduğu ve özellikleri belirtilmiştir. Masalın genel bir tanımı yapılmış, masalın özellikleri, masalın unsurları ve masalın eğitici yönünden bahsedilmiştir.

Dördüncü bölüm, çocuktaki kavram gelişimini ortaya çıkarmak amacıyla öğrencilere okuttuğumuz masalların incelendiği bölümdür. Kavram gelişiminin ne olduğuna ve bu gelişimin nasıl sağlandığına değinildikten sonra masallarda yer alan ve öğrencilere kazandırılması amaçlanan kavramlar listelenmiştir. Listeleme yapılırken göz önünde bulundurulmuş ölçüt; kavramın masallarda geçtiği yerlerden alıntılar yapılması ve bu alıntılarının yorumlanmasıdır.

Zarifoğlu eserlerinde çocuğun ilgisini çekebilecek, okurken zevk alacak konuları seçmiş ve masallarının konularını iyilikseverlik, yardımseverlik, dostluk, vefa, sabır, kararlılık, toplu yaşama, dua, inanç, zamanı verimli kullanma, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, alçakgönüllülük, paylaşma, doğa sevgisi, hayvan sevgisi vb. kavramlarla desteklemiştir.

Masallarda geçen kavramlar göz önüne alındığında yazarın tüm kavramlara yer verdiği görülmektedir. Bu nedenle kavramların farklı alanlar altında gruplandırılması yapılmamıştır. Ancak genel anlamda Zarifoğlu'nun masallarında daha çok sosyal ve ahlaki unsurlar içeren kavramlara rastlanılmıştır. Bu durum yazarın hayata bakış açısının masallarındaki izdüşümü olarak yorumlanabilir.

Beşinci bölüm, çocuktaki kavram gelişimini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmış olan tutum ölçeği ve açık uçlu sorulardan oluşan kavram gelişimi ölçeğinin uygulama sonrası elde edilen verilerin SPSS 16. 0 bilgisayar paket programına yansıtılarak analiz edilmesi sonucu elde edilen bulguların ve bulguların yorumlanmasının yer aldığı bölümdür. Hazırlanmış olan bu ölçekler öğrencilere iki

defa uygulanmıştır. İlk uygulama, masalların öğrencilere okutulmadan önce öğrencilerin kavramlar hakkında ne düşündüklerini ortaya çıkarmak amacıyla taşır. İkinci uygulama ise öğrencilerin masalları okuduktan sonra birinci uygulamada uygulanan ön testin, yeniden uygulanması şeklindedir.

Cahit Zarifoğlu'nun masallarından çıkardığımız kavramlar hakkında öğrencilerin verdiği cevaplar, ön test cevapları ve son test cevapları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Cevaplar gruplandırıldıktan sonra veriler SPSS 16. 0 bilgisayar paket programına girilmiştir. Veri girişleri tamamlandıktan sonra, veriler üzerinde çeşitli analiz uygulamaları yapılmıştır. Bunlardan ilki uygulanan testin güvenilirlik analizidir. (bkz.Tablo.5. 1. ve Tablo.5. 2.) Ardından tutum ölçeğinde yer alan her bir maddenin ön test ve son test verilerine ait puanların karşılaştırılması için one sample t-test analizine başvurulmuştur. Son olarak da kavram gelişimine yönelik açık uçlu sorulardan oluşan ölçeğin her bir maddesine ait ön test ve son test verilerinin sonuçları üzerinde uygulanan analiz sonrasında elde edilen frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde sunulmuş ve yorumları ilave edilmiştir. Bu bölüm veriler üzerinde yaptığımız bu analizler sonucu ortaya çıkan tabloların ve yorumların yer aldığı bölümdür.

İncelemeler sonucu elde ettiğimiz bulgular ve yorumlar doğrultusunda çıkan sonuçları genel anlamda şu şekilde değerlendirmemiz mümkündür. Uygulanan her iki ölçeğin ön test uygulamasında da öğrencilerin kesin ve net cevaplar veremedikleri gözlenmiştir. Tutum ölçeğinin ön test uygulamasında çocukların cevaplarının daha çok “kararsızım” şeklinde cevaplanmasını buna örnek olarak gösterebiliriz. Aynı şekilde açık uçlu sorulardan oluşan ölçeğin cevaplarına baktığımızda; öğrencilerin kavram haritalarına kesin, net cevaplar yazmadıkları, genellemeye düştükleri ve belirsiz ifadelerle yer verdikleri gözlenmiştir. Bu durum da öğrencilerin kavramların anlam çerçevesini oluşturmakta zorlandıklarını göstermektedir.

Masalların okutulması sürecinden sonra gerçekleştirilen son test uygulaması sonuçlarında ise bu durumun değişkenlik gösterdiği dikkatleri çekmiştir. Tutum ölçeğinin son test uygulamasında öğrenci cevaplarının olumlu tutum maddelerinde “katılıyorum, tamamen katılıyorum” şeklinde, olumsuz tutum maddelerinde ise “katılmıyorum, hiç katılmıyorum” şeklinde bir gelişim gözlenmiştir. Diğer ölçeğin

son test uygulamasında ise; ilk uygulamada belirsiz, kapalı ifadelerle anlatılan kavramların, son testte daha anlaşılır ve net bir şekilde ifade edildiğine rastlanılmıştır. Öğrencilerin kavramların anlam çerçevesini daha rahat oluşturabildiklerini söyleyebiliriz.

Yapılan araştırmada Zarifoğlu'nun masallarında sıklıkla yer alan ve okura kazandırılması amaçlanan kavramların birçoğu istenen düzeyde ve olumlu yönde gelişim göstermiştir. İncelenen kavramlardan; “özdisiplin, özgüven, kanaatkârlık, sorumluluk, vefa, duyarlılık, dostluk, yaşama sevinci, doğa ve hayvanseverlik, yardımseverlik, iyilikseverlik, çalışkanlık” kavramları olumlu yönde gelişim göstermiştir. Ancak “hoşgörü, merhamet, zamanı verimli kullanma” kavramları gelişim göstermeyen kavramlardır. Bu kavramların gelişim göstermeme sebepleri arasında; masalların kelimenin temel anlamına değil de eş anlamına yönlendirdiği, okuma alışkanlığı olan öğrenci ile okuma alışkanlığı olmayan öğrencinin kelimeyi anlamlandırma farkı yer almaktadır.

Zarifoğlu hem çocuklar hem de yetişkinler için yazdığı masalarda tamamen gerçeklikten kopup hayalî bir dünyayı yansıtmamıştır. Onun masallarında yer alan çoğu olay ya günlük hayatta karşılaşılabilecek niteliktedir ya da masal kahramanları üzerinden gerçeğe işaret edecek şekilde sembolize edilmiştir. Bu da masallar ile iletilmek istenen mesajın ve kazandırılması amaçlanan kavramların daha rahat gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Masallar insanın çocukluk döneminde ilk karşılaştığı edebî türlerdir. Bu nedendir ki insanın kişiliğinin gelişiminde en önemli dönem olan çocukluğun gelişiminde de masallar aynı öneme sahiptir. Çocukta edebî zevk uyandırıp, onu okumaya yönelten masalların önemi büyüktür. Çocuk masalları sadece okumaz. Aynı zamanda okuduğu masal vasıtasıyla kendine bir dünya kurar ve masal kahramanları ile o dünyayı paylaşır. Bu durum yaparak-yaşayarak öğrenmenin kalıcılığını masalla kurulan dünyada yaşanıp öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasına taşır. Çocuğun gelişimini sağlamak istediğimiz alana uygun olarak seçilmiş masalların eğitimsel fonksiyonunun önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Masalları eğitimin bir amacı değil aracı olarak gören ve eğitimde masallar aracılığıyla hedeflenen kazanımlara ulaşmayı sağlayan bireyler için Cahit Zarifoğlu'nun masalları en güzel örneklerdir.

Yazarın masallarda kavramları ele alışı, vermek istediği mesajı doğrudan değil de kahramanın üzerinden aktarması masallarının eğitim açısından önemini artırmaktadır.

Masalların eğitimde kullanılmasının önemi, masalların eğitici yönü, masalların çocuğun birçok yönde gelişimini sağlaması gibi konularda yazılmış birçok makale ve yazınsal metin örnekleri mevcuttur. Ancak çoğu zaman bu kaynaklardan elde edilen bilgilerin teoride kalmış olup uygulamaya geçirilememiştir. Biz bu çalışmamızla masalların çocuktaki kavram gelişimi üzerinde olumlu yönde etki ettiğine dikkat çekmek istedik. Amacımız çocuk edebiyatı edebî türlerinden olan masalların eğitimsel fonksiyonuna vurgu yapmak ve masalların eğitimde sadece teorik bilgilendirme aracı olarak değil aynı zamanda öğrencinin elde ettiği bilginin uygulanabilirliğini sağlamaktır.

2. ÖNERİLER

Masallar birçok alanda eğitimsel fonksiyona sahiptir. Yukarıda ifade edilen sonuçlar doğrultusunda masalların bu eğitimsel fonksiyonların hangi alanlarda ve nasıl kullanılacağı hakkında şunları söyleyebiliriz. Öncelikle okul öncesi eğitimde temel becerilerin kazandırılmasında ardından Türkçe eğitiminin hemen her alanında birçok etkinlikte etkin bir araç olarak kullanılabilir. Okul öncesi çocuklarının özellikle dinleme becerilerinin gelişimini sağlamak için, anlatıcı aracılığıyla ya da kaset, CD vb. eğitim materyalleri ile masal dinletme çalışmaları yapılabilir. Türkçe dersinde, derse başlamadan önce motive etme çalışmalarında, dersin sonunda sesli okuma veya etkin dinleme çalışmalarında masallar kullanılabilir.

Cahit Zarifoğlu'nun çocuk edebiyatındaki yerini ve önemini benimsetmek amacıyla onun masalları ders içinde gerçekleştirilmek istenen hedefler doğrultusunda kullanılabilir. Ayrıca Türkçe ders kitaplarında edebî türler içinde masal türünden örnekler vermeye özen gösterilmeli, Zarifoğlu'nun masallarının müfredat içerisinde yer alması sağlanmalıdır.

Dinleme becerisini geliştirmesi amacıyla; incelenen masalların dinletilip masalla ilgili sorular sorulması etkinliği veya masalın dinleme esnasında önemli görülen noktalarında durulup öğrencilere sorular yöneltilmesi etkinlikleri yapılabilir.

Bu etkinlikler aynı zamanda dikkati toplama gücünü ve hafızayı da geliştirici etkinliklerdir.

Araştırmada incelenen masalların sesli – sessiz okutulması, okuma tiyatrosu yöntemine uygun olarak öğrencilerin her bir masal kahramanının yerine geçip masalı okumaları sağlanabilir. Bu etkinlikler de diksiyon, vurgu ve tonlama yapmayı geliştirirken öğrencideki özgüven ve duygudaşlık becerisini de olumlu yönde etkilemektedir.

Zarifoğlu'nun inceleme altına alınmış masallarını yazma becerisini geliştirmek için kullanırken; yarım bırakılmış bir masalın devam ettirme, masal haritası oluşturma etkinliği ile masal oluşturan temel unsurların çıkarma, verilen görsellerden hareketle masal oluşturma etkinliklerinden yararlanılabilir. Bu etkinlikler, öğrencilerin kendini yazılı ifade etme becerisini, yorumlama gücünü, hayal gücünü kullanmasını, öğrendiği yeni kelimelerle birlikte ana dilini etkili ve güzel bir şekilde kullanma becerisini geliştirecek etkinliklerdir.

Eğitimde hep aynı örnek metinleri kullanmak hem öğrencilerin dikkatini çekme konusunda yetersiz kalmakta hem de işlenen dersin sıkıcı olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatının klasikleşmiş eserlerinin yanında, çocuk edebiyatına emeği sinmiş ancak ismi yeterince duyulmayan – Cahit Zarifoğlu gibi-yazarlara ve eserlerine, gerek ders içinde planlanarak inceleme metni olarak gerekse serbest zaman etkinliklerinde materyal olarak kullanma amacı ile yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

1.YAZARIN İNCELENEN MASALLARI

- Zarifoğlu, C. (2006). *Ağaçkakanlar*, Ankara: Beyan Yayınları
- Zarifoğlu, C. (2006). *Katıraslan*, Ankara: Beyan Yayınları
- Zarifoğlu, C. (2006). *Kuşların Dili*, Ankara: Beyan Yayınları
- Zarifoğlu, C. (2005). *Küçük Şehzade*, Ankara: Beyan Yayınları
- Zarifoğlu, C. (2006). *Motorlu Kuş*, Ankara: Beyan Yayınları
- Zarifoğlu, C. (2005). *Serçekuş*, Ankara: Beyan Yayınları
- Zarifoğlu, C. (2005). *Yürekdede ile Padişah*, Ankara: Beyan Yayınları

2.YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Akyürek, S. (2004). *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*, İstanbul: Dem Yayınları
- Baraz, T. (1987). *Çocuk Edebiyatı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını
- Bilkan, A. F. (2009). *Masal Estetiği*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Büyük Larousse Ansiklopedisi. (1986). C.15, İstanbul: Milliyet Yayınları
- Çılgın, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Develioğlu, F. (1962). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi
- Ergin, M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları
- Gezer, A. (2006). *Soyut Kavramların Öğretiminde Hayvan Masallarının Yeri ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi Dan:Yard.Doç.Dr. Rahşan Gürel). Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Güleç, H. (1988). *Halk Edebiyatı*, İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları
- Güney, E. C. (1966). *Folklor ve Eğitim*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

- Hece Dergisi. (2005). *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı:104-105*, Ankara: Hece Yayınları
- İlköğretim Türkçe Dersi (6-7-8.Sınıflar) Öğretim Programı. (2006). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi
- Eskişehir Anadolu Üniversitesi. (2008). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları
- Kantarcıoğlu, S.(1991). *Eğitimde Masalın Yeri*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları
- Kavcar, C.(1999). *Edebiyat ve Eğitim*, Ankara: Engin Yayınevi
- Kavas, Y. (2004). *Örneklili Türkçe Okul Sözlüğü*, İstanbul: Zambak Yayınları
- Kaya, V. (2007). *Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Tek Ağaç Yayınları
- Meydan Larousse. (1992). c.13, İstanbul: Nurdan Yayınları
- Oğuzkan, F. (1983). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Emel Matbaacılık Sanayi
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları
- Özgül, F. (Yapımcı). (7 Haziran 2010). *Cahit Zarifoğlu Belgeseli*. [Televizyon Programı]. Ankara: TRT
- Özdemir, E. (1999). *Yazınsal Türler*, İstanbul: Bilgi Yayınları
- Özkan, A. (2003). *Başlangıcından Cumhuriyete Türk Şiiri Antolojisi*, c.1, İstanbul: Boyut Dosya Yayınları
- Püsküllüoğlu, A. (1994). *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınevi
- Rumi, M. C. (2007). *Mesnevi*, c.III, İstanbul: Timaş Yayınları
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, Öğrenme, Öğretim*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayıncılık
- Sami, Ş. (1985). *Temel Türkçe Sözlük*, İstanbul: Tercüman Yayınları
- Şimşek, T. (2008). *Çocuk Edebiyatı*, 4.bs., Konya: Şelale Ofset ve Matbaacılık
- Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Uçan, M. H. (2008). *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi*, Ankara: Hece Yayınları
- Şirin, M. R.(1998). *Çocuk Yüzlü Yazılar*, İstanbul: İz Yayıncılık

- Şirin, M. R. (2007). *Masal Atlası*, Ankara: Kök Yayıncılık
- Şirin, M. R. (2006). *Çocuk Hep Çocuk*, İstanbul: İz Yayınları
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap Yayınları
- Tezel, N. (1985). *Türk Masalları*, c.1, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yayınları
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınevi
- Yavuz, Helimoğlu, M. (2009). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, İstanbul: Cumhuriyet Kitabevi
- Yılar, Ö. ve Turan, L. (Ed.). (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Pegem Yayınları
- Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, İstanbul: Özgür Yayınları
- Zengin, A.Y. ve Zengin, N. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Beşer Ofset ve Matbaacılık

3.MAKALELER

- Aldı, M. (2007). 'Zarif Prens'in Sanat Masallarına Yolculuk'. *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayı*, Sayı.14, 270
- Eryiğit, İ. (2007). 'Cahit Zarifoğlu İçin...' *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayı*, Sayı.14, 270
- Günaydın, Y. (2007) 'Dervişlik Havuzu İçre Cahit Zarifoğlu'nun Taavvufî Tutum ve Düşüncesi'. *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayı*, Sayı.14, 82
- Karaosmanoğlu, M. (2005) 'Çocuk Nedir, Edebiyat Nereye Düşer?'. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayı*, Sayı. 104-105, 30
- Özdenören, R.(2007). 'Kuşbakışı'. *Hece Dergisi Cahit Zarifoğlu Özel Sayı*, Sayı.14, 8
- Uçan, M. H. (2005). 'Çocuk Kadar Saf, Temiz Olabilmek/Kalabilmek'. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayı*, Sayı. 104-105, 18

- Uçan, M. H. (2006). 'Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazımsal Kuramlar'. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 169, 24
- Yalsızuçanlar, S. (2005). 'Y Diye Biy Hayf Yoktuy'. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayı*, Sayı. 104-105, 274

4.ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Özdenören, A. (2011). *Letaif-i Zarif*, 14 Ocak 2011, [http:// www.zarifce.com](http://www.zarifce.com)
- Özdenören, R. (2011). *Letaif-i Zarif*, 14 Ocak 2011, [http:// www.zarifce.com](http://www.zarifce.com)
- Özel, İ. (2011). *Letaif-i Zarif*, 14 Ocak 2011, [http:// www.zarifce.com](http://www.zarifce.com)
- Şirin, M. R. (2011). *Letaif-i Zarif*, 14 Ocak 2011, <http://www.zarifce.com>
- Şirin, M. R. (2011). *Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitapları Üzerine*, 20 Şubat 2011, <http://www.kitaphaber.com>
- Unicef, (2011). *Çocuk Hakları Sözleşmesi*, 10 Mart 2011, <http://www.unicef.org.tr/Turkey/Kaynaklar>
- Yıldız, S. (2011). *Yaş Gruplarına Göre Kavram Gelişimi*, 29 Nisan 2011, <http://pediatriportali.com/.../315/cocuklardakavramgeli simi.ppt>

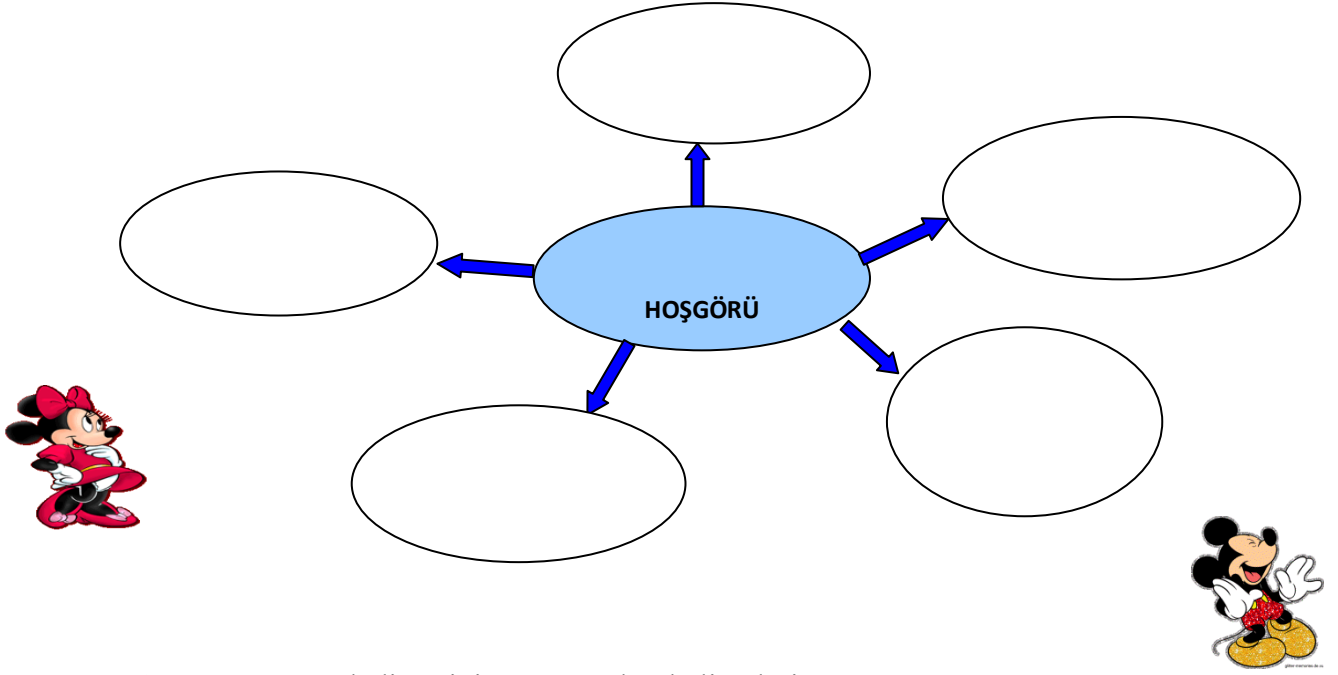
EK.1: KAVRAM GELİŞİMİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Genel Açıklama: Aşağıdaki tutum cümleleri 8.sınıf öğrencilerinin geliştirilmesi amaçlanan kavramlara karşı olan tutumlarını ölçmektedir."Hiç katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Tamamen katılmıyorum" olmak üzere beş seçenek verilmiştir. Lütfen dikkatli okuduktan sonra her bir tutum için kendinize uygun olan seçeneklerden birini işaretleyiniz.

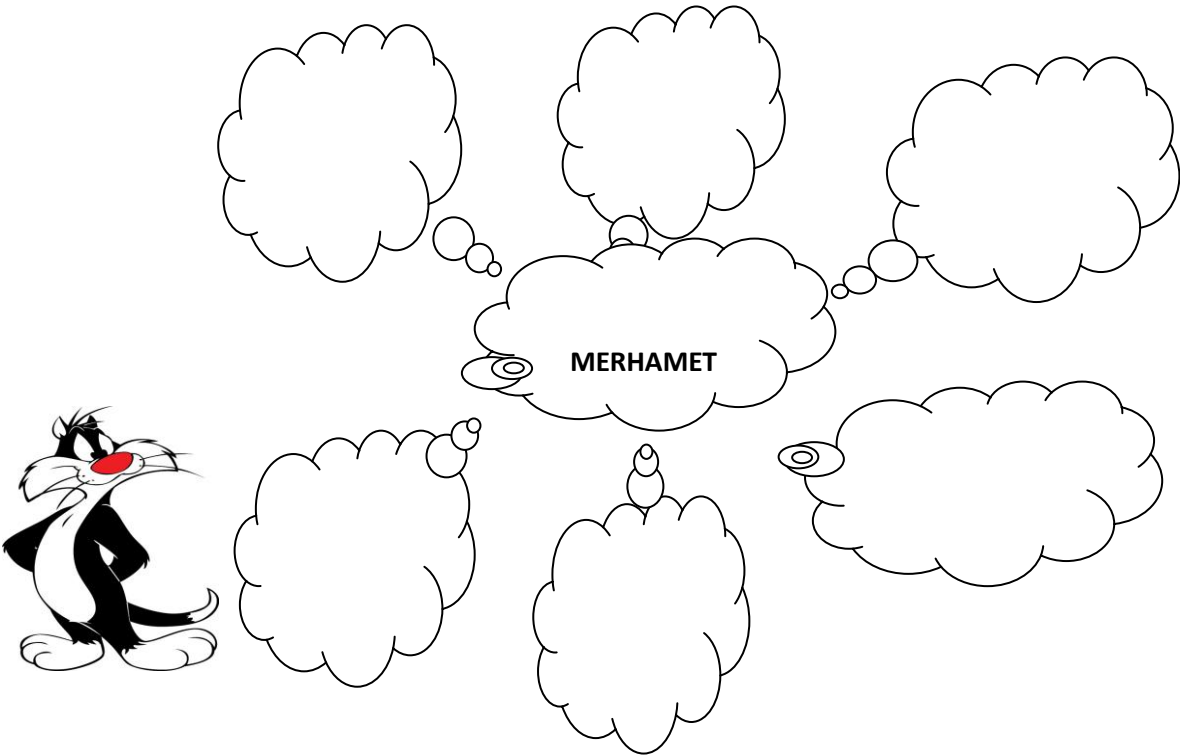
TUTUM İFADELERİ	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1.Topluluk önünde görüş ve düşüncelerimi açıklamaktan çekinirim.					
2.Sınıfta söz almaktan hoşlanırım.					
3. Duygu ve davranışlarımı kontrol edemem.					
4. Hangi durumda olursam olayım ne şekilde davranacağımı bilirim.					
5. Sahip olduklarımla yetinmem,hep daha fazlasını isterim.					
6. Sahip olduklarımla değerini bilir,şükrederim.					
7. Sevdiğim insanlara karşı bağlılık duygusu geliştirmem.					
8. Yakınlarıma duyduğum sevgiyi ne olursa olsun devam ettiririm.					
9. Çevremde yaşanan olaylara karşı hassasiyet gösteririm.					
10. Çevremde olup bitenlerle ilgilenmem.					
11. Görev ve sorumluluk almaktan hoşlanırım.					
12.Öğretmenimin bana sorumluluk vermesinden rahatsız olurum.					
TOPLAM					

EK.2: KAVRAM GELİŞİMİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK AÇIK UÇLU SORULAR

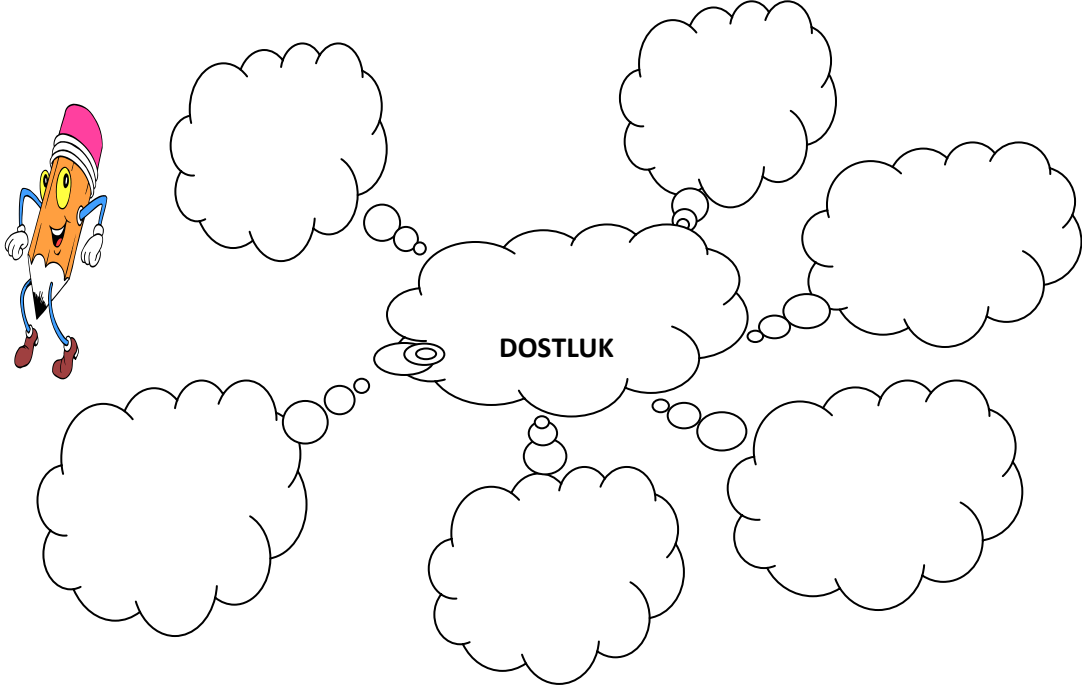
1-“Hoşgörü” kelimesinin çağrıştırdığı kelimeleri yazınız.

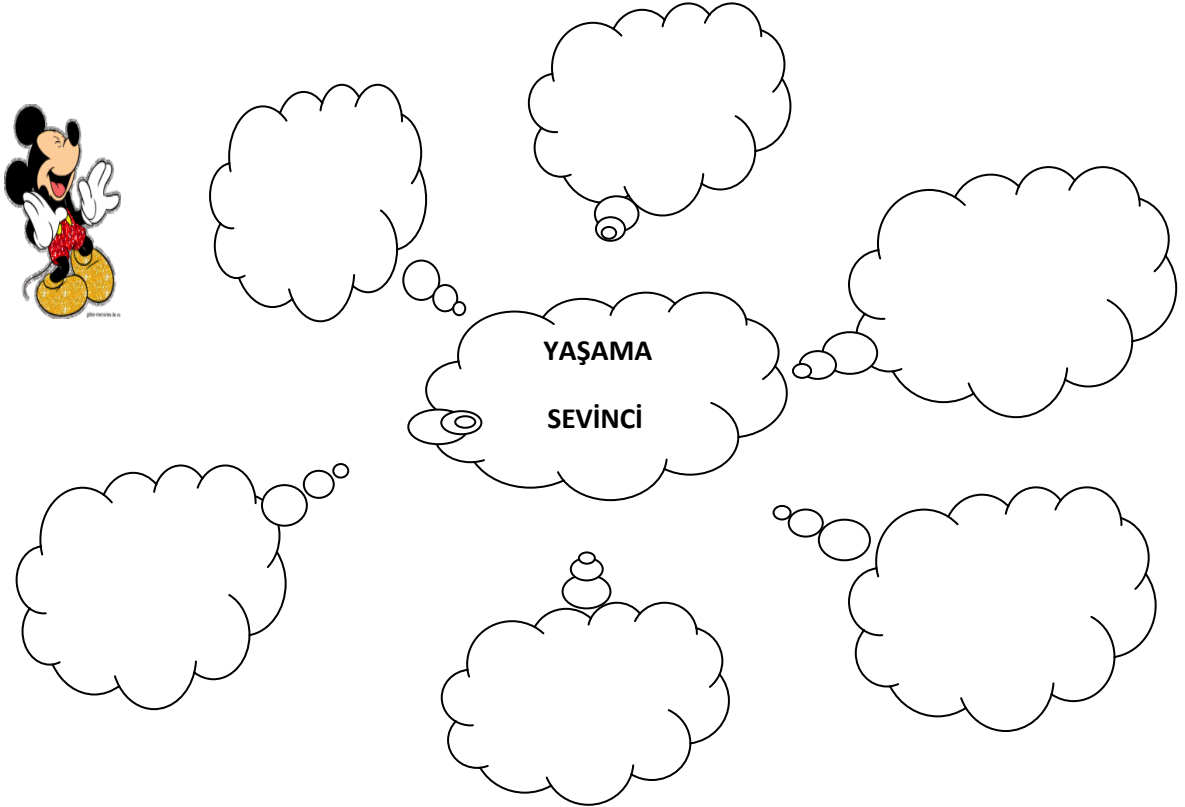
2-“Merhamet” kelimesinin çağrıştırdığı kelimeleri yazınız.

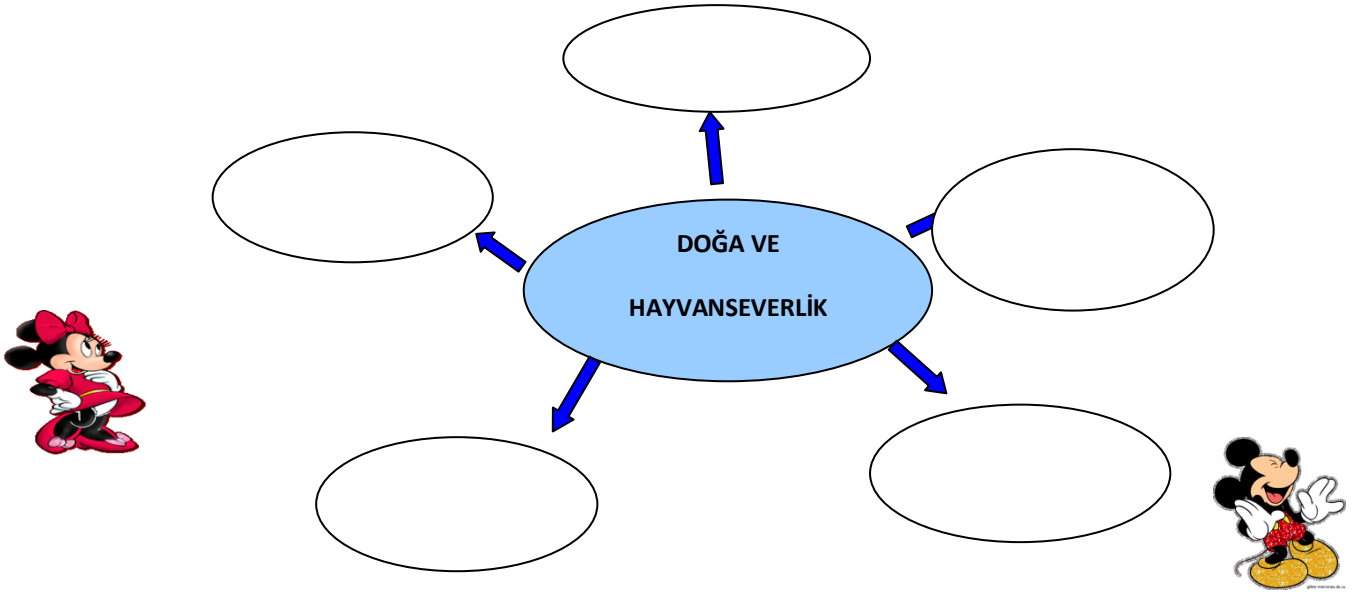
3-“ Dostluk” kelimesinin çağrıştırdığı kelimeleri yazınız.

4-“ Yaşama sevinci” kelimesinin çağrıştırdığı kelimeleri yazınız.

5-“Doğa ve hayvanseverlik” kelimelerinin çağrıştırdığı kelimeleri yazınız.

6-“ Zamanı verimli kullanabilen” insanın özelliklerini maddeleyiniz.

7-“ Yardımsever” olan bir insanın özelliklerini sıralayınız.

8-“ İyiliksever” olan bir insanın özelliklerini maddeleyiniz.

9-“Çalışkan” olan bir insanın özelliklerini maddeleyiniz.

